

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

ЗАЈЕДНИЧКИ ОСНОВНИ ДОКУМЕНТ

Мај, 2022

САДРЖАЈ

<i>Наслов</i>	<i>Параграф</i>
I ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О ДРЖАВИ КОЈА ИЗВЕШТАВА	1-39
А. Демографске, економске, социјалне и културне карактеристике државе	1-39
А.1. Опште информације о Републици Србији	1-7
А.2. Демографске, етничке, социјалне и културне карактеристике државе и њеног становништва	8-35
А.3. Економске карактеристике становништва	36-39
Б. УСТАВНА, ПОЛИТИЧКА И ПРАВНА СТРУКТУРА ДРЖАВЕ	40-117
Б.1. Уставни, политички и правни оквир	40-52
Б.1.1. Опште	40-47
Б.1.2. Законодавна власт – Народна скупштина Републике Србије	48
Б.1.3. Извршна власт – Влада и Председник Републике Србије	49-50
Б.1.4. Судска власт	51-52
Б.2. Политичке странке	53-56
Б.3. Избори и изборни систем	57-67
Б.4. Статус невладиних организација и медија	68-95
Б.4.1. Невладине организације	68-82
Б.4.2. Медији	83-95
Б.5. Информације о спровођењу правде и правосудном систему	96-112
Б.5.1. Судови	96-103
Б.5.2. Јавно тужилаштво	104-108
Б.5.3. Уставни суд	109-112
Статистички подаци	112-117
II ОПШТИ ОКВИР ЗА ЗАШТИТУ И УНАПРЕЂЕЊЕ ЉУДСКИХ ПРАВА	118-121
Ц. Прихватање међународних норми права људских права	118-121
Ц.1. Ратификација главних међународних инструмената о људским правима	118-119
Ц.2. Ратификација других уговора УН о људским правима и сродних уговора	120-120
Ц.3. Ратификација других релевантних међународних конвенција	120-120
Ц.4. Ратификација регионалних конвенција о људским правима	121-121
Д. Правни оквир за заштиту људских права на националном нивоу	122-159
Д.1. Права заштићена Уставом и другим националним законодавством и дерогације/ограничења људских права	122-127

Д.2. Надлежности судских, управних и других органа у погледу људских права	128-129
Д.3. Правни лекови	130-130
Д.4. Национални органи/институције са одговорношћу надгледања спровођења људских права	131-159
Е. ОКВИР У КОМЕ СЕ ЉУДСКА ПРАВА УНАПРЕЂУЈУ НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ	160-183
Е.1. Национална, покрајинске и општинске скупштине	160-170
Е.2. Подизање свести међу јавним службеницима и осталим запосленима	171-178
Е.3. Улога цивилног друштва, укључујући и невладине организације	179-181
Е.4. Буџетска издвајања и трендови	182-182
Е.5. Развојна сарадња и помоћ	183-183
Ф. ПРОЦЕС ИЗВЕШТАВАЊА НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ	184-193
Ф.1. Информације о процесу припремања оба дела извештаја	184-186
Ф.2. Праћење закључних запажања уговорних тела за људска права	187-193
III ИНФОРМАЦИЈЕ О НЕДИСКРИМИНАЦИЈЕ И ЈЕДНАКОСТИ И ДЕЛОТВОРНИМ ПРАВНИМ ЛЕКОВИМА	194-318
1. Недискриминација и једнакост	194-311
Устав, дефиниција и законске основе за забрану дискриминације	194-203
Мере за остваривање пуне равноправности осетљивих друштвених група	204-205
Особе са инвалидитетом	206-230
Жене	231-248
Деца и млади	249-260
Тражиоци азила, интерно расељена лица, избеглице и мигранти	261-280
ЛГБТИ особе	281-288
Националне мањине (укључујући положај Рома/киња)	289-311
2. Делотворни правни лекови	312-318
Г. ОСТАЛЕ ИНФОРМАЦИЈЕ У ВЕЗИ СА ЉУДСКИМ ПРАВИМА	319-331
Г.1. Аутономна покрајина Косово и Метохија	319-331

I ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О ДРЖАВИ КОЈА ИЗВЕШТАВА

A. Демографске, економске, социјалне и културне карактеристике државе

A.1. Опште информације о Републици Србији

1. Република Србија се налази на европском континенту, у централном делу Балканског полуострва и заузима површину од 88.499 км². На истоку, Република Србија се граничи са Републиком Бугарском, на североистоку са Румунијом, на северу са Мађарском, на западу са Републиком Хрватском и Босном и Херцеговином, на југозападу са Црном Гором, а на југу се граничи са Републиком Албанијом и са Републиком Северном Македонијом.

2. У саставу Републике Србије су две аутономне покрајине: Војводина и Косово и Метохија. Од 1999. године Аутономна покрајина Косово и Метохија налази се под привременом управом Уједињених нација УНМИК у складу са Резолуцијом 1244 Савета безбедности Уједињених нација. Решавање статуса АП Косово и Метохија је предмет дијалога у посредовању Европске уније.

3. У Републици Србији постоји 197 општина/градова и градских општина (укључујући 29 градова и општина на територији АП Косова и Метохије), а главни град је Београд, који спада међу најстарије и највеће градове у југоисточној Европи. Са 1,7 милиона становника према Попису 2011. године, он је административно и економско средиште државе.

4. СФРЈ¹ је првобитно била један од иницијалних оснивача Уједињених нација, а Република Србија је чланица Уједињених нација 1. новембра 2000. године и даје континуиран допринос раду и активностима различитих тела и специјализованих агенција из система УН. Република Србија је уговорна страна у осам од укупно девет кључних уговора о људским правима који су настали под окриљем Уједињених нација. Од 2005. године наша држава има има отворен позив специјалним процедурама УН-а.

5. Република Србија је и чланица Савета Европе, Организације за европску безбедност и сарадњу, Организације за црноморску економску сарадњу, Централноевропског уговора о слободној трговини, Азијске банке инфраструктурних инвестиција. Такође наша држава је била једна од оснивача и имала је једну од водећих улога у Покрету несврстаних земаља. Након распада Савезне Републике Југославије Република Србија има статус посматрача у Покрету. У Београду је 2021. године обележено 60 година од оснивања Покрета.

6. Стратешко опредељење Републике Србије је приступање Европској унији. Србија је у процесу приступања ЕУ статус кандидата стекла 2012. године.

¹ Социјалистичка Федеративна Република Југославија

7. Политички систем дефинисан је Уставом Републике Србије. Република Србија је, према Уставу, држава српског народа и свих грађана који у њој живе, заснована на владавини права и социјалној правди, начелима грађанске демократије, људским и мањинским правима и слободама и припадности европским принципима и вредностима. Уређење власти почива на подели власти на законодавну, извршну и судску. Однос три гране власти заснива се намеђусобном проверавању и равнотежи. Судска власт је независна. Република Србија се изјашњава као војно неутрална држава.

А.2. Демографске, етничке, социјалне и културне карактеристике државе и њеног становништва

8. Према Попису становништва из 2011. године у Републици Србији, без АП Косово и Метохија живи укупно 7.186.862 становника, од тог броја жене чине 51,3% (3 687 686), мушкарци 48,7% (3 499 176). У односу на претходни попис становништва из 2002. године, број становника је смањен за 4,1% (311 139 лица), што је последица како негативног природног прираштаја, тако и иселјавања становништва.

9. Процењен укупан број становника у Републици Србији у 2020. години је 6.899.126. Посматрано по полу, 51,3% чине жене (3 538 820), док 48,7% чине мушкарци (3 360 306).

БРОЈ СТАНОВНИКА:

Укупан број становника Републике Србије, по регионима, према Попису из 2011. године

	Број становника
Република Србија	7 186 862
Београдски регион	165 9440
Регион АП Војводине	1 931 809
Регион Шумадије и Западне Србије	2 031 697
Регион Јужне и Источне Србије	1 563 916
Регион АП Косово и Метохија

Извор: Републички завод за статистику

СТОПА РАСТА СТАНОВНИШТВА:

10. Настављен је тренд депопулације, што значи да је стопа раста становништва у 2020. години, у односу на претходну годину, негативна и износи -6,7%.²

ГУСТИНА НАСЕЉЕНОСТИ, према Попису из 2011:

Број становника на 1 km² / Population per 1 km²

РЕПУБЛИКА СРБИЈА REPUBLIC OF SERBIA	...
СРБИЈА – СЕВЕР / SRBIЈА – SEVER	144,53
Београдски регион / Beogradski region	513,12
Регион Војводине / Region Vojvodine	89,38
СРБИЈА – ЈУГ / SRBIЈА – JUG	...
Регион Шумадије и Западне Србије	76,69

² Републички завод за статистику, <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20210701-procenjen-broj-stanovnika-2020/>

Region Šumadije i Zapadne Srbije	
Регион Јужне и Источне Србије	59,58
Region Južne i Istočne Srbije	
Регион АП Косово и Метохија	...
Region AP Kosovo i Metohija	

Извор: Републички завод за статистику

Распрострањеност становништва према матерњем језику

11. Чланом 10. Закона о заштити права и слобода националних мањина гарантује се право на употребу матерњег језика. Припадници националних мањина могу слободно употребљавати свој језик и писмо, приватно и јавно. Наведено право садржано је и у члану 79. Устава Републике Србије.

12. На територији јединице локалне самоуправе где традиционално живе припадници националних мањина, њихов језик и писмо може бити у равноправној службеној употреби. Јединица локалне самоуправе ће обавезно својим статутом увести у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва.

13. У насељеним местима у јединицама локалне самоуправе, чија је територија одређена у складу са законом којим се уређује територијална организација Републике Србије, у којима проценат припадника одређене националне мањине у броју становника на територији насељеног места достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и други топоними исписују се и на језику дотичне националне мањине, према њеној традицији и правопису.

14. Поред српског језика и ћириличног писма, у службеној употреби у појединим јединицама локалне самоуправе (на целој територији или делу територије, односно појединим насељеним местима) су и латинично писмо и следећи језици: албански, босански, бугарски, буњевачки, влашки, мађарски, румунски, русински, ромски, словачки, хрватски, македонски, црногорски и чешки језик. У складу са Европском повељом о регионалним или мањинским језицима и декларацијом коју је држава дала приликом ратификације, преузете су конкретне обавезе у погледу заштите албанског, босанског, бугарског, мађарског, ромског, румунског, русинског, словачког, украјинског и хрватског језика. Такође, у складу са чланом 7. Повеље о регионалним и мањинским језицима Савета Европе, одређена заштита се пружа и осталим језицима и говорима који се користе у Републици Србији (буњевачки, влашки, македонски, немачки и чешки).

15. Припадници националних мањина чији број у укупном становништву Републике Србије достижу најмање 2% према последњем попису становништва, могу се обратити републичким органима на свом језику и имају право да добију одговор на том језику.

16. Народни посланик припадник националне мањине има право да на седници Народне скупштине говори и да писане документе у раду Народне скупштине, предвиђене Пословником, подноси на свом језику.³

Становништво према матерњем језику, према Попису из 2011.

**Population by mother tongue, by 2011 Census
РЕПУБЛИКА СРБИЈА / REPUBLIC OF SERBIA**

	УКУПНО	Србија - север			Србија – југ	
		Београдски регион	АП Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија
Укупно	7 186 862	1 659 440	1 931 809	2 031 697	1 563 916	...
Српски	6 330 919	1 574 693	1 485 791	1 843 583	1 426 852	...
Албански	10 040	3 832	3 844	589	1 775	...
Босански	138 871	541	456	137 724	150	...
Бугарски	13 337	584	601	235	11 917	...
Буњевачки	6 835	10	6 821	2	2	...
Влашки	43 095	179	178	2 856	39 882	...
Мађарски	243 146	1 330	241 164	292	360	...
Македонски	12 706	4 772	3 694	1 451	2 789	...
Немачки	2 190	430	1 418	170	172	...
Ромски	100 668	18 985	27 430	11 136	43 117	...
Румунски	29 075	1 442	24 133	1 154	2 346	...
Руски	3 179	1 442	819	560	358	...
Русински	11 340	140	11 154	18	28	...
Словачки	49 796	1 792	47 760	128	118	...
Словеначки	2 269	1 130	630	238	271	...
Хрватски	19 223	3 014	14 576	855	778	...
Црногорски	2 519	809	1 193	301	216	...
Остали језици	39 463	11 774	21 056	3 392	3 241	...
Нису се изјаснили	46 499	10 781	24 039	4 307	7 372	...
Непознато	81 692	21 760	15 052	22 708	22 172	...

Извор: Републички завод за статистику

Распрострањеност становништва према вероисповести

17. Уставом Републике Србије јемчи се слобода изражавања своје вере или уверења, обављањем верских обреда, похађањем верске службе или наставе, појединачно или у заједници са другима, као и да приватно или јавно изнесе своја верска уверења.⁴ Прокламује се равноправност цркава и верских заједница и њихова одвојеност од државе. Цркве и верске заједнице су равноправне и слободне да самостално уређују своју унутрашњу организацију, верске послове, да јавно врше верске обреде, да оснивају верске школе, социјалне и добротворне установе и да њима управљају, у складу са законом.⁵

18. Уставни суд може забранити верску заједницу само ако њено деловање угрожава право на живот, право на психичко и физичко здравље, права деце, право на лични и

³ Закон о заштити права и слобода националних мањина („Сл. лист СРЈ”, бр. 11/02, „Сл. лист СЦГ”, бр. 1/03 - Уставна повеља и „Сл. гласник РС”, бр. 72/09 - др. закон, 97/13 - одлука УС и 47/18) и Закон о службеној употреби језика и писама „Сл. гласник РС”, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 - др. закон, 30/10, 47/18 и 48/18 - испр.)

⁴ Устав РС („Сл. гласник РС”, бр. 98/06 и 115/21), члан 43.

⁵ Устав РС, члан 44.

породични интегритет, право на имовину, јавну безбедност и јавни ред или ако изазива и подстиче верску, националну или расну нетрпељивост.

19. Чланом 1. Закона о црквама и верским заједницама гарантује се слобода вероисповести. Забрана верске дискриминације подразумева да нико не сме бити подвргнут принуди која би могла угрозити слободу вероисповести, нити сме бити присиљен да се изјасни о својој вероисповести и верским уверењима или њиховом непостојању. Нико не може бити узнемирен, дискриминисан или привилегован због својих верских уверења, припадања или неприпадања верској заједници, учествовања или неучествовања у богослужењу и верским обредима и коришћења или некоришћења зајемчених верских слобода и права. Државна религија не постоји.⁶

20. Грађани Републике Србије имају слободу удруживања и јавног окупљања ради испољавања верских уверења, у складу са Уставом и законом. Такође, грађани имају слободу приступа црквама и верским заједницама, у складу са законом.⁷

21. Забрана дискриминације по основу вероисповести је у Републици Србији ближе уређена низом закона којима се регулишу поједине области друштвеног живота и којима се санкционише дискриминација (Кривични законик, Закон о црквама и верским заједницама, Закон о забрани дискриминације, Закон о раду, Закон о основама система образовања и васпитања, Закон о азилу и привременој заштити, Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку и други).

22. Почетком 2020. године Влада Републике Србије је усвојила Радну дефиницију антисемитизма коју је дао Комитет за антисемитизам и порицање Холокауста, Међународне алијансе за сећање на Холокауст (ИХРА). У контексту решавања учињене неправде, Законом о отклањању последица одузимања имовине жртвама холокауста који немају живих наследника Савезу јеврејских општина, почев од јануара 2017. године у наредних 25 година, опредељиваће се средства у износу од 950.000 евра на годишњем нивоу. Преживели потомци жртава Холокауста који сада живе у Србији и Израелу већ успешно остварују своја права пред Агенцијом за реституцију.

23. Систем образовања отворен је за припаднике различитих религија. У основној и средњој школи ученицима је омогућено да изучавају основе религије кроз други изборни предмет, Верска настава. Могу да изаберу: Православни катихизис, Исламску веронауку – Илмудин, Католички вјеронаук, Евангелистичко лутерански веронаук Словачке евангелистичке цркве а.в., Верско васпитање Реформатске хришћанске цркве, Веронауку Евангелистичке хришћанске цркве или Веронауку– Јудаизам. Однос броја ученика који похађају обавезне изборне предмете, Грађанско васпитање и Верска настава, је 43% према 57% у корист верске наставе.

⁶ Закон о црквама и верским заједницама („Сл. гласник РС”, бр. 36/06), члан 2.

⁷ Закон о црквама и верским заједницама, члан 5.

Становништво према вероисповести, према Попису из 2011.

Population by religion, by 2011 Census
РЕПУБЛИКА СРБИЈА / REPUBLIC OF SERBIA

	УКУПНО	Србија - север		Србија – југ		
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија
Укупно	7 186 862	1 659 440	1 931 809	2 031 697	1 563 916	...
Хришћанска	6 555 931	1 500 312	1 764 443	1 819 924	1 471 252	...
Православна	6 079 396	1 475 168	1 357 137	1 798 203	1 448 888	...
Католичка	356 957	13 720	336 691	3 098	3 448	...
Протестантска	71 284	3 128	64 029	690	3 437	...
Остале хришћанске	3 211	797	1 340	298	776	...
Исламска	222 828	31 914	14 206	161 115	15 593	...
Јудаистичка	578	295	254	12	17	...
Источњачке вероисповести	1 237	541	394	134	168	...
Остале вероисповести	1 776	741	616	206	213	...
Агностици	4 010	2 425	1 045	280	260	...
Нису верници (атеисти)	80 053	40 657	25 906	5 833	7 657	...
Нису се изјаснили	220 735	54 871	106 740	19 254	39 870	...
Непознато	99 714	27 684	18 205	24 939	28 886	...

Извор: Републички завод за статистику

Распрострањеност становништва према националној припадности

24. Чланом 47. Устава Републике Србије и чланом 5. Закона о заштити права и слобода националних мањина јемчи се слобода изражавања националне припадности. Нико није дужан да се изјашњава о својој националној припадности, нити ико сме претрпети штету због изражавања своје националне припадности или због уздржавања од таквог чињења.

25. Забрањена је свака регистрација припадника националних мањина која их противно њиховој вољи обавезује да се изјасне о својој националној припадности. Припадници националних мањина имају право да се подаци о њиховој националној припадности уписују у службене евиденције и збирке података о личности, у складу са посебним законом. Подаци о националној припадности могу се користити само у сврху за коју су прикупљени на начин предвиђен законом који уређује заштиту података о личности.⁸ Закон о матичним књигама⁹ омогућава упис националне припадности у матичну књигу рођених.

Становништво према националној припадности, према Попису из 2011.

Population by ethnicity, by 2011 Census
РЕПУБЛИКА СРБИЈА / REPUBLIC OF SERBIA

	УКУПНО	Србија - север		Србија – југ		
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија
Укупно	7 186 862	1 659 440	1 931 809	2 031 697	1 563 916	...
Срби	5 988 150	1 505 448	1 289 635	1 799 394	1 393 673	...

⁸ Закон о заштити права и слобода националних мањина, члан 5.

⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 20/09, 145/14 и 47/18

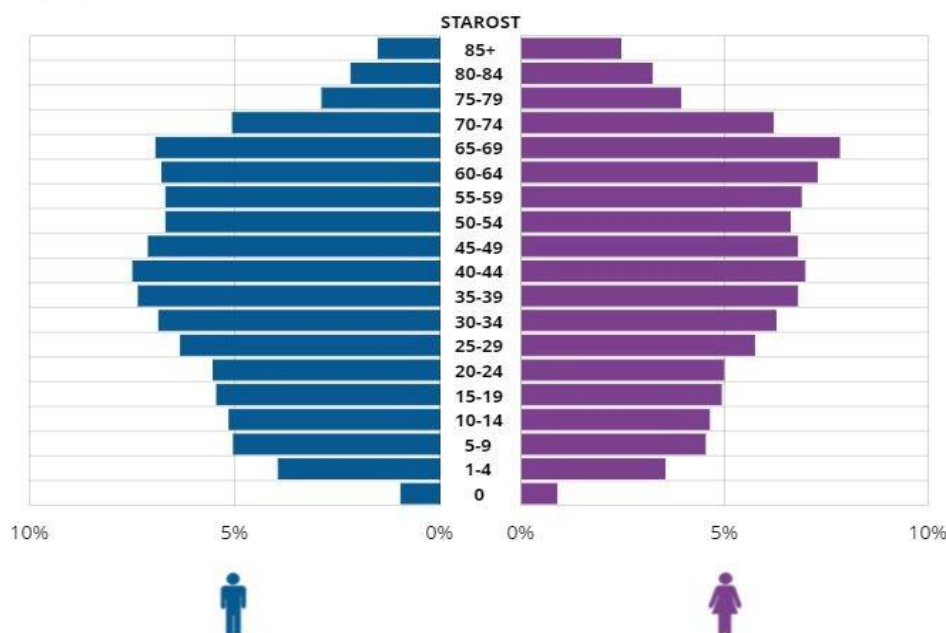
Албанци	5 809	1 252	2 251	591	1 715	...
Бошњаци	145 278	1 596	780	142 767	135	...
Бугари	18 543	1 188	1 489	365	15 501	...
Буљевци	16 706	172	16 469	41	24	...
Власи	35 330	182	170	2 105	32 873	...
Горанци	7 767	5 328	1 179	694	566	
Југословени	23 303	8 061	12 176	1 635	1 431	
Мађари	253 899	1 810	251 136	433	520	...
Македонци	22 755	6 970	10 392	1 854	3 539	...
Муслимани	22 301	3 996	3 360	14 411	534	
Немци	4 064	498	3 272	130	164	...
Роми	147 604	27 325	42 391	20 649	57 239	...
Румуни	29 332	1 282	25 410	567	2 073	...
Руси	3 247	1 301	1 173	463	310	...
Русини	14 246	245	13 928	38	35	...
Словаци	52 750	2 104	50 321	164	161	...
Словенци	4 033	1 539	1 815	287	392	...
Хрвати	57 900	7 752	47 033	1 645	1 470	...
Црногорци	38 527	9 902	22 141	3 805	2 679	...
Остали	17 558	7 083	6 710	1 840	1 925	...
Нису се изјаснили	160 346	38 971	81 018	15 386	24 971	...
Регионална припадност	30 771	1 289	28 567	626	289	
Непознато	81 740	23 728	14 791	21 636	21 585	...

Извор: Републички завод за статистику

26. Етничка структура се није битније променила у међуписном периоду (2002-2011). Срби доминирају са уделом од 83,32%, упркос чињеници да је њихов апсолутан број смањен за око 225.000 становника. После Срба, најбројнији су Мађари 3,53%, Роми 2,05% и Бошњаци 2,02%. Око 4% укупног становништва је искористило своје Уставом загарантовано право и могућност да се не изјасне о својој националној припадности или дало одговор који не представља изјашњавање о националној припадности.

СТАРОСНА СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА:

Republika Srbija, 2020
(% od ukupnog stanovništva)

Извор: Републички завод за статистику

СТАРОСНА СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА И ИЗДРЖАВАНО СТАНОВНИШТВО (ПРОЦЕНАТ СТАНОВНИШТВА ИСПОД 15 И ИЗНАД 65 ГОДИНА СТАРОСТИ) ИЗ 2020. ГОДИНЕ:

27. У 2002. години први пут је регистрован већи број старих него лица млађих од 15 година (16,5% односно 15,7%), а у 2011. години разлика је повећана, тако да је учешће лица старих 65 и више година износило 17,4%, а млађих од 15 година 14,3%.

28. Процењен број становника за Републику Србију у 2020. години износи 6.899.126, што је за 8 % мање него на попису 2002. и 4 % мање од пописа 2011. године, према истраживању Републичког завода за статистику. Како се наводи у истраживању, оно што посебно забрињава је што је становништво у Србији на прагу демографске старости. Број живорођене деце има тренд пада, а стопа живорођених у 2020. години је најнижа у последњих 10 година и износи 8,9 на 1000 становника. Стопа природног прираштаја на 1.000 становника је у 2020. години (-8,0) значајно смањена у односу на 2019. годину (-5,3).

РЕПУБЛИКА СРБИЈА / REPUBLIC OF SERBIA

	УКУПНО <i>Total</i>	Србија - север			Србија – југ		
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија	
Укупно	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	...	
0-14	14,27	15,23	14,39	14,10	13,26	...	
65 и више г. / and over	21,11	19,93	20,11	21,93	22,64	...	
75 и више г. / and over	8,09	7,53	7,49	8,45	9,04	...	
80 и више г. / and over	4,69	4,49	4,28	4,97	5,07	...	
85 и више г. / and over	1,98	1,90	1,74	2,14	2,18	...	

Извор: Републички завод за статистику

СТАТИСТИКА РОЂЕНИХ И УМРЛИХ ИЗ 2020. ГОДИНЕ:

	Рођењу / Births									Умрли / Deaths					
	укупно / Total			живорођени / Live births			мртворођени / Stillbirths			укупно / Total			одојчад / Infants		
	Свега/All	Мушки Male	Женски Female	Свега/All	Мушки Male	Женски Female	Свега/All	Мушки Male	Женски Female	Свега/All	Мушки Male	Женски Female	Свега/All	Мушки Male	Женски Female
	2020.														
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	62048	31972	30076	61692	31783	29909	356	189	167	116850	60450	56400	309	182	127
СРБИЈА – СЕВЕР	34070	17604	16466	33849	17487	16362	221	117	104	55920	28524	27396	138	77	61
Београдски регион	17309	8937	8372	17236	8898	8338	73	39	34	25526	13063	12463	51	29	22
Регион Војводине	16761	8667	8094	16613	8589	8024	148	78	70	30394	15461	14933	87	48	39

СРБИЈА – ЈУГ	27978	14368	13610	27843	14296	13547	135	72	63	60930	31926	29004	171	105	66
Регион Шумадије и Западне Србије	16260	8296	7964	16186	8258	7928	74	38	36	32882	17196	15686	79	43	36
Регион Јужне и Источне Србије	11718	6072	5646	11657	6038	5619	61	34	27	28048	14730	13318	92	62	30
Регион Косово и Метохија

Извор: Републички завод за статистику

ОЧЕКИВАНО ТРАЈАЊЕ ЖИВОТА живорођене деце према полу, 2020. г:

Life expectancy of live births, by sex, 2020

РЕПУБЛИКА СРБИЈА / REPUBLIC OF SERBIA

Година посматрања/ Referent year: 2020	УКУПНО	Србија - север		Србија – југ		
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија
Мушки пол / Males	71,37	72,31	70,86	71,80	70,44	...
Женски пол / Females	77,24	78,18	76,87	77,27	76,61	...

Извор: Републички завод за статистику

СТОПА ФЕРТИЛИТЕТА:

29. Одлагање рађања је важан узрок ниског фертилитета у Републици Србији. Према резултатима Пописа из 2011. чак 30,6% жена старих између 30 и 34 године било је без деце. Спроводе се две директне мере важне за подстицање рађања: 1) Родитељски додатак представља подршку породици коју остварује мајка по рођењу првог, другог, трећег и четвртог детета и 2) накнада зараде за време породилског одсуства, одсуства са рада ради неге детета и одсуства са рада ради посебне неге детета. Овом мером настоји се да се запосленим мајкама олакша усклађивање рада и родитељства. Једнака је заради и не зависи од реда рођења детета.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА / REPUBLIC OF SERBIA

Година посматрања/ Referent year: 2020	УКУПНО	Србија - север		Србија – југ		
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија
Општа стопа General fertility rate	41,16	43,45	41,67	41,10	37,64	...

Извор: Републички завод за статистику

ПРОСЕЧНА ВЕЛИЧИНА ДОМАЋИНСТВА према Попису из 2011. г:

РЕПУБЛИКА СРБИЈА / REPUBLIC OF SERBIA

	Становништво	Мушко	Женско	Становника на 1 km ²	Домаћинства	Лица на једно домаћинство
2011.г	7 186 862	3 499 176	3 687 686	92,6	2 487 886	2,9

Извор: Републички завод за статистику

НЕПОТПУНЕ ПОРОДИЦЕ ПРЕМА ТИПУ, према попису из 2011:

	Мајка са децом	Отац са децом
Република Србија	291 522	76 435
Београдски регион	83 537	18 687
Регион АП Војводине	82 689	19 906
Регион Шумадије и Западне Србије	72 007	20 287
Регион Јужне и Источне Србије	53 289	17 555
Регион АП Косово и Метохија

Извор: Републички завод за статистику

ОДНОС СТАНОВНИШТВА У РУРАЛНИМ И УРБАНИМ СРЕДИНАМА:

30. Процес демографске транзиције, кроз коју последњих деценија пролази становништво Републике Србије одвијао се паралелно и у интеракцији са процесом урбанизације. Према степену урбаности на нивоу европских држава, Република Србија спада у нешто мање урбанизоване просторе (са релативно већим процентом руралног становништва у односу на европски просек). На почетку XXI века, становништво Србије се налази пред великим изазовима међу којима су: депопулација и старење становништва, незапосленост, миграције изазване политичко-економском кризом као и ратним сукобима из прошлог периода и друго.

31. На територији Републике Србије (без података за АП Косово и Метохија) налази се 6.158 насеља, које настањује 7.186.862 становника. Градских насеља има 193 односно 3,13 % укупног броја насеља, а у њима живи 59,44 % укупног броја становника.

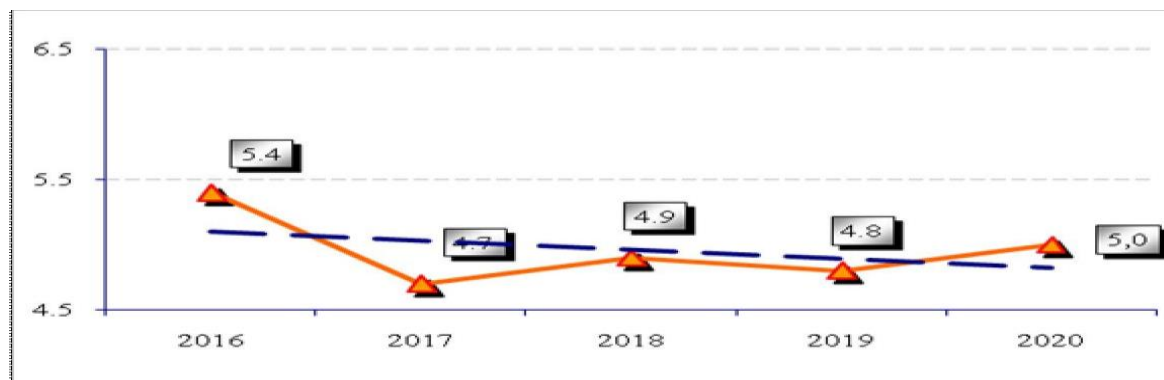
32. Број сеоских насеља је највећи на подручју Шумадије и Западне Србије и то више од 34% од укупног броја насеља. Густина насељености у свим регионима се смањује, највеће смањење броја становника забележено је на подручју села Источне и Јужне Србије.

33. Трендови депопулације показују и родне разлике, с обзиром да је опадање броја становника руралних области нешто веће у женској него у мушкој популацији. Старосна структура сеоског становништва у Републици Србији је изразито неповољна. Промене старосна структуре становништва у периоду од 2002. до 2011. године указују на наставак процеса пада учешћа младих, уз истовремено повећање удела старих лица. Образовна структура становништва опредељена је старосном структуром, која је у нашој држави изразито неповољна. У складу са тим, у руралној популацији доминира становништво са нижим степеном образовања у односу на становништво у урбаним срединама. Посебно је неповољна образовна структура женске руралне популације, у којој готово трећину чине особе без образовања.

СТОПЕ СМРТНОСТИ ОДОЈЧАДИ И МАЈКИ:

Умрла одојчад на 1000 живорођених у Републици Србији, 2016-2020.

Infant deaths per 1000 live births in Republic of Serbia, 2016-2020

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”

34. Постигнут је практично потпун обухват рођења уз стручну помоћ - 100% деце у Републици Србији је рођено у здравственој установи, а 99% деце у ромским насељима је рођено уз стручну помоћ и ти порођаји су обављени у здравственим установама. Перинатална смртност износи у просеку 8,2 мртворођених и умрлих током прве недеље након порођаја на 1000 рођених (подаци из 2020. године). Смртност одојчади износи 5 умрле одојчади на 1000 живорођених у 2020. години. У ромским насељима је тај број већи и износи 8 умрле одојчади на 1000 живорођене деце. Иако је смртност одојчади у ромским насељима значајно већа од националног просека она је смањена у односу на 2014. годину за готово пет умрле одојчади. Смртност деце до навршеног петог рођендана је у 2019. години износила 5,8 умрлих на 1000 живорођених, а у ромским насељима је 9 умрле деце на 1000 живорођених према подацима истраживања MICS из 2019. године.

ПРОЦЕНАТ ЖЕНА У РЕПРОДУКТИВНОМ ДОБУ КОЈЕ КОРИСТЕ КОНТРАЦЕПЦИЈУ ИЛИ ЧИЈИ ПАРТНЕР КОРИСТИ КОНТРАЦЕПЦИЈУ:

35. Две петине жена у репродуктивном периоду узраста од 15 до 49 година (40,4%) које су биле сексуално активне у посматраном периоду 2019. године користила је неко од контрацептивних средстава или метода.¹⁰

МЕДИЦИНСКИ ПРЕКИДИ ТРУДНОЋЕ У ОДНОСУ НА БРОЈ ЖИВОРОЂЕНЕ ДЕЦЕ:

Број жена које су имале медицински прекид трудноће према броју живе деце и броју ранијих побачаја, 2020.г.
Number of women who had a medical abortion by number of live children and number of previous abortions, 2020

Број ранијих побачаја /	Укупно / Total		Број живе деце / Number of live children					5 и више /
	Број /	%	0	1	2	3	4	

¹⁰ Истраживање здравља становништва Србије 2019. године, Републички завод за статистику, стр.80.

Number of previous abortions	Number							5 or more
Република Србија Republic of Serbia	8005	100.00	2210	1637	2701	960	336	161

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

СТОПЕ ЗАРАЗЕ HIV/AIDS-ОМ:

Оболели и умрли од *Morbus HIV-a* према полу и узрасту у Републици Србији, 2020.г.
Cases and deaths from *Morbus HIV*, by sex and age in the Republic of Serbia, 2020

Узраст / Age	Мушко / Males		Женско / Females		Свега / Total	
	оболели / cases	умрли / deaths	оболели / cases	умрли / deaths	оболели / cases	умрли / deaths
0-14	24	13	15	10	39	23
15-19	16	12	5	1	21	13
20-29	208	112	68	45	276	157
30-39	624	361	221	125	845	486
40-49	437	233	93	55	530	288
50-59	208	111	38	16	246	127
60 +	91	65	20	13	111	78
Укупно / Total	1608	8907	460	265	2068	1172

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

ДЕСЕТ ГЛАВНИХ УЗОРКА СМРТИ (2020.г):

Узроци смрти (МКБ-10) Causes of death (ICD-10)	Шифра Code	Пол Sex	Свега Total
1. <i>Cardiomyopathia</i> Обољења срчаног мишића	I42	Укупно-total	12593
		%	10.78
		Мушко-male	5386
		Женско-female	7207
2. <i>Hitna upotreba U07 U07.1</i> COVID 19, вирусидентификован <i>U07.2 COVID-19, вирус</i> није идентификован	U07	Укупно-total	10356
		%	8.86
		Мушко-male	6629
		Женско-female	3727
3. <i>Hypertensio arterialis essentialis (primaria)</i> Пoviшен крвни притисак,непознатог порекла	I10	Укупно-total	7198
		%	6.16
		Мушко-male	3008
		Женско-female	4190
4. <i>Infarctus cerebri</i> Инфаркт мозга	I63	Укупно-total	5686
		%	4.87
		Мушко-male	2567
		Женско-female	3119
5. <i>Neoplasma malignum bronchi et pulmonis</i> Злоћудни тумор бронхијан плућа	C34	Укупно-total	4999
		%	4.28
		Мушко-male	3399
		Женско-female	1600
6. <i>Insufficiencia cordis</i> Срчана инсуфицијенција	I50	Укупно-total	4256
		%	3.96
		Мушко-male	2160
		Женско-female	2468
7. <i>Institio cordis</i> Застој срца	I46	Укупно-total	4256
		%	3.64
		Мушко- male	2283
		Женско- female	1973
8. <i>Infarctus myocardiі acutus</i>	I21	Укупно-total	4127

<i>Акутни инфаркт миокарда</i>		%	3.53
		Мушко-male	2420
		Женско-female	1707
9. Morbus cordis ischaemicus chronicus <i>Хронична исхемијска болест срца</i>	I25	Укупно-total	3496
		%	2.99
		Мушко-male	1748
10. Atherosclerosis <i>Атеросклероза – закречавање великих крвних судова</i>	I70	Женско-female	1748
		Укупно-total	2427
		%	2.08
		Мушко-male	966
		Женско-female	1461

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

А.3. Економске карактеристике државе и њеног становништва

УЧЕШЋЕ ПОТРОШЊЕ (ДОМАЋИНСТВА) НА ХРАНУ, СТАНОВАЊЕ, ЗДРАВСТВО И ОБРАЗОВАЊЕ (2019.г):

Република Србија / Republic of Serbia

УКУПНО	Србија-север		Србија-југ				
	Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија		
Број анкетираних домаћинстава	6354	1245	1780	1787	1542	...	Number of households surveyed
Оцењени број домаћинстава	2466316	605006	690551	656902	513857	...	Number of households assessed
Просечан број чланова	2,68	2,54	2,49	2,87	2,85	...	Members, average number
Лична потрошња укупно РСД	67099	74548	64714	65619	63440	...	Individual consumption – total
Храна и безалкохолна пића- РСД	22977	23713	22545	23194	22412	...	Food and non-alcoholic beverages
Становање, вода, ел. енергија, гас и остала горива- РСД	11182	12540	10870	10824	10473	...	Housing, water, electricity, gas and other fuels
Здравље-РСД	2990	3738	2859	2623	2753	...	Health
Образовање- РСД	943	1145	865	1159	530	...	Education

Извор: Републички завод за статистику

ПРОПОРЦИЈЕ СТАНОВНИШТВА ИСПОД НАЦИОНАЛНЕ ЛИНИЈЕ СИРОМАШТВА:

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Процент сиромашних у Републици Србији	6,6	6,3	7,4	7,6	7,4	7,3	7,2	7,1	7,0
Процент сиромашних по регионима									
Регион Војводине	6,2	6,1	5,2	6,8	6,5	6,3	6,2	6,0	6,0
Београдски регион	3,7	3,1	4,9	4,0	3,9	4,0	4,0	3,9	3,9
Централна Србија	7,9	7,7	9,8	9,6	9,6	9,3	9,1	9,1	9,0
Регион Шумадије и Западне Србије	5,4	4,5	6,3	6,7	6,6	6,6	6,8	6,8	6,9

Регион Јужне и Источне Србије	11,3	11,8	14,7	13,5	13,1	12,8	12,1	11,9	11,8
Процент сиромашних према типу насеља									
Градско подручје	4,4	4,3	5,3	5,3	5,4	5,1	4,9	4,8	4,8
Остало подручје	9,4	8,7	10,5	10,9	10,5	10,5	10,5	10,4	10,3
Процент сиромашних према полу									
Мушкарци	6,5	6,3	7,4	7,7	7,5	7,3	7,4	7,3	6,9
Жене	6,7	6,3	7,4	7,5	7,4	7,3	7,0	7,3	7,2

Извор: Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, Влада Републике Србије

ГИНИ КОЕФИЦИЈЕНТ (КОЈИ СЕ ОДНОСИ НА ДИСТРИБУЦИЈУ ПРИХОДА ИЛИ ПОТРОШЊУ ДОМАЋИНСТВА):

Гини коефицијент и квинтилни однос (према приходима) у Србији						
	SILC 2013.	SILC 2014.	SILC 2015.	SILC 2016.	SILC 2017.	SILC 2018.
Гини коефицијент	38,0	38,3	40,0	39,8	37,8	35,6
Квинтилни однос	8,6	9,4	10,7	11,0	9,4	8,58
Гини коефицијент и квинтилни однос (према потрошњи) у Србији						
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Гини коефицијент	26,9	26,6	25,5	26,1	25,9	28,45
Квинтилни однос	4,0	3,9	3,7	3,9	3,8	4,2

Извор: Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, Влада Републике Србије и Републички завод за статистику

УКУПАН БРОЈ СВИХ УЧЕНИКА/СТУДЕНАТА У ФОРМАЛНОМ ОБРАЗОВАЊУ

Година	који су завршили школовање	
	укупно	
2014	1 082 433	190 817
2015	1 077 044	193 128
2016	1 075 110	192 005
2017	1 058 436	180 311
2018	1 032 905	178 699
Основно образовање	535 594	68 803
Средње образовање	247 540	64 616

СТОПЕ ПИСМЕНОСТИ

Неписмено становништво старо 10 и више година, по регионима, према Попису из 2011.

ТЕРИТОРИЈА	УКУПНО	%
Република Србија	127 463	1,96
Београдски регион	12 429	0,83
Регион АП Војводине	27 823	1,59
Регион Шумадије и Западне Србије	43 722	2,38
Регион Јужне и Источне Србије	43 489	3,05
Регион АП Косово и Метохија

Извор: Републички завод за статистику

СТОПА НАПУШТАЊА ОСНОВНИХ И СРЕДЊИХ ШКОЛА:

ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ

Основне школе — матичне школе	1135	(2021)
Основне школе — подручна одељења	2084	(2021)
Ученици уписани у основне школе — матичне школе		
у ниже разреде (I—IV)	218014	(2021)
у више разреде (V—VIII)	239115	(2021)
Ученици уписани у основне школе — подручна одељења		
у ниже разреде (I—IV)	34439	(2021)
у више разреде (V—VIII)	15806	(2021)
Нето стопа обухвата основним образовањем (%)	93,5	(2020)
Ученици који су завршили 8. разред основне школе	65509	(2020)
Стопа завршавања основне школе (%)	95,9	(2020)
Стопа одустајања од школовања у основном образовању (%)	0,4	(2020)
Број деце обухваћене основним образовањем за децу са сметњама у развоју и инвалидитетом	4119	(2021)
Број одраслих обухваћених основним образовањем	5904	(2021)

Извор: Статистика образовања, РЗС

Основне школе према типу насеља, 2021.

Извор: Статистика образовања, РЗС

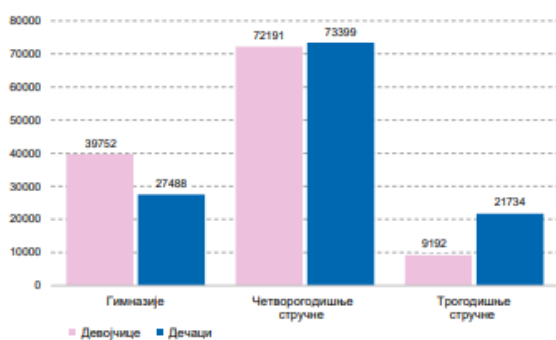
Извор: http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Republika%20Srbija_EURSRB.pdf#page=7

СРЕДЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ

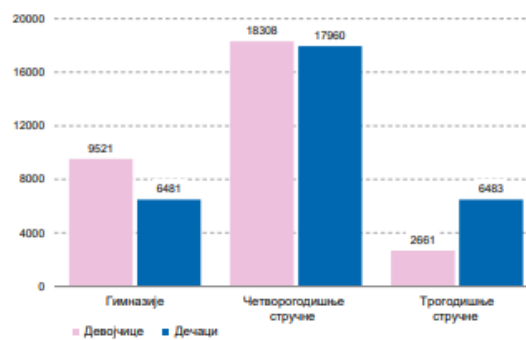
Средње школе	518	(2021)
Ученици уписани у средње школе	243756	(2021)
Обухват деце средњим образовањем (%)	86,8	(2020)
Ученици који завршавају средњу школу	61414	(2020)
Стопа завршавања средње школе (%)	85,2	(2020)
Стопа одустајања од школовања у средњем образовању (%)	0,8	(2020)
Број деце обухваћене средњим образовањем за децу са сметњама у развоју и инвалидитетом	2120	(2021)

Извор: Статистика образовања, РЗС

Ученици уписани у средње школе, 2021.

Ученици који завршавају средњу школу, 2020.

Извор: http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Republika%20Srbija_EURSRB.pdf#page=7

СТОПЕ НЕЗАПОСЛЕНОСТИ

Према старости, регионима и типу насеља, 2020.г.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА								
	УКУПНО	СРБИЈА – СЕВЕР		СРБИЈА – ЈУГ			ТИП НАСЕЉА	
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија	градско	остало
Становништво старо 15 и више година	9,0	7,5	7,6	9,8	11,5	...	9,8	7,9
Младо становништво (15-24)	26,6	24,1	22,8	27,7	33,4	...	28,3	25,1
Становништво радног узраста (15-64)	9,5	7,7	7,8	10,7	12,4	...	10,0	8,8

Извор: Републички завод за статистику

Мушко становништво према статусу незапослености по старосним групама, региону и типу насеља, 2020.г.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА								
	УКУПНО	СРБИЈА – СЕВЕР		СРБИЈА – ЈУГ			ТИП НАСЕЉА	
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија	градско	остало
Становништво старо 15 и више година	8.7	7.7	7.9	8.6	11.0	...	10.0	7.1
Младо становништво (15-24)	25.0	22.9	24.5	24.4	28.8	...	26.6	23.7
Становништво радног узраста (15-64)	9.2	7.9	8.2	9.5	11.8	...	10.2	7.9

Извор: Републички завод за статистику

Женско становништво према статусу активности, старосним групама, региону и типу насеља, 2020.г.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА								
	УКУПНО	СРБИЈА – СЕВЕР		СРБИЈА – ЈУГ			ТИП НАСЕЉА	
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија	градско	остало
Становништво старо 15 и више година	9.4	7.3	7.2	11.4	12.2	...	9.6	9.1
Младо становништво (15-24)	29.5	25.9	20.1	34.1	42.7	...	31.4	27.7
Становништво радног узраста (15-64)	9.9	7.4	7.4	12.4	13.1	...	9.7	10.1

Извор: Републички завод за статистику

**ЗАПОСЛЕНОСТ ПО ГЛАВНИМ СЕКТОРИМА ЕКОНОМСКЕ АКТИВНОСТИ,
УКЉУЧУЈУЋИ ПОДЕЛУ ИЗМЕЂУ ФОРМАЛНОГ И НЕФОРМАЛНОГ СЕКТОРА**

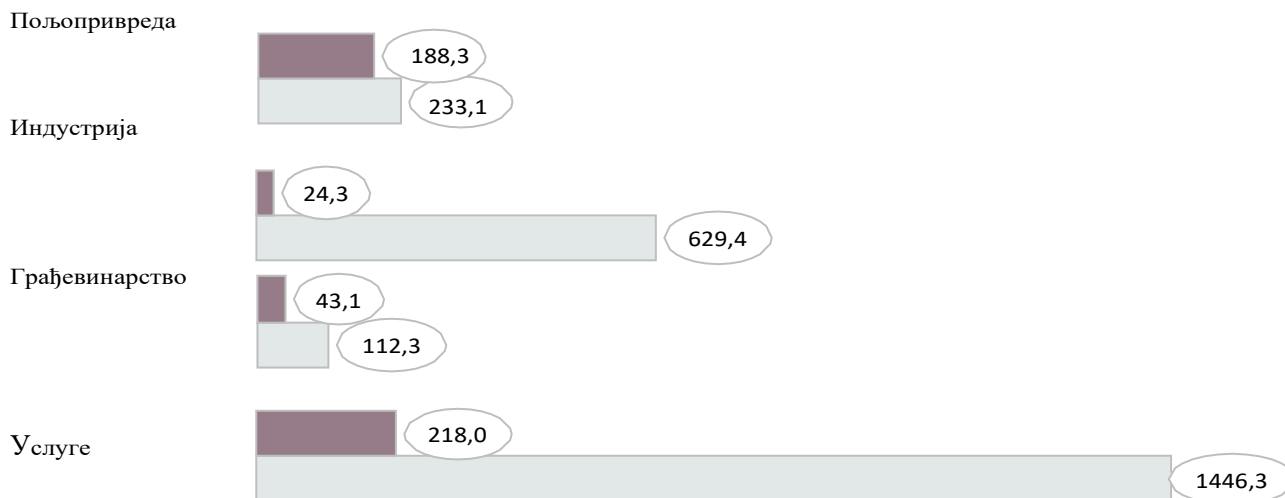
Запослени према сектору делатности, полу и региону, 2020.г. (у хиљадама)

	РЕПУБЛИКА СРБИЈА							
	УКУПНО	СРБИЈА – СЕВЕР		СРБИЈА – ЈУГ			ТИП НАСЕЉА	
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија	мушки	женски
СТАНОВНИШТВО РАДНОГ УЗРАСТА (15-64)	2724,2	715,8	740,0	743,1	525,2	...	1505,1	1219,0
Пољопривреда, шумарство	334,7	13,1	99,0	159,9	62,7	...	209,7	125,1
Рударство	37,0	79,4	176,0	162,7	119,3	...	32,2	4,8
Прерађивачка индустрија	537,5	79,4	176,0	162,7	119,3	...	327,5	210,0
Снабдевање електричном енергијом	35,2	11,8	7,2	5,9	10,3	...	27,8	7,4
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	38,8	7,7	10,3	11,1	9,7	...	30,8	8,1
Грађевинарство	152,5	41,9	44,0	37,6	29,0	...	139,6	12,9
Трговина на велико и мало, поправка моторних возила	390,1	118,2	107,3	101,7	62,9	...	178,3	211,8
Саобраћај и складиштење	150,1	54,7	42,6	30,5	22,2	...	120,5	29,6
Услуге смештаја и исхране	91,1	32,0	20,8	24,5	13,8	...	42,0	49,1
Информисање и комуникације	90,0	52,5	19,4	11,5	6,6	...	55,4	34,6
Финансијске делатности и делатности осигурања	44,3	20,7	12,6	6,3	4,6	...	14,8	29,4
Пословање некретнинама	3,2	1,6	/	/	/	...	2,1	1,1
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	92,0	48,9	22,1	11,7	9,2	...	43,8	48,2
Административне и помоћне услужне делатности	59,4	29,4	14,7	6,6	8,6	...	32,5	26,9
Државна управа, одбрана и обавезно социјално осигурање	149,1	45,4	35,5	35,2	33,0	...	82,7	66,4
Образовање	183,6	56,2	49,0	39,8	38,6	...	45,8	137,8
Здравствена и социјална заштита	154,9	47,2	39,7	37,6	30,4	...	36,9	118,0
Уметност, забава и рекреација	45,3	16,5	9,9	10,8	8,1	...	24,6	20,7
Остале услужне делатности	52,3	17,7	13,2	12,8	8,6	...	26,7	25,5
Делатност домаћинства као послодавца	82,4	6,2	10,4	27,8	38,0	...	31,2	51,1

Делатност екстериторијалних организација и тела	/	/	/	/	/	...	/	/
---	---	---	---	---	---	-----	---	---

Извор: Републички завод за статистику

Формално/неформално запослени према сектору делатности, 2020. (у хиљ.)

Извор: Републички завод за статистику

СТОПЕ УЧЕШЋА У РАДУ

Стопе активности према старосим групама, региону и типу насеља, 2020.

	РЕПУБЛИКА СРБИЈА							ТИП НАСЕЉА	
	УКУПНО	СРБИЈА – СЕВЕР		СРБИЈА – ЈУГ			градско	остало	
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија			
Становништво старо 15 и више година	54	55.5	52.4	55.9	51.7		52.3	56.4	
Младо становништво (15-24)	28.3	28.2	30.2	27.7	26.9		23.2	35.6	
Становништво радног узраста (15-64)	67.7	70.4	66.4	68.4	65.4		67.3	68.4	

Извор: Републички завод за статистику

Мушко становништво према статусу активности, старосним групама, региону и типу насеља, 2020.

	РЕПУБЛИКА СРБИЈА							ТИП НАСЕЉА	
	УКУПНО	СРБИЈА – СЕВЕР		СРБИЈА – ЈУГ			градско	остало	
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија			
Становништво старо 15 и више година	62.0	62.7	61.5	63.9	59.2		59.2	65.6	
Младо становништво (15-24)	35.1	33.6	36.0	35.6	34.7		29.0	43.4	
Становништво	74.6	76.2	74.2	75.5	72.2		72.9	76.9	

радног узраста (15-64)								
-------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

Извор: Републички завод за статистику

Женско становништво према статусу активности, старосним групама, региону и типу насеља, 2020.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА								
	УКУПНО	СРБИЈА – СЕВЕР		СРБИЈА – ЈУГ			ТИП НАСЕЉА	
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија	градско	остало
Становништво старо 15 и више година	46.5	49.2	43.9	48.1	44.4		46.1	47.1
Младо становништво (15-24)	21.1	22.5	24.0	19.3	18.4		17.3	26.8
Становништво радног узраста (15-64)	60.8	65.0	58.5	61.2	58.2		61.9	59.2

Извор: Републички завод за статистику

ПРИХОД ПО ГЛАВИ СТАНОВНИКА

	2017.	2018.	2019.	2020.
БДП по становнику, РСД	678 078	726 510	780 064	788 765
БДП по становнику, USD	6 308	7 245	7 410	7 657
БДП по становнику, EUR	5 588	6 143	6 619	6 708

Извор: Републички завод за статистику

36. БДП по глави становника забележио је раст од 65 одсто у последњих десет година. Пројекат Отворени Балкан треба да допринесе бржем протоку робе и капитала.

БРУТО ДОМАЋИ ПРОИЗВОД (БДП)

	2017.	2018.	2019.	2020.
БДП у милионима РСД	4 760 686	5 072 932	5 417 724	5 463 542
БДП у милионима USD	44 286,0	50 588,5	51 462,0	53 039,2
БДП у милионима EUR	39 253,3	42 892,2	45 970,4	46 467,5

Извор: Републички завод за статистику

37. Бруто домаћи производ у 2021. години, у односу на 2020. годину, бележи раст од 7.4%, док је за само шест година реално увећан за 22,4%. Према подацима из 2021. године за шест година бележи се раст индустрије од 18,5%, рударства од 33,0%, прерађивачке индустрије од 21,5%, док је сектор снабдевања електричном енергијом, гасом, паром и климатизација остао на истом нивоу.

38. Република Србија је издвојила осам милијарди евра, што чини скоро 18% БДП-а, за помоћ привреди и грађанима у условима ковид-19 кризе. У 2021. години наша држава је бележила пад БДП-а, који је био један од најмањих падова у Европи - 0,9 одсто, што је Србију сврстало у ред држава које добро управљају кризом.

ГОДИШЊА СТОПА РАСТА

	2017.	2018.	2019.	2020.
СТОПА РЕАЛНОГ РАСТА (%)	2,1	4,5	4,2	-1,0

Извор: Републички завод за статистику

БРУТО НАЦИОНАЛНИ ДОХОДАК (БНД)

	2017.	2018.	2019.	2020.
БНД у милионима РСД	4 452 337	4 811 101	5 124 275	...
БНД у милионима USD	41 417	47 977	48 674	...
БНД у милионима EUR	36 694	40 678	43 480	...

Извор: Републички завод за статистику

ИНДЕКС ПОТРОШАЧКИХ ЦЕНА

	ПРЕТХОДНА ГОДИНА = 100
	ПОТРОШАЧКЕ ЦЕНЕ
2014.	102,9
2015.	101,9
2016.	101,2
2017.	103,0
2018.	102,0
2019.	101,7
2020.	101,6

Извор: Републички завод за статистику

СПОЉНИ И УНУТРАШЊИ ЈАВНИ ДУГ

	Стање дуга у ЕУР на дан 30.09.2020. године	Стање дуга у УСД на дан 30.09.2020. године	Стање дуга у РСД на дан 30.09.2020. године
1. ЈАВНИ ДУГ ЦЕНТРАЛНОГ НИВОА ВЛАСТИ			
УКУПНО УНУТРАШЊИ ДУГ	11.216.483.033	13.165.913.351	1.318.837.439.957
УКУПНО СПОЉНИ ДУГ	15.388.220.023	18.062.700.301	1.809.351.526.746
2. ГАРАНТОВАНИ ЈАВНИ ДУГ ЛОКАЛНЕ ВЛАСТИ			
УНУТРАШЊИ ДУГ	0	0	0
СПОЉНИ ДУГ	200.829.302	235.733.534	23.613.569.531
3. НЕГАРАНТОВАНИ ДУГ ЛОКАЛНЕ ВЛАСТИ			
УНУТРАШЊИ ДУГ	226.162.919	265.470.147	26.592.303.884
СПОЉНИ ДУГ	91.473.127	107.371.202	10.755.437.720

Извор: Министарство финансија, Управа за јавни дуг

	Стање дуга у ЕУР на дан 30.09.2021. године	Стање дуга у УСД на дан 30.09.2021. године	Стање дуга у РСД на дан 30.09.2021. године
1. ЈАВНИ ДУГ ЦЕНТРАЛНОГ НИВОА ВЛАСТИ			
УКУПНО УНУТРАШЊИ ДУГ	11.669.970.119	13.544.167.874	1.371.915.852.263
УКУПНО СПОЉНИ ДУГ	17.925.342.619	20.804.153.493	2.107.294.315.571
2. ГАРАНТОВАНИ ЈАВНИ ДУГ ЛОКАЛНЕ ВЛАСТИ			
УНУТРАШЊИ ДУГ	0	0	0
СПОЉНИ ДУГ	185.025.853	214.741.014	21.751.546.763
3. НЕГАРАНТОВАНИ ДУГ ЛОКАЛНЕ ВЛАСТИ			

УНУТРАШЊИ ДУГ	185.441.516	215.223.432	21.800.411.898
СПОЉНИ ДУГ	.84.296.905	97.834.992	9.909.902.014

Извор: Министарство финансија, Управа за јавни дуг

39. Просечна нето зарада по запосленом 2012. износила је 41.377 динара, док је у 2021. години 65.864 динара.

Б. УСТАВНА, ПОЛИТИЧКА И ПРАВНА СТРУКТУРА ДРЖАВЕ

Б.1. Уставни, политички и правни оквир

40. Први устав донет је на Сретењској скупштини 1835. године и представља један од најмодернијих, најдемократскијих и најлибералнијих устава свог доба.

41. Народна скупштина Републике Србије је, након потврђивања на референдуму, 8. новембра 2006. године, донела Одлуку о проглашењу Устава Републике Србије. О промени Устава Републике Србије грађани су се изјаснили на референдуму 16. јануара 2022. године. Уставне промене односиле се на област правосуђа, у односу на избор судија и тужилаца, које више неће бирати Народна скупштина, већ Високи савет судства и Високи савет тужилаштва, али и преименовање Врховног касационог суда у Врховни суд. Скупштина Србије прогласила је 9. фебруара 2022. године Акт о промени Устава Републике Србије и Уставни закон за спровођење Акта о промени Устава Републике Србије, чиме је Акт о којем су се грађани изјаснили на референдуму ступио на снагу.

42. Уставом је одређено да је Република Србија држава српског народа и свих грађана који у њој живе, заснована на владавини права и социјалној правди, начелима грађанске демократије, људским и мањинским правима и слободама и припадности европским принципима и вредностима.¹¹ У члану 3. Устава, владавина права постављена је као основна претпоставка Устава која почива на неотуђивим људским правима. Владавина права се остварује слободним и непосредним изборима, уставним јемствима људских и мањинских права, поделом власти, независном судском влашћу и повиновањем власти Уставу и закону.¹²

43. У другом делу Устава Републике Србије садржани су чланови који се односе на људска и мањинска права и слободе. У основна начела људских и мањинских права спада непосредна примена зајемчених права; уставно регулисање сврхе уставних јемстава; регулисање ограничења људских и мањинских права; забрана дискриминације и заштита људских и мањинских права и слобода.

44. Посебан део у другом одељку Устава односи се на јемство права припадника националних мањина.¹³

45. Предлог за промену Устава¹⁴ може поднети најмање једна трећина од укупног броја народних посланика, председник Републике, Влада и најмање 150.000 бирача. О

¹¹ Устав РС, члан 1.

¹² Устав РС, члан 3.

¹³ Устав РС, чланови 75-81.

¹⁴ Устав РС, члан 203.

промени Устава одлучује Народна скупштина. Предлог за промену Устава усваја се двотрећинском већином од укупног броја народних посланика. Народна скупштина је дужна да акт о промени Устава стави на републички референдум ради потврђивања, ако се промена Устава односи, између осталог, на људска и мањинска права и слободе, уређење власти, проглашавање ратног и ванредног стања, одступање од људских и мањинских права у ванредном и ратном стању.

46. Правни поредак Републике Србије је јединствен. Устав је највиши правни акт Републике Србије. Сви закони и други општи акти донети у Републици Србији морају бити сагласни са Уставом. Потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права део су правног поретка Републике Србије. Потврђени међународни уговори не смеју бити у супротности са Уставом, док закони и други општи акти не смеју бити у супротности са општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима.¹⁵

47. Уређење власти у Републици Србији почива на подели власти на законодавну, извршну и судску. Однос три гране власти заснива се на међусобном проверавању и равнотежи, док је судска власт независна.

Б.1.1. Законодавна власт - Народна скупштина Републике Србије

48. Народна скупштина је највише представничко тело и носилац уставотворне и законодавне власти у Републици Србији.¹⁶ Народну скупштину чини 250 народних посланика, који се бирају на непосредним изборима, тајним гласањем, у складу са законом.¹⁷ У оквиру својих надлежности Народна скупштина врши представничку, законодавну, изборну и контролну функцију.¹⁸ Народна скупштина доноси одлуке већином гласова народних посланика на седници на којој је присутна већина народних посланика.¹⁹ Према Уставу, у Народној скупштини се обезбеђују равноправност и заступљеност полова и представника националних мањина, у складу са законом.²⁰

ПРОЦЕНАТ ЖЕНА У ПАРЛАМЕНТУ, 2020.г:

Полна структура	Број и удео народних посланика
Народне посланице	100 (40%)
Народни посланици	150 (60%)
Укупно народних посланика	250

Извор: Народна скупштина РС

¹⁵ Устав РС, члан 194.

¹⁶ Устав РС, члан 98.

¹⁷ Устав РС, члан 100. став 1.

¹⁸ Закон о Народној скупштини („Сл. гласник РС”, бр. 9/10), члан 7.

¹⁹ Устав РС, члан 105. Изузетно, одлуке се могу доносити и двотрећинском већином у случајевима предвиђеним ставовима 2. и 3. овог члана.

²⁰ Устав РС, члан 100. став 2.

Б.1.2. Извршна власт – Влада и Председник Републике Србије

Председник Републике Србије

49. Председник Републике бира се на непосредним изборима, тајним гласањем, у складу са законом.²¹ Мандат председника Републике траје 5 година и престаје истеком времена на које је изабран, оставком или разрешењем.²² У надлежности председника Републике је да: представља Републику Србију у земљи и иностранству; проглашава законе указом; предлаже Народној скупштини кандидата за председника Владе, по саслушању мишљења представника изабраних изборних листа; предлаже Народној скупштини носиоце функција; поставља и опозива амбасадора Републике Србије на основу предлога Владе; прима акредитивна и опозивна писма страних дипломатских представника; даје помиловања и одликовања и врши и друге послове одређене Уставом. Председник Републике, у складу са законом, командује Војском и поставља, унапређује и разрешава официре Војске Србије.²³

Влада Републике Србије

50. Влада је носилац извршне власти у Републици Србији и одговорна је Народној скупштини за политику Републике Србије, за извршавање закона и других општих аката Народне скупштине и за рад органа државне управе.²⁴ Председник Владе води и усмерава рад Владе, стара се о уједначеном политичком деловању Владе, усклађује рад чланова Владе и представља Владу. Министри су за свој рад и за стање у области из делокруга министарства одговорни председнику Владе, Влади и Народној скупштини.²⁵ У складу са Законом о министарствима (Сл. гласник РС, бр. 128/2020), образовано је и утврђен је делокруг рада за 21 министарство. У саставу Владе је 11 жена, укључујући председницу Владе и потпредседницу за питања родне равноправности. Мандат Владе траје до истека мандата Народне скупштине која ју је изабрала. Мандат Владе може престати пре истека времена на које је изабрана изгласавањем неповерења, распуштањем Народне скупштине, оставком председника Владе и у другим случајевима утврђеним Уставом.²⁶

Б.1.3. Судска власт

51. Судска власт је јединствена на територији Републике Србије. Судови су самостални и независни у свом раду и суде на основу Устава, закона и других општих аката, када је то предвиђено законом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима. Расправљање пред судом је јавно и може се ограничити само у складу с Уставом. У суђењу учествују судије и судије поротници, на

²¹ Устав РС, члан 114.

²² Устав РС, члан 116.

²³ Устав РС, члан 112.

²⁴ Устав РС, члан 124.

²⁵ Устав РС, члан 125. ст. 2 и 3.

²⁶ Устав РС, члан 128.

начин утврђен законом. Законом се може прописати да у одређеним судовима и у одређеним стварима суде само судије. Суд суди у већу, а законом се може предвидети да у одређеним стварима суди судија појединац.²⁷

52. Судска власт у Републици Србији припада судовима опште и посебне надлежности. Оснивање, организација, надлежност, уређење и састав судова уређују се законом.²⁸

Б.2. ПОЛИТИЧКЕ СТРАНКЕ

53. Чланом 4. Устава Републике Србије јемчи се и признаје улога политичких странака у демократском обликовању политичке воље грађана. Закон о политичким странкама дефинише политичке странке као организације слободно и добровољно удружених грађана, основане ради остваривања политичких циљева демократским обликовањем политичке воље грађана и учешћа на изборима.²⁹ Политичке странке националних мањина, поред претходно поменутих обележја, одликује деловање посебно усмерено на представљање и заступање интереса једне националне мањине и заштиту и унапређење права припадника те националне мањине.³⁰

54. Оснивање политичких странака је слободно. Недопуштено је деловање политичких странака које је усмерено на насилно рушење уставног поретка, кршење зајемчених људских или мањинских права или изазивање расне, националне или верске мржње. Политичке странке не могу непосредно вршити власт, нити је потчинити себи.³¹

55. Политичку странку могу основати најмање 10.000 пунолетних и пословно способних држављана Републике Србије, док политичку странку националне мањине могу основати најмање 1.000 пунолетних и пословно способних држављана.³² Политичке странке уписују се у Регистар политичких странака који води Министарство државне управе и локалне самоуправе.³³ Чланство у политичкој странци је слободно и добровољно. Изузетак од тог правила је да судије Уставног суда, судије, јавни тужиоци, Заштитник грађана, припадници полиције и припадници војске, као и друга лица чија је функција у складу са законом неспојива са чланством у политичкој странци, не могу бити чланови политичких странака.³⁴

56. Према подацима из Регистра политичких странака који води Министарство за државну управу и локалну самоуправу, у Републици Србији регистровано је укупно 114 политичких странака, од чега је 69 број странака националних мањина³⁵ и то: шест - албанске; једанаест - бошњачке; три - буњевачке; четири - бугарске, четири - влашке, две - грчке, једна - горанске, шест - мађарске, три - македонске, седам - ромске, две - румунске, две - русинске, седам - руске, шест - словачке, две - хрватске и две - црногорске националне мањине.

²⁷ Устав РС, члан 142.

²⁸ Устав РС, члан 143.

²⁹ Закон о политичким странкама („Сл. гласник РС”, бр. 36/09 и 61/15 - одлука УС), члан 2.

³⁰ Закон о политичким странкама, члан 3.

³¹ Устав РС, члан 5.

³² Закон о политичким странкама, чланови 8 и 9.

³³ Закон о политичким странкама, члан 22.

³⁴ Закон о политичким странкама, члан 21.

³⁵ Регистар политичких странака, МДУЛС, новембар 2021.

Б.3. ИЗБОРИ И ИЗБОРНИ СИСТЕМ

57. Вишепартијски систем је уведен 1990. године. Законом о избору народних посланика из 1990. године био је предвиђен већински изборни систем за избор народних посланика Народне скупштине.³⁶ Законима који су уследили уведен је пропорционални изборни систем, а од 2002. године и за избор одборника скупштина општина и градова. Изборну јединицу сада чини цела територија Републике Србије, а за локалне изборе цела територија општине, односно града.

58. Уставом Републике Србије јемчи се изборно право. Сваки пунолетан, пословно способан држављанин Републике Србије има право да бира и да буде биран. Уставом је прописано да је изборно право опште и једнако, да су избори слободни и непосредни, а гласање тајно и лично. Изборно право ужива правну заштиту у складу са законом.³⁷

59. Право да бира председника Републике и да буде биран за председника Републике има пунолетни држављанин Републике Србије над којим није продужено родитељско право, односно који није потпуно лишен пословне способности. Лице делимично лишено пословне способности може да бира председника Републике и да буде бирано за председника Републике ако суд решењем о делимичном лишењу пословне способности није утврдио да је неспособно да врши изборно право. Председника Републике бирају грађани на основу општег и једнаког изборног права, а председник се бира на пет година. Избори су слободни и непосредни, а гласање је тајно и лично.

60. Право да бира и да буде биран за народног посланика има пунолетни држављанин Републике Србије над којим није продужено родитељско право, односно који није потпуно лишен пословне способности.³⁸ Додатни услов који поставља Закон о локалним изборима³⁹ у вези са избором одборника скупштина јединица локалне самоуправе јесте да бирач или кандидат за место одборника морају имати пребивалиште на територији јединице локалне самоуправе у којој остварују изборно право, односно у којој је кандидат предложен за одборника. Водећи рачуна о родној равноправности, Закон о избору народних посланика и Закон о локалним изборима предвиђају да на изборној листи мора бити 40% мање заступљеног пола. Наиме, међу сваких пет кандидата по редоследу на листи, морају бити три припадника једног и два припадника другог пола.⁴⁰

61. Органи за спровођење избора су Републичка изборна комисија, локална изборна комисија и бирачки одбори. Органи за спровођење избора су самостални и независни у свом раду и раде на основу закона и прописа донетих на основу закона.⁴¹ Републичка изборна комисија утврђује резултате избора тако да свакој изборној листи припада број мандата који је сразмеран броју добијених гласова.⁴² У расподели мандата учествују само изборне листе које су добиле најмање 3% гласова од укупног броја гласова бирача који су гласали у изборној јединици. Изузетак су политичке странке националних мањина и коалиције политичких странака националних мањина учествују у расподели

³⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 1/90, 3/90 - исправка, 12/90 и 79/92

³⁷ Устав РС, члан 52.

³⁸ Закон о избору народних посланика („Сл. гласник РС”, бр. 14/22), члан 3.

³⁹ Закон о локалним изборима („Сл. гласник РС”, бр. 14/22, члан 3.

⁴⁰ Закон о избору народних посланика, члан 73. и Закон о локалним изборима, члан 41.

⁴¹ Закон о избору народних посланика, члан 8 и Закон о локалним изборима, члан 10.

⁴² Закон о избору народних посланика, чл. 129 и 130.

мандата и кад су добиле мање од 3% гласова од укупног броја бирача који су гласали, при чему се приликом расподеле мандата применом система највећег количника, количници свих изборних листа политичких странака националних мањина и коалиција политичких странака националних мањина увећавају за 35%.⁴³ (измене и допуне Закона о избору народних посланика и Закона о локалним изборима из 2020.г.). Изборну листу странке или коалиције странака националних мањина проглашава Републичка изборна комисија (РИК), која може да затражи мишљење надлежног националног савета о томе да ли је подносилац изборне листе странка националне мањине или коалиција странака националних мањина.

62. Правна средства за заштиту изборног права у спровођењу избора су захтев за поништавање гласања на бирачком месту, приговор и жалба.⁴⁴ Подносилац проглашене изборне листе има право да у року од 72 часа од затварања бирачког места поднесе захтев за поништавање гласања на бирачком месту због неправилности током спровођења гласања, док бирач може, такође у року од 72 часа од затварања бирачког места, поднети захтев за поништавање гласања на бирачком месту на којем је уписан у извод из бирачког списка ако га је бирачки одбор неосновано спречио да гласа или ако му је на бирачком месту повређено право на слободно и тајно гласање.⁴⁵ Подносилац проглашене изборне листе има право да поднесе приговор против донете одлуке, против предузете радње и због пропуштања да се донесе одлука, односно предузме радња у спровођењу избора, ако Законом о избору народних посланика није предвиђено другачије, док подносилац изборне листе, политичка странка, посланичка група, кандидат за народног посланика, бирач и лице чије је име у називу изборне листе или подносиоца изборне листе могу поднети приговор када је то прописано Законом о избору народних посланика.⁴⁶

63. Против сваког решења Републичке изборне комисије донетог по приговору може се изјавити жалба Управном суду.⁴⁷

64. Законом о националним саветима националних мањина⁴⁸ утврђен је поступак избора националних савета, као и обавеза спровођења редовних избора за чланове националних савета националних мањина, који се одржавају сваке четврте године. Овим законом уређују се и правни положај и овлашћења националних савета националних мањина у области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма, њихово финансирање и друга питања од значаја за рад националних савета.

65. На изборима спроведеним у новембру 2018. године представници 18 националних мањина (албанске, ашкалијске, бошњачке, бугарске, буњевачке, влашке, грчке, египатске, пољске, мађарске, немачке, ромске, румунске, русинске, словачке, словеначке, украјинске и чешке националне мањине) уписаних у посебне бирачке спискове гласало је за чланове савета на непосредним изборима. Чланови националних савета македонске, руске, хрватске и црногорске националне мањине бирани су на

⁴³ Закон о избору народних посланика, члан 140.

⁴⁴ Закона о избору народних посланика, члан 147.

⁴⁵ Закона о избору народних посланика, члан 148.

⁴⁶ Закона о избору народних посланика, члан 150.

⁴⁷ Закон о избору народних посланика, члан 156.

⁴⁸ „Сл. гласник РС”, бр. 72/09, 20/14 – одлука УС, 55/14 и 47/18)

електорским скупштинама. На непосредним изборима гласало је 208.570, од укупно 467.545 уписаних бирача у бирачки списак, односно 44,61%, (на изборима 2010. године излазност је била 54,5%, а 2014. године 37,63%).

ПРОЦЕНАТ СТАНОВНИШТВА СА ПРАВОМ ГЛАСА

66. У табели је приказан број лица са правом гласа по управним окрузима, у складу са Одлуком Републичке изборне комисије о утврђивању и објављивању коначног броја бирача у Републици Србији од 19. јуна 2020. године.

УПРАВНИ ОКРУГ	КОНАЧАН БРОЈ БИРАЧА
БЕОГРАД	1604376
СЕВЕРНОБАЧКИ	168028
СРЕДЊОБАНАТСКИ	155216
СЕВЕРНОБАНАТСКИ	124257
ЈУЖНОБАНАТСКИ	255706
ЗАПАДНОБАЧКИ	158970
ЈУЖНОБАЧКИ	565138
СРЕМСКИ	266523
МАЧВАНСКИ	264050
КОЛУБАРСКИ	141851
ПОДУНАВСКИ	175472
БРАНИЧЕВСКИ	179528
ШУМАДИЈСКИ	249760
ПОМОРАВСКИ	199445
БОРСКИ	119034
ЗАЈЕЧАРСКИ	99975
ЗЛАТИБОРСКИ	248557
МОРАВИЧКИ	174592
РАШКИ	266278
РАСИНСКИ	202332
НИШАВСКИ	323932
ТОПЛИЧКИ	73821
ПИРОТСКИ	73688
ЈАБЛАНИЧКИ	175129
ПЧИЊСКИ	201471
КОСОВСКИ	26259
ПЕЊКИ	4498
ПРИЗРЕНСКИ	6374
КОСОВСКО-МИТРОВАЧКИ	42311
КОСОВСКО-ПОМОРАВСКИ	15908
ЗАВОДИ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ЗАВОДСКИХ САНКЦИЈА	8646
ИНОСТРАНСТВО	13251
УКУПНО	6584376

Извор: Републичка изборна комисија

ОДНОС БРОЈА РЕДОВНИХ И ВАНРЕДНИХ ПАРЛАМЕНТАРНИХ И ЛОКАЛНИХ ИЗБОРА

67. У Републици Србији су први вишестраначки избори после Другог светског рада одржани 1990. године. Од тада је укупно одржано четири редовних парламентарних избора (децембар 1990.г - излазност бирача 71,49%, септембар 1997.г - излазност бирача 57,40%, мај 2012.г - излазност бирача 57,76% и јун 2020.г - излазност бирача 49%), док су ванредни одржавани девет пута (1992; 1993; 2000; 2003; 2007; 2008; 2014; 2016; и 2022. године).

ПРОСЕЧАН ОДЗИВ БИРАЧА НА ПАРЛАМЕНТАРНИМ И ЛОКАЛНИМ ИЗБОРИМА ПО АДМИНИСТРАТИВНИМ ЈЕДИНИЦАМА

ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ 21. ЈУН 2020.

УПРАВНИ ОКРУГ	БРОЈ БИРАЧА УПИСАНИХ У БИРАЧКИ СПИСАК	БИРАЧИ КОЈИ СУ ГЛАСАЛИ	
		БРОЈ	ПРОЦЕНАТ
БЕОГРАД	1604376	613974	38,27
СЕВЕРНОБАЧКИ	168028	77783	46,29
СРЕДЊОБАНАТСКИ	155216	72426	46,66
СЕВЕРНОБАНАТСКИ	124257	67197	54,08
ЈУЖНОБАНАТСКИ	255706	128048	50,08
ЗАПАДНОБАЧКИ	158970	83601	52,59
ЈУЖНОБАЧКИ	565138	274659	48,6
СРЕМСКИ	266523	148338	55,66
МАЧВАНСКИ	264050	153057	57,97
КОЛУБАРСКИ	141851	77900	54,92
ПОДУНАВСКИ	175472	81209	46,28
БРАНИЧЕВСКИ	179528	92888	51,74
ШУМАДИЈСКИ	249760	126093	50,49
ПОМОРАВСКИ	199445	102236	51,26
БОРСКИ	119034	57750	48,52
ЗАЈЕЧАРСКИ	99975	48344	48,36
ЗЛАТИБОРСКИ	248557	135883	54,67
МОРАВИЧКИ	174592	86702	49,66
РАШКИ	266278	136398	51,22
РАСИНСКИ	202332	116390	57,52
НИШАВСКИ	323932	156813	48,41
ТОПЛИЧКИ	73821	47037	63,72
ПИРОТСКИ	73688	45873	62,25
ЈАБЛАНИЧКИ	175129	108192	61,78
ПЧИЊСКИ	201471	111616	55,4
КОСОВСКИ	26259	14293	54,43
ПЕЊКИ	4498	1494	33,21
ПРИЗРЕНСКИ	6374	1182	18,54
КОСОВСКО-МИТРОВАЧКИ	42311	28267	66,81
КОСОВСКО-ПОМОРАВСКИ	15908	9924	62,38
ЗАВОДИ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ЗАВОДСКИХ САНКЦИЈА	8646	7173	82,96
ИНОСТРАНСТВО	13251	9168	69,19
УКУПНО	6584376	3221908	48,93

Извор: Републичка изборна комисија

ИЗБОРИ ЗА ОДБОРНИКЕ СКУПШТИНА ОПШТИНА И ГРАДОВА 21. ЈУН 2020.

УПРАВНИ ОКРУГ	БРОЈ БИРАЧА УПИСАНИХ У БИРАЧКИ СПИСАК	БИРАЧИ КОЈИ СУ ГЛАСАЛИ	
		БРОЈ	ПРОЦЕНАТ
БЕОГРАД	1 603 475	615 654	38,39
СЕВЕРНОБАЧКИ	167 850	79 362	47,28
СРЕДЊОБАНАТСКИ	155 387	73 801	47,49
СЕВЕРНОБАНАТСКИ	124 520	67 293	54,04
ЈУЖНОБАНАТСКИ	255 897	128 784	50,33
ЗАПАДНОБАЧКИ	159 863	81 901	51,23
ЈУЖНОБАЧКИ	565 242	276 723	48,96
СРЕМСКИ	267 231	151 401	56,66
МАЧВАНСКИ	265 532	157 467	59,30
КОЛУБАРСКИ	142 489	81 225	57,00
ПОДУНАВСКИ	174 788	85 468	48,90
БРАНИЧЕВСКИ	122 063	64 258	52,64
ШУМАДИЈСКИ	245 870	129 543	52,69
ПОМОРАВСКИ	197 855	102 222	51,67
БОРСКИ	122 386	58 418	47,73
ЗАЈЕЧАРСКИ	102 208	51 177	50,07
ЗЛАТИБОРСКИ	189 877	109 981	57,92
МОРАВИЧКИ	174 651	88 442	50,64

РАШКИ	262 928	133 618	50,82
РАСИНСКИ	201 063	115 489	57,44
НИШАВСКИ	317 834	157 445	49,54
ТОПЛИЧКИ	72 821	46 146	63,37
ПИРОТСКИ	73 781	46 206	62,63
ЈАБЛАНИЧКИ	175 144	109 157	62,32
ПЧИЊСКИ	136 905	78 140	57,08
КОСОВСКИ
ПЕЊКИ
ПРИЗРЕНСКИ
КОСОВСКО-МИТРОВАЧКИ
КОСОВСКО-ПОМОРАВСКИ
УКУПНО	6 277 660	3 089 321	49,21

Извор: Републичка изборна комисија

ИЗБОРИ ЗА ОДБОРНИКЕ ГРАДСКИХ СКУПШТИНА 21. ЈУН 2020.

УПРАВНИ ОКРУГ	БРОЈ БИРАЧА УПИСАНИХ У БИРАЧКИ СПИСАК	БИРАЧИ КОЈИ СУ ГЛАСАЛИ	
		БРОЈ	ПРОЦЕНАТ
ГРАД БЕОГРАД	1 599 525	815 911	51,01
ГРАД УЖИЦЕ	65 701	32 226	49,05
ГРАД ПОЖАРЕВАЦ	69 668	35 043	50,30
ГРАД НИШ	231 126	102 332	44,28
ГРАД ВРАЊЕ	70 112	42 167	60,14
УКУПНО	2 036 132	1 027 679	50,96

Извор: Републичка изборна комисија

Б.4. СТАТУС НЕВЛАДИНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА И МЕДИЈА

Б.4.1. Невладине организације

68. Статус и деловање невладиних организација у Републици Србији уређује се Законом о удружењима. Удружење, у смислу овог закона, је добровољна и невладина недобитна организација заснована на слободи удруживања више физичких и правних лица, основана ради остваривања и унапређења одређеног заједничког или општег циља и интереса, који нису забрањени Уставом или законом.⁴⁹ Према Закону о удружењима признато је право детета на слободу удруживања, а малолетно лице са навршених 14 година живота може бити оснивач удружења уз изјаву о давању сагласности његовог законског заступника.

69. Законом о удружењима омогућено је страном удружењу, односно његовом представништву у Републици Србији да, уз претходни упис у Регистар страних удружења обавља делатост на територији Републике Србије.⁵⁰ Страно удружење, у смислу овог закона, јесте удружење са седиштем у другој држави, основано по прописима те државе ради остваривања неког заједничког или општег интереса или циља, а чије деловање није усмерено на стицање добити, као и међународно удружење или друга страна, односно међународна невладина организација која има чланове који су се на добровољној основи повезали ради остваривања неког заједничког или општег интереса или циља који није усмерен на стицање добити.⁵¹

70. Циљеви и деловање удружења не могу бити усмерени на насилно рушење уставног поретка и нарушавање територијалне целокупности Републике Србије, кршење

⁴⁹ Закон о удружењима („Сл. гласник РС”, бр. 51/09, 99/11 - др. закони и 44/18 - др. закон), члан 2.

⁵⁰ Закон о удружењима, члан 60.

⁵¹ Закон о удружењима, члан 59.

зајемчених људских или мањинских права или изазивање и подстицање неравноправности, мржње и нетрепеливости засноване на расној, националној, верској или другој припадности или опредељењу, као и полу, роду, физичким, психичким или другим карактеристикама и способностима.⁵²

71. Удружење могу основати најмање три оснивача, с тим што најмање један оснивач мора имати пребивалиште, односно седиште на територији Републике Србије. Оснивачи удружења могу бити пословно способна физичка или правна лица.⁵³ Регистар удружења води Агенција за привредне регистре, као поверени посао.⁵⁴ Упис у регистар удружења је добровољан.⁵⁵ Садржину, начин уписа и вођења Регистра ближе уређује министар надлежан за послове управе.

72. Удружење може стицати имовину од чланарине, добровољних прилога, донација и поклона (у новцу или натури), финансијских субвенција, оставина, камата на улоге, закупнине, дивиденди и на други законом дозвољени начин. Физичка и правна лица која дају прилоге и поклоне удружењима могу бити ослобођена одговарајућих пореских обавеза у складу са законом којим се уводи одговарајући јавни приход.⁵⁶

73. Средства за подстицање програма или недостајућег дела средстава за финансирање програма које реализују удружења, а који су од јавног интереса, обезбеђују се у буџету Републике Србије.⁵⁷ Уредба о средствима за подстицање програма или недостајућег дела средстава за финансирање програма од јавног интереса која реализују удружења⁵⁸, која је ступила на снагу 13. марта 2018. године, чланом 4 предвиђа објављивање Годишњег плана јавних конкурса и календар јавних конкурса органа јавне управе за програме и пројекте удружења. Календар конкурса објављује се у циљу благовременог обавештавања организација цивилног друштва о планираним јавним конкурсима, а са циљем припреме што квалитетнијих предлога пројеката за потенцијално финансирање из буџетских средстава, као и повећање броја потенцијалних корисника финансијских средстава из буџета Републике Србије. Евидентна је тенденција раста тих средстава у корист невладиних организација.

74. Престанак рада удружења могућ је у случају брисања удружења из Регистра, забране рада удружења, ликвидације или стечаја удружења. Основу за забрану рада удружења чине циљеви и деловање које је у супротности са Уставом или Законом, док предлог за забрану рада упућује Влада, Републички јавни тужилац, министарство надлежно за послове управе, министарство надлежно за област у којој се остварују циљеви удружења или Регистратор.⁵⁹ О забрани рада удружења одлучује Уставни суд.⁶⁰ Поступак за забрану рада удружења може се покренути и водити и у односу на удружења која немају статус правног лица.

75. Полазећи од законског оквира којим су постављене основе за унапређење учешћа јавности у процесима припреме прописа и докумената јавних политика, израђене су

⁵² Закон о удружењима, члан 3.

⁵³ Закон о удружењима, члан 10.

⁵⁴ Закон о удружењима, члан 26.

⁵⁵ Закон о удружењима, члан 4.

⁵⁶ Закон о удружењима, члан 36.

⁵⁷ Закон о удружењима, члан 38.

⁵⁸ „Сл. гласник РС”, бр. 16/18

⁵⁹ Закон о удружењима, члан 51.

⁶⁰ Закон о удружењима, члан 50.

Смернице за укључивање организација цивилног друштва у радне групе за израду предлога докумената јавних политика и нацрта, односно предлога прописа усвојеним у јануару 2020. године⁶¹.

БРОЈ РЕГИСТРОВАНИХ НЕВЛАДИНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

76. Удружења и представништва страних удружења се могу уписати у Регистар удружења и Регистар страних удружења које води Агенција за привредне регистре, као поверени посао, чиме стичу својство правног лица, тако да је омогућено удружењима да сама одлуче да ли ће се уписати у регистар или не. Удружења која се упишу у Регистар самостално наступају у правном промету, обављају привредне и друге активности у складу са законом и могу да конкуришу за средства која се у буџету Републике, аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе обезбеђују за финансирање одређених програма од јавног интереса. На удружења која се не упишу у регистар, у ком случају немају статус правног лица, примењују се правна правила о грађанском ортаклуку.

77. Поступак регистрације, односно уписа у Регистар удружења и Регистар страних удружења и вођење регистара ближе су регулисани Законом о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре и подзаконским актима. Информације о поступку регистрације, свим регистрованим удружењима, у складу са законом, доступни су на сајту [Агенције за привредне регистре](#).

78. Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог решава по жалбама изјављеним на решења Агенције за привредне регистре, односно Регистратора који води Регистар удружења и Регистар страних удружења и врши надзор на спровођењем Закона о удружењима, док инспекцијски надзор врши Министарство државне управе и локалне самоуправе преко управних инспектора.

79. Према подацима Агенције за привредне регистре у Републици Србије у 2020. години евидентирано је укупно 34.692 домаћих и 72 представништва страних удружења. Број удружења је значајно порастао ступањем на снагу Закона о удружењима 2011. године, када су услови за оснивање удружења значајно поједностављени и либерализовани, и када је формиран јединствени регистар удружења. Постојећа удружења имала су обавезу да се пререгиструју или су у супротном бивала брисана из регистра као неактивна.

80. Посматрано по окрузима, поред града Београда (10.759), највећи број удружења регистрован је у Јужно-бачком округу (4.483), Нишавском (1.621), Јужно-банатском (1.562), Сремском (1.373), Средње-банатском (1.178), Северно-бачком (1.090), Шумадијском (1.048) и Рашком округу (1.028).

81. Према подацима Агенције за привредне регистре у Републици Србије је у 2020. години евидентирано укупно 808 фондација и 141 задужбина. Као што је случај и са удружењима, уочава се тренд раста броја фондација и задужбина.

⁶¹ „Сл. гласник РС”, бр. 8/20

82. Фондације и задужбине су у највећем броју концентрисане у Београдском региону (560), Јужно-бачком (129), Северно-бачком (29), Шумадијском (24), док је значајно мањи број присутан у регионима јужне и источне Србије. У више од половине општина/градова Републике Србије није регистрована ниједна фондација или задужбина, а у већини општина у којима постоје фондације/задужбине, тај број је испод 1% у односу на укупан број у Републици Србији, што указује да се ради о недовољно искоришћеном облику организовања грађана у Републици Србији, иако фондација може бити једноставнији начин организовања у поређењу са удружењима, с обзиром на број лица потребан за њено оснивање, односно управљачка права оснивача.

Б.4.2. Медији

83. Уставом Републике Србије јемчи се слобода медија. Свако је слободан да без одобрења, на начин предвиђен законом, оснива новине и друга средства јавног обавештавања. Телевизијске и радио-станице оснивају се у складу са законом.

84. У Републици Србији нема цензуре. Изузетно, надлежни суд може спречити ширење информација и идеја путем средстава јавног обавештавања само ако је то у демократском друштву неопходно ради спречавања позивања на насилно рушење Уставом утврђеног поретка или нарушавања територијалног интегритета Републике Србије, спречавања пропагирања рата или подстрекавања на непосредно насиље или ради спречавања заговарања расне, националне или верске мржње, којим се подстиче на дискриминацију, непријатељство или насиље.⁶²

85. Република Србија створила је регулаторни оквир којим је омогућено да медији делују самостално и несметано. Сетом медијских закона унапређен је оквир заштите права у области информисања (Закон о јавном информисању⁶³, Закон о електронским медијима⁶⁴ и Закон о јавним медијским сервисима⁶⁵). Законом о јавном информисању и медијима уређује се право на јавно информисање које посебно обухвата слободу прикупљања, објављивања и примања информација, слободу формирања и изражавања идеја и мишљења, слободу штампања и дистрибуције новина и слободу производње, пружања и објављивања аудио и аудио-визуелних медијских услуга, слободу ширења информација и идеја преко интернета и других платформи, као и слободу издавања медија и обављања делатности јавног информисања. У складу са овим законом од 2015. године функционише Регистар медија, који води Агенција за привредне регистре.

86. Законом о електронским медијима⁶⁶ основано је Регулаторно тело за електронске медије (РЕМ) као самостална независна регулаторна организација која има функционалну и финансијску независност од државних органа и организација, пружалаца медијских услуга и оператора. За обављање послова из своје надлежности Регулатор је одговоран Народној скупштини, а стручне и административне послове обавља стручна служба, чији је положај и начин рада прописан Законом и Статутом.⁶⁷ Ово тело стара да програмски садржај пружаоца медијске услуге не садржи

⁶² Устав РС, члан 50.

⁶³ „Сл. гласник РС”, бр. 83/14, 58/15 и 12/16 – аутентично тумачење

⁶⁴ „Сл. гласник РС”, бр. 83/14 и 6/16 – др. закон

⁶⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 83/14, 103/15 и 108/16

⁶⁶ Закон о електронским медијима („Сл. гласник РС”, бр. 83/14, 6/16- др.закон), члан 5.

⁶⁷ Закон о електронским медијима, члан 5.

информације којима се подстиче, на отворен или прикривен начин, дискриминација, мржња или насиље због расе, боје коже, предака, држављанства, националне припадности, језика, верских или политичких убеђења, пола, родног идентитета, сексуалне оријентације, имовног стања, рођења, генетских особености, здравственог стања, инвалидитета, брачног и породичног статуса, осуђиваности, старосне доби, изгледа, чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама и других стварних, односно претпостављених личних својстава.

87. Регулатор може пружаоцу медијске услуге изрећи опомену, упозорење, привремену забрану објављивања програмског садржаја односно може му одузети дозволу, због повреде обавеза које се односе на програмски садржај, као и због повреде услова који су садржани у дозволи или одобрењу за пружање медијске услуге у складу са одредбама овог закона. Изречене мере се уписују у Регистар медијских услуга.

88. У Републици Србији функционишу два јавна медијска сервиса: Јавна медијска установа „ Радио телевизија Србије“ и Јавна медијска установа „Радио телевизија Војводине“. Јавни медијски сервиси су независни и самосталани правни субјект који, обављањем своје основне делатности, омогућавају остваривање јавног интереса у области јавног информисања, и пружају опште и свеобухватне медијске услуге које подразумевају информативне, образовне, културне и забавне садржаје.⁶⁸

89. Република Србија оснивач је Установе за новинско издавачку делатност „Панорама“. Делатност „Панораме“ усмерена је на остваривање јавног интереса у области јавног информисања путем издавања, на српском језику, недељних новина „Јединство“ и часописа „Стремљења“, за потребе информисања становништва на подручју Аутономне покрајине Косово и Метохија.⁶⁹

90. У оквиру јавних дигиталних сервиса- јавне дигиталне услуге и електронске управе, постоји напредак у погледу прилагођавања медијских садржаја особама са инвалидитетом, као што је на пример титловање, а 2015. је донет Закон о употреби знаковног језика и уложена су средства у отварање преводилачког сервиса за српски знаковни језик, који је доступан за глуве и наглуве особе.

91. У Републици Србији су заступљени разноврсни модели информисања на језицима националних мањина у које спадају: програми јавних медијских сервиса, емисије, односно чланци у приватним медијима, укључујући и медије цивилног друштва, програмски садржаји медија чијим издавачима су оснивачи национални савети, као и употреба интернета, приступ медијима матичне земље итд. Национални савети националних мањина, као тела изабраних представника националних мањина, преко којих припадници мањина остварују своја колективна права, имају значајна овлашћења у сегменту остваривања јавног интереса у области јавног информисања. Иако се финансирају из јавних средстава, ова тела могу да буду оснивачи издавача медија, овлашћени су предлагачи чланова Савета РЕМ-а, дају мишљења о кандидатима за одговорног уредника програма на језику националне мањине у јавним медијским сервисима, као и мишљење на пројекте који се прилажу на конкурс који се расписује ради подизања квалитета информисања припадника националних мањина, а која нису обавезујућа.

⁶⁸ Закон о јавним медијским сервисима („Сл. гласник РС”, бр. 83/14, 103/15, 108/16, 161/20 и 129/21), члан 2.

⁶⁹ Одлука о оснивању Установе за новинско-издавачку делатност „Панорама”, („Сл. гласник РС”, бр. 53/15)

92. Изменама Кривичног законика из 2016. године Србија се сврстала у ред ретких земаља у Европи, а једина је земља у региону, које су предвиделе да ће затвором од шест месеци до пет година бити кажњен свако ко угрози сигурност лица које обавља послове од јавног значаја у области информисања. На овај начин је кривично - правна заштита новинара формално изједначена са заштитом председника Републике, председника Владе, чланова Владе, судија Уставног суда, судија, јавних тужилаца, заменика јавног тужиоца, адвоката и полицијских службеника.⁷⁰

93. У јануару 2020. године, Влада Републике Србије усвојила је Стратегију развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020-2025. године, са циљем даље демократизације односа у друштву, кроз јачање слободе изражавања и медија. Овом стратегијом се наша држава обавезала да ће подржати развој медијског плурализама који подразумева разноликост власништва, извора информација и медијских садржаја.

94. Влада Републике Србије је 10. децембра 2020. године усвојила Одлуку о образовању Радне групе за праћење спровођења Акционог плана за примену Стратегије развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020-2025. године, у периоду 2020-2022. године⁷¹.

95. Такође 10. децембра 2020. године Влада је донела Одлуку о образовању Радне групе за безбедност и заштиту новинара, са задатком да подигне ефикасност реаговања у случајевима напада на новинаре као и праћење радњи предузетих у циљу заштите њихове безбедности. Радна група је дужн да најмање једном месечно достави извештај о раду председници Владе и потпредседници Владе и министарки културе и информисања. На иницијативу наведене Радне групе реализован је пројекат покретања *Сигурне линије – СОС телефон за пријављивање претњи и напада на новинаре и новинарке*, тако да новинари, који имају осећај да им је угрожена безбедност, од дежурних адвоката са искуством у тој области могу добити информације о томе коме треба да се обрате како би заштитили своја права. Тачније, новинари ће добити релевантне информације о контакт тачкама у тужилаштву и МУП-у. Заштитник грађана представио је Платформу за евиденцију напада и притисака на новинаре. Платформа је израђена у сарадњи са 10 медијских и новинарских удружења, асоцијација и синдиката који су се усагласили о категоријама и подкатегоријама напада и притисака на новинаре. Планирано је да се Платформа попуни подацима о нападима и притисцима на представнике медија који имају медијска и новинарска удружења, као и да се повеже са СОС телефоном за пријаве напада на новинаре.

Б.5. Информације о спровођењу правде и правосудном систему

Б.5.1. Судови

96. Судска власт је јединствена на територији Републике Србије. Судови су самостални и независни у свом раду и суде на основу Устава, закона и других општих аката, када

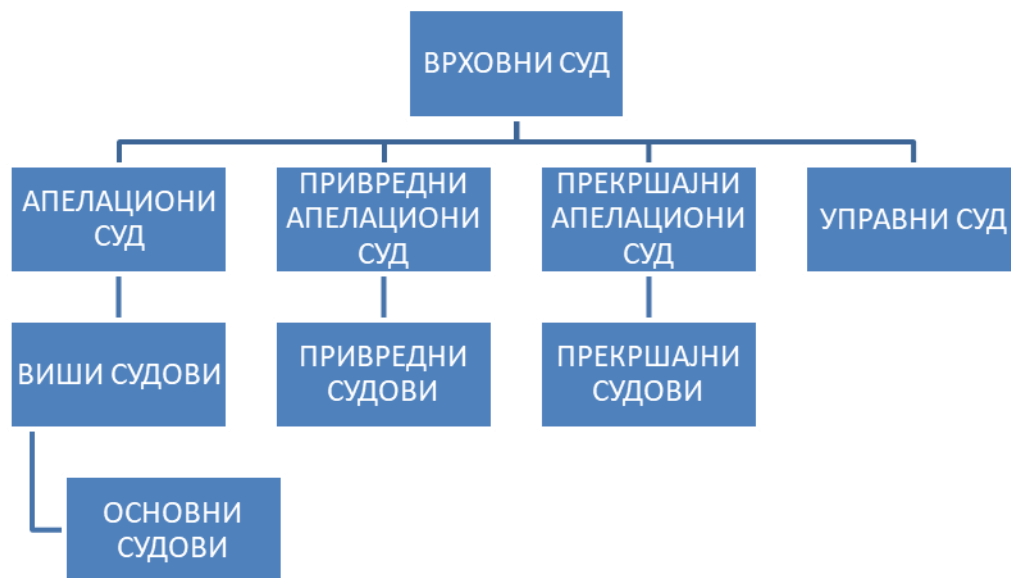
⁷⁰ Кривични законик („Сл. гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/2019), члан 138 став 3.

⁷¹ „Сл. гласник РС“, бр. 149/20

је то предвиђено законом, општеприхваћених правила међународног права и потврђених међународних уговора.⁷²

97. Судска власт у Републици Србији припада судовима опште и посебне надлежности. Оснивање, организација, надлежност, уређење и састав судова уређују се законом. Не могу се оснивати приврмени, преки или ванредни судови. Врховни суд⁷³ је највиши суд у Републици Србији и седиште му се налази у Београду.⁷⁴

98. Судови опште надлежности су основни судови, виши судови, апелациони судови и Врховни суд. Судови посебне надлежности су привредни судови, Привредни апелациони суд, прекршајни судови, Прекршајни апелациони суд и Управни суд. У Вишем суду у Београду постоје посебна одељења за: (1) организовани криминал, (2) ратне злочине, (3) високотехнолошки криминал, и (4) сузбијање корупције. Председника Врховног суда бира Високи савет судства, по прибављеном мишљењу опште седнице Врховног суда.⁷⁵ Председник Врховног суда бира се на период од пет година и не може бити поново биран.⁷⁶

Високи савет судства

99. Високи савет судства је независан државни орган који обезбеђује и јемчи независност судова, судија, председника судова и судија поротника. Високи савет судства бира судије и судије поротнике и одлучује о престанку њихове функције, бира председника Врховног суда и председнике осталих судова и одлучује о престанку њихове функције, одлучује о премештају и упућивању судија, одређује потребан број

⁷² Устав РС, члан 142. и Закон о уређењу судова („Сл. гласник РС”, бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 - др. закон, 78/11 - др. закон, 101/11, 101/13, 106/15, 40/15 - др. закон, 13/16, 108/16, 113/17, 65/18 - одлука УС, 87/18 и 88/18 - одлука УС)

⁷³ Устав РС, члан 143.

⁷⁴ Устав РС, члан 143.

⁷⁵ Устав РС, члан 149.

⁷⁶ Устав РС, члан 149.

судија и судија поротника, одлучује о другим питањима положаја судија, председника судова и судија поротника и врши друге надлежности одређене Уставом и законом.⁷⁷

100. Високи савет судства чини 11 чланова: шест судија које бирају судије, четири истакнута правника које бира Народна скупштина и председник Врховног суда. Избор чланова Високог савета судства из реда судија уређује се законом. Приликом избора судија у Високи савет судства води се рачуна о најширој представљености судија. Народна скупштина бира чланове Високог савета судства међу истакнутим правницима са најмање десет година искуства у правној струци, од осам кандидата које предложи надлежни одбор Народне скупштине, после јавног конкурса, гласовима две трећине свих народних посланика, у складу са законом. Ако Народна скупштина не изабере сва четири члана у року одређеном законом, преостале чланове после истека законом одређеног рока између свих кандидата који испуњавају услове за избор бира комисија коју чине председник Народне скупштине, председник Уставног суда, председник Врховног суда, Врховни јавни тужилац и Заштитник грађана, већином гласова. Председници судова не могу бити бирани у Високи савет судства. Члан Високог савета судства којег је изабрала Народна скупштина мора бити достојан те функције. Члан Високог савета судства којег је изабрала Народна скупштина не може бити члан политичке странке. Остали услови за избор и неспојивост са функцијом члана Високог савета судства којег бира Народна скупштина уређују се законом.⁷⁸

101. Услови за избор судија и услови за избор и мандат судија поротника уређују се законом.⁷⁹

102. Судија је независан и суди на основу Устава, потврђених међународних уговора, закона, општеприхваћених правила међународног права и других општих аката, донетих у складу са законом. Забрањен је сваки непримерен утицај на судију у вршењу судијске функције.⁸⁰

103. Судске одлуке се заснивају на Уставу, закону, потврђеном међународном уговору и пропису донетом на основу закона. Судске одлуке су обавезне за све и не могу бити предмет вансудске контроле, већ их може преиспитивати само надлежни суд, у законом прописаном поступку.⁸¹

Б.5.2. Јавно тужилаштво

104. Јавно тужилаштво је јединствен и самосталан државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и врши друге надлежности којима се штити јавни интерес одређен законом. Јавно тужилаштво врши своје надлежности на основу Устава, потврђених међународних уговора, закона, општеприхваћених правила међународног права и других општих аката, донетих у складу са законом. Оснивање, укидање, организација и надлежност јавног тужилаштва уређују се законом.⁸²

⁷⁷ Устав Републике Србије („Сл. гласник РС”, бр. 98/06, 115/21 и 16/22) члан 150.

⁷⁸ Устав Републике Србије („Сл. гласник РС”, бр. 98/06, 115/21 и 16/22) члан 151.

⁷⁹ Устав Републике Србије („Сл. гласник РС”, бр. 98/06, 115/21 и 16/22) члан 145.

⁸⁰ Устав Републике Србије („Сл. гласник РС”, бр. 98/06, 115/21 и 16/22) члан 144.

⁸¹ Закон о уређењу судова („Сл. гласник РС”, бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 - др. закон, 78/11 - др. закон, 101/11, 101/13, 106/15, 40/2015 - др. закон, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 - одлука УС, 87/2018 и 88/2018 - одлука УС)

⁸² Устав Републике Србије („Сл. гласник РС”, бр. 98/06, 115/21 и 16/22) члан 155.

105. Највише јавно тужилаштво у Републици Србији је Врховно јавно тужилаштво, којим руководи Врховни јавни тужилац. Функцију јавног тужилаштва врше Врховни јавни тужилац, главни јавни тужиоци и јавни тужиоци. Врховни јавни тужилац и главни јавни тужилац у руковођењу јавним тужилаштвима имају хијерархијска овлашћења у односу на поступање нижих главних јавних тужилаца и јавних тужилаца у конкретном предмету.⁸³

106. Врховног јавног тужиоца бира Народна скупштина, на шест година, на предлог Високог савета тужилаштва после јавног конкурса, гласовима три петине свих народних посланика, у складу са законом. Високи савет тужилаштва предлаже Народној скупштини једног кандидата за Врховног јавног тужиоца. Ако Народна скупштина не изабере Врховног јавног тужиоца у року, после истека наредних десет дана, њега бира, између свих кандидата који испуњавају услове за избор, комисија коју чине председник Народне скупштине, председник Уставног суда, председник Врховног суда, Врховни јавни тужилац и Заштитник грађана, већином гласова. Исто лице не може бити поново бирано за Врховног јавног тужиоца. Главног јавног тужиоца бира Високи савет тужилаштва, на шест година. Пре истека времена на које је изабран Врховном јавном тужиоцу и главном јавном тужиоцу престаје функција: ако то сам затражи, ако буде укинута јавно тужилаштво, ако трајно изгуби радну способност за вршење функције главног јавног тужиоца, ако му престане држављанство Републике Србије или ако буде разрешен. Врховни јавни тужилац и главни јавни тужилац се разрешавају ако буду осуђени за кривично дело на казну затвора од најмање шест месеци или ако наступи неки од законом предвиђених разлога за разрешење. Против одлуке Високог савета тужилаштва о престанку функције главни јавни тужилац има право на жалбу Уставном суду, која искључује право на уставну жалбу. Врховни јавни тужилац и главни јавни тужилац којима престане функција остају на функцији јавног тужиоца, у складу са законом.⁸⁴ Уставом јепрописано да Врховни јавни тужилац, главни јавни тужилац и јавни тужилац не могу бити позвани на одговорност за мишљење дато или одлуку донету у вези са вршењем функције, изузев ако учине кривично дело кршење закона од стране судије или јавног тужиоца. Врховни јавни тужилац, главни јавни тужилац и јавни тужилац не могу без одобрења Високог савета тужилаштва бити лишени слободе у поступку покренутом због кривичног дела учињеног у вези са вршењем своје функције.⁸⁵

*Високи савет тужилаштва*⁸⁶

107. Високи савет тужилаштва је самосталан државни орган који обезбеђује и јемчи самосталност јавног тужилаштва, Врховног јавног тужиоца, главних јавних тужилаца и јавних тужилаца. Високи савет тужилаштва предлаже Народној скупштини избор и престанак функције Врховног јавног тужиоца, именује вршиоца функције Врховног јавног тужиоца, бира главне јавне тужиоце и јавне тужиоце и одлучује о престанку њихове функције, одлучује о другим питањима положаја Врховног јавног тужиоца,

⁸³ Исто

⁸⁴ Устав РС („Сл. гласник РС”, бр. 98/06, 115/21 и 16/22) члан 158.

⁸⁵ Устав РС, члан 161.

⁸⁶ Устав РС, члан 162.

главних јавних тужилаца и јавних тужилаца и врши друге надлежности одређене Уставом и законом.⁸⁷

108. Врховни јавни тужилац одговара за рад јавног тужилаштва и свој рад Народној скупштини. Врховни јавни тужилац није одговоран Народној скупштини за поступање у поједином предмету. Главни јавни тужилац одговара за рад јавног тужилаштва и за свој рад Врховном јавном тужиоцу и непосредно вишем главном јавном тужиоцу. Јавни тужиоци одговарају за свој рад главном јавном.⁸⁸

Б.5.3. Уставни суд

109. Уставни суд је самосталан и независан државни орган који штити уставност и законитост и људска и мањинска права и слободе. Одлуке Уставног суда су коначне, извршне и општеобавезујуће.⁸⁹ Уставни суд одлучује о: сагласности закона и других општих аката са Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима; сагласности потврђених међународних уговора са Уставом; сагласности других општих аката са законом; сагласности статута и општих аката аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе са Уставом и законом; сагласности општих аката организација којима су поверена јавна овлашћења, политичких странака, синдиката, удружења грађана и колективних уговора са Уставом и законом. Уставни суд: решава сукоб надлежности између судова и других државних органа; решава сукоб надлежности између републичких органа и покрајинских органа или органа јединица локалне самоуправе; решава сукоб надлежности између покрајинских органа и органа јединица локалне самоуправе; решава сукоб надлежности између органа различитих аутономних покрајина или различитих јединица локалне самоуправе; одлучује о изборним споровима за које законом није одређена надлежност судова; врши и друге послове одређене Уставом и законом. Уставни суд одлучује о забрани рада политичке странке, синдикалне организације или удружења грађана. Уставни суд обавља и друге послове предвиђене Уставом.⁹⁰

110. Уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.⁹¹

111. Уставни суд чини 15 судија који се бирају и именују на девет година. Пет судија Уставног суда бира Народна скупштина, пет именује председник Републике, а пет општа седница Врховног суда.⁹²

112. Судија Уставног суда не може вршити другу јавну или професионалну функцију нити посао, изузев професуре на правном факултету у Републици Србији, у складу са законом. Судија Уставног суда ужива имунитет као народни посланик и о његовом имунитету одлучује Уставни суд.⁹³

⁸⁷ Устав РС („Сл. гласник РС”, бр. 98/06, 115/21 и 16/22) члан 162.

⁸⁸ Устав РС, члан 156.

⁸⁹ Устав РС, члан 166.

⁹⁰ Устав Републике Србије („Сл. гласник РС”, бр. 98/06, 115/21 и 16/22) члан 167.

⁹¹ Устав РС, члан 170.

⁹² Устав РС, члан 172.

⁹³ Устав РС, члан 173.

БРОЈ ЛИЦА И СТОПА (НА 100.000 ЛИЦА) КОЈА СУ УХАПШЕНА/ДОВЕДЕНА ПРЕД СУД/ОСУЂЕНА/У ЗАТВОРУ ЗА НАСИЛНА И ДРУГА ТЕШКА КРИВИЧНА ДЕЛА (УБИСТВО, ПЉАЧКА, НАПАД, ТРГОВИНА ЉУДИМА...)

Кривичне пријаве против пунолетних лица према кривичном делу, 2016–2020.

Република Србија										
Кривична дела	2016		2017		2018		2019		2020	
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%
Укупно	96237	100	90348	100	92874	100	92797	100	74394	100
Против живота и тела	3451	3,6	3278	3,6	3084	3,3	3064	3,3	2482	3,3
Против слобода и права човека и грађанина	4046	4,2	4052	4,5	4264	4,6	4390	4,7	3643	4,9
Против полне слободе	367	0,4	338	0,4	435	0,5	498	0,5	411	0,6
Против имовине	44000	45,7	40443	44,8	40595	43,7	38713	41,7	29787	40

Извор: Републички завод за статистику

Оптужена пунолетна лица према кривичном делу, 2016–2020.

Република Србија										
Кривична дела	2016		2017		2018		2019		2020	
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%
Укупно	39610	100	37752	100	35146	100	32360	100	29389	100
Против живота и тела	2577	6,5	2468	6,5	2173	6,2	1736	5,4	1643	5,6
Против слобода и права човека и грађанина	1327	3,4	1220	3,2	1394	4	1254	3,9	1122	3,8
Против полне слободе	266	0,7	227	0,6	217	0,6	286	0,9	249	0,8
Против имовине	13017	32,9	11846	31,4	10050	28,6	8879	27,4	7440	25,3

Извор: Републички завод за статистику

Осуђена пунолетна лица према кривичном делу, 2016–2020.

Република Србија										
Кривична дела	2016		2017		2018		2019		2020	
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%
Укупно	32525	100	31759	100	29750	100	28112	100	25487	100
Против живота и тела	1935	5,9	1913	6	1691	5,7	1403	5	1320	5,2
Против слобода и права човека и грађанина	972	3	934	2,9	1090	3,7	1027	3,7	888	3,5
Против полне слободе	204	0,6	189	0,6	188	0,6	251	0,9	210	0,8
Против имовине	11302	34,7	10307	32,5	8807	29,6	7877	28	6519	25,6

Извор: Републички завод за статистику

БРОЈ ПРИЈАВЉЕНИХ СЛУЧАЈЕВА СЕКСУАЛНО МОТИВИСАНОГ НАСИЉА (СИЛОВАЊЕ, САКАЋЕЊЕ ЖЕНСКИХ ГЕНИТАЛИЈА, ЗЛОЧИНИ ИЗ ЧАСТИ И НАПАДИ КИСЕЛИНОМ)

НАПОМЕНА: Не постоје подаци о кривичним делима против живота и тела који су сексуално мотивисани (нпр. сакаћење женских гениталија).

Пријављена пунолетна лица према кривичном делу против полне слободе, 2020.

Кривична дела	Република Србија					
	укупно	Србија – север		Србија – југ		
		Београдски регион	Регион АП Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион АП Косово и Метохија
Против полне слободе	411	75	138	104	94	...
Силовање	44	3	14	14	13	...
Обљуба над немоћним лицем	14	4	6	4	-	...
Обљуба са дететом	21	3	6	5	7	...
Обљуба злоупотребом положаја	7	1	4	2	-	...
Недозвољене полне радње	114	18	36	32	28	...
Полно узнемиравање	166	22	60	43	41	...
Подвођење и омогућавање вршења полног односа	1	-	-	-	1	...
Посредовање у вршењу проституције	14	4	7	1	2	...
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	29	20	5	3	1	...
Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу	1	-	-	-	1	...

Извор: Републички завод за статистику

ЗАТВОРСКА ПОПУЛАЦИЈА СА РАЗВРСТАВАЊЕМ ПРЕМА ПОЧИЊЕНИМ КРИВИЧНИМ ДЕЛИМА И ДУЖИНИ КАЗНЕ

Осуђена пунолетна лица према изреченим кривичним санкцијама, 2016–2020.

Република Србија										
	2016		2017		2018		2019		2020	
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%
Укупно	32525	100	31759	100	29750	100	28112	100	25487	100
Затвор	9419	29	8220	25,9	7408	24,9	6772	24,1	6150	24,1
Од 40 година	5	0	2	0	3	0	4	0	-	-
Од 30 до 40 година	9	0	11	0	7	0	4	0	8	0
Преко 15 до 20	22	0,1	18	0,1	12	0	13	0	14	0,1
10–15	49	0,2	38	0,1	29	0,1	36	0,1	50	0,2
5–10	191	0,6	156	0,5	125	0,4	150	0,5	138	0,5
3–5	707	2,2	628	2	616	2,1	589	2,1	480	1,9
2–3	930	2,9	770	2,4	753	2,5	798	2,8	631	2,5
1–2 године	1520	4,7	1448	4,6	1256	4,2	1293	4,6	1137	4,5
Преко 6 до 12 месеци	2424	7,5	2199	6,9	1860	6,3	1664	5,9	1562	6,1
3–6	2269	7	2000	6,3	1835	6,2	1498	5,3	1481	5,8
2–3	965	3	757	2,4	687	2,3	586	2,1	511	2
До 2 месеца	328	1	193	0,6	225	0,8	137	0,5	138	0,5

Извор: Републички завод за статистику

Пунолетна лица осуђена на казну затвора према кривичном делу, 2020.

	Укупно	Затвор
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	25487	6150
Против живота и тела	1320	333
Против слобода и права човека и грађанина	888	174
Против изборних права	1	-
Против права по основу рада	14	1
Против части и угледа	299	-
Против полне слободе	210	102
Против брака и породице	3650	815
Против интелектуалне својине	17	2
Против имовине	6519	2479
Против привреде	842	142
Против здравља људи	4934	1119
Против животне средине	291	37
Против опште сигурности људи и имовине	185	25
Против безбедности јавног саобраћаја	1917	144
Против безбедности рачунарских података	1	-
Против уставног уређења и безбедности Републике Србије	9	1
Против државних органа	608	74
Против правосуђа	167	36
Против јавног реда и мира	1420	381
Против правног саобраћаја	992	129
Против службене дужности	355	54
Против човечности и других добара заштићених међународним правом	21	20
Против Војске Србије	3	1
СРБИЈА – СЕВЕР	13698	3423
Београдски регион	5522	1616
Регион АП Војводине	8176	1807
СРБИЈА – ЈУГ	11789	2727
Регион Шумадије и Западне Србије	6480	1450
Регион Јужне и Источне Србије	5309	1277
Регион АП Косово и Метохија

Извор: Републички завод за статистику

УЧЕСТАЛОСТ СМРТИ У ПРИТВОРУ

113. Смртни случајеви у затвору одмах се пријављују надлежном тужилаштву и полицији. Јавно тужилаштво у свим случајевима у којима наступи смрт у затвору, без обзира на узрок, налаже спровођење обдукције. Уколико, након извршене обдукције, постоје основи сумње да је до смрти у затвору дошло извршењем кривичног дела,

јавно тужилаштво покреће поступак по службеној дужности. Јавна тужилаштва у свим случајевима воде проактивне истраге.⁹⁴

114. Управа за извршење кривичних санкција спроводи свеобухватне мере у циљу превенције самоубиства у затвору. Приликом пријема лица у завод ради се процена лица са психолошког, социолошког, криминолошког, безбедносног и здравственог аспекта, која укључује и утврђивање ризика од самоубиства. Службеници у заводу су обучени и прате индиције које указују на постојање овог ризика и таква лица су под појачаним надзором од стране службеника. У заводу се предузимају мере и активности које обухватају психолошки и психијатријски третман.

115. У циљу превенције насиља међу лицима лишеним слободe у свим казнено поправним установама обезбеђено је праћење преко видео-надзора, благовремено се обезбеђује поступање запослених у заводу у ситуацијама у којима постоје индиције да може да дође до међусобног насиља. Посебно, Служба за третман у заводима спроводи редовне разговоре са осуђеним лицима у циљу превенције било ког облика насиља, организују се програми контроле агресивног понашања, које спроводе васпитачи. Припадници службе за обезбеђење у оквиру редовне обуке у Центру за обуку похађају часове на којима се представља реаговање у ситуацијама насиља између самих осуђеника.

БРОЈ ЛИЦА НАД КОЈИМА ЈЕ ИЗВРШЕНА СМРТНА КАЗНА (НА ГОДИШЊЕМ НИВОУ)

116. Смртна казна је законом забрањена у Србији од 2002. године. (последња смртна казна пре закона је извршена 1992. године, а од тада у периоду до 2002. године изречено је 19 смртних казни, ад којих ниједна није имала извршење).

117. Законом о изменама и допунама Кривичног законика⁹⁵ донете су две новине - увођење казне доживотног затвора са могућношћу условног отпуста после 27 година издржане казне, а затим и доживотног затвора без условног отпуста за „најсвирепија кривична дела". Условни отпуст се према члану 46. овог закона не може дати за кривична дела: тешко убиство, силовање, обљуба над немоћним лицем, обљуба са дететом и обљуба злоупотребом положаја.

II ОПШТИ ОКВИР ЗА ЗАШТИТУ И УНАПРЕЂЕЊЕ ЉУДСКИХ ПРАВА

Ц. Прихватање међународних норми права људских права

118. Правни поредак Републике Србије је јединствен. Потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права део су правног поретка Републике Србије. Потврђени међународни уговори не смеју бити у супротности са Уставом, док

⁹⁴ Закон о јавним тужилаштвима („Сл. гласник РС”, бр. 116/08, 104/09, 101/10, 78/11 - др. закон, 101/11, 38/12 - одлука УС, 121/12, 101/13, 111/14 - одлука УС, 117/14, 106/15 и 63/16 - одлука УС)

⁹⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 35/19

закони и други општи акти не смеју бити у супротности са општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима.

119. Народна скупштина Републике Србије потврђује међународне уговоре војне, политичке и економске природе, уговоре којима се стварају финансијске обавезе за Републику Србију, уговоре који захтевају доношење нових или измену важећих закона и уговора којима се одступа од постојећих законских решења. Међународни уговори који не спадају у поменућу групу уговора не подлежу поступку потврђивања. О овим уговорима Влада једино доставља информацију надлежном одбору Народне скупштине.

Ц.1. Ратификација главних међународних инструмената о људским правима

120. Република Србија је чланица осам од укупно девет основних међународних уговора у области заштите људских права. Наша држава је Република Србија је потписала Међународну конвенцију о заштити права свих радника миграната и чланова њихових породица, исту није ратификовала јер национално законодавство представља адекватан оквир за заштиту радника миграната који им гарантује иста права која уживају и домаћи радници. Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог покренуће иницијативе за ратификацију опционих протокола уз Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима и Конвенцију о правима детета, који омогућавају подношење индивидуалних представки.

- 1) Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима - ратификован 1971;
- 2) Међународни пакт о грађанским и политичким правима - ратификован 1971;
- 3) Други опциони протокол уз Међународни пакт о грађанским и политичким правима, у вези са укидањем смртне казне - ратификован 2001;
- 4) Међународна конвенција о елиминацији свих облика расне дискриминације - ратификована 1967;
- 5) Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена - ратификована 1981;
- 6) Конвенција против тортуре и других сурових, нехуманих или понижавајућих поступака или казни- ратификована 1991;
- 7) Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре и других нехуманих или понижавајућих поступака или казни који се односи на редовне посете националних и међународних институција местима притвора/притворима - ратификован 2005;
- 8) Конвенција о правима детета- ратификована 1990;
- 9) Опциони протокол уз Конвенцију о правима детета о учешћу деце у оружаним сукобима- ратификован 2002;
- 10) Опциони протокол уз Конвенцију о правима детета о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији- ратификован 2002;
- 11) Трећи опциони протокол уз Конвенцију о правима детета о комуникацијским процедурама – потписан 2004, не и ратификован
- 12) Међународна конвенција о заштити права свих радника миграната и чланова њихових породица, само потписана 2004, не и ратификована;

- 13) Конвенција о правима особа са инвалидитетом - ратификована 2009;
- 14) Конвенција за заштиту свих лица од присилног нестанка - ратификована 2011.

Ц.2. Ратификација других уговора УН о људским правима и сродних уговора

- 1) Конвенција о остваривању алиментационих захтева у иностранству (ратификована 1959.г.)
- 2) Конвенција о спречавању и кажњавању злочина геноцида (ратификована 1950.г.).
- 3) Конвенција о ропству (ступила на снагу 1927 г.).
- 4) Међународна конвенција за сузбијање трговине женама и децом (ратификована 1929. године)
- 5) Конвенција о статусу избеглица и њен Протокол (ратификована 2001.г.)
- 6) Римски статут Међународног кривичног суда (ратификован 2001 г.).
- 7) Конвенција УН против транснационалног организованог криминала (2000 г.) и њен Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом (ступио на снагу 2004.) и Протокол за спречавање, сузбијање и кажњавање трговине људима, нарочито женама и децом –(ступио на снагу 2003).
- 8) Конвенција о доступности информација, учешћа јавности у доношењу одлука о праву на правну заштиту у питањима животне средине (2009)

Ц.3. Ратификација других релевантних међународних конвенција

- 1) Конвенција о миграцијама у циљу запошљавања, МОП (бр. 97) - 1968.
- 2) Конвенција о социјалном осигурању (минималним стандардима), МОП (бр. 102)
- 3) Конвенција о укидању принудног рада, МОП (бр. 105) - 2002.
- 4) Конвенција о дискриминацији (у погледу запошљавања и занимања), МОП (бр. 111)- 1961.
- 5) Конвенција о политици запошљавања, МОП (бр 122) - 1971.
- 6) Конвенција о утврђивању минималне зараде, МОП (бр. 131) - 1982.
- 7) Конвенција о минималној старосној доби за заснивање радног односа, МОП (бр. 138) - 1982.
- 8) Конвенција о радницима мигрантима (допунске одредбе- унапређење једнаких могућности и третмана радника миграната)), МОП (бр. 143) - 1980.
- 9) Конвенција о безбедности и здрављу на раду, МОП (бр. 155) - 1987.
- 10) Конвенција о најгорим облицима дечијег рада, МОП (бр. 182) - 2003.
- 11) Конвенција о заштити материнства, МОП (бр. 183) - 2010.
- 12) Конвенција о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце - 1991.
- 13) Конвенција о заштити деце и сарадњи у области међународног усвојења - 2013.
- 14) Конвенција о надлежности, важећем праву, признавању и извршењу одлука и сарадњи у материји родитељске одговорности и мера за заштиту деце - 2015.

- 15) Женевска конвенција (I) за побољшање стања рањеника и болесника у оружаним снагама на терену, 1949.
- 16) Женевска конвенција (II) за побољшање стања рањеника, болесника и бродоломаца припадника оружаних снага на мору, 1949.
- 17) Женевска конвенција (III) о поступању са ратним заробљеницима, 1949.
- 18) Женевска конвенција (IV) о заштити цивилних лица у време рата, 1949.
- 19) Додатни протокол Женевској конвенцији од 12. августа 1949. године, који се односи на заштиту жртава међународних оружаних сукоба (Протокол I), 1977
- 20) Додатни протокол Женевској конвенцији од 12. августа 1949. године, који се односи на заштиту жртава немеђународних оружаних сукоба (Протокол II), 1977

Ц.4. Ратификација регионалних конвенција о људским правима

121. Република Србија је ратификовала 37 конвенција Савета Европе, укључујући Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и пратеће протоколе. Република Србија је 2013. године ратификовала Конвенцију о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, а 2016. године Оквирну европску конвенцију о прекограничној сарадњи између територијалних заједница или власти. Између осталог, од значаја за остваривање људских и мањинских права су следеће конвенције: Европска повеља о регионалним или мањинским језицима, ступила на снагу 1998; Оквирна конвенције Савета Европе о заштити националних мањина, Србију ступила на снагу 2001; Конвенција о заштити људских права и основних слобода - ратификована 2004; Европска Конвенција о екстрадицији, 2002; Европска Конвенција о међународној правној помоћи у кривичним стварима, 2002; Европска Конвенција о надзору условно осуђених или условно ослобођених лица, 2001; Европска Конвенција о међународном важењу кривичних пресуда, 2007; Европска Конвенција о сузбијању тероризма, 2003; Европска конвенција о признању и извршењу одлука које се односе на старатељство над децом и успостављање старатељства над децом, 2002; Конвенција о заштити појединаца са освртом на аутоматску обраду личних података, 2006; Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака, 2004; Конвенција о високотехнолошком криминалу, 2005.; Конвенција Савета Европе о радњама против трговине људским бићима, 2005.; Конвенција Савета Европе о заштити деце против сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, 2010.

Д. Правни оквир за заштиту људских права на националном нивоу

Д.1. Права заштићена Уставом и другим националним законодавством и дерогације/ограничења људских права

122. Други део Устава Републике Србије односи се на људска и мањинска права и слободу. У основна начела људских и мањинских права спада непосредна примена зајемчених права; уставно регулисање сврхе уставних јемстава; регулисање ограничења људских и мањинских права; забрана дискриминације и заштита људских и мањинских права и слобода. Људска и мањинска права и слободу зајемчене Уставом

односе се на⁹⁶: Људска и мањинска права и слободе зајемчене Уставом односе се на : Достојанство и слободан развој личности; Право на живот ; Неповредивост физичког и психичког интегритета; Забрана ропства, положаја сличног ропстви и принудног рада; Право на слободу и безбедност; Поступање са лицем лишеним слободе; Допунска права у случају лишења слободе без одлуке суда; Притвор; Трајање притвора; Право на правично суђење; Посебна права окривљеног; Правна сигурност у казненем праву ; Право на рехабилитацију и накнаду штете; Право на једнаку заштиту права и а правно средство; Право на правну личност; Право на држављанство; Слобода кретања ; Неповредивост стана; Тајност писама и других средстава општења; Заштита података о личности; Слобода мисли, савести и вероисповести; Цркве и верске заједнице; Приговор савести; Слобода мишљења и изражавања; Слобода изражавања националне припадности; Подстицање уважавања разлика; Забрана изазивања расне, националне и верске мржње; Слобода медија; Право на обавештеност; Изборно право; Право на учешће у управљању јавним пословима; Слобода окупљања; Слобода удруживања; Право на петицију; Право на уточиште; Право на имовину; Право наслеђивања; Право на рад; Право на штрајк; Право на закључење брака и равноправност супружника; Слобода одлучивања о рађању; Права детета; Права и дужности родитеља; Посебна заштита породице, мајке, самохраног родитеља и детета; Право на правну помоћ; Здравствена заштита; Социјална заштита; Пензијско осигурање; Право на образовање; Аутономија универзитета; Слобода научног и уметничког стварања и Здрава животна средина.

123. Посебан део у Уставу односи се на јемство права припадника националних мањина.⁹⁷ Припадницима националних мањина, поред права која су Уставом зајемчена свим грађанима, јемче се додатна, индивидуална или колективна права. Индивидуална права остварују се појединачно, а колективна у заједници са другима, у складу са Уставом, законом и међународним уговорима. Путем колективних права припадници националних мањина, непосредно или преко својих представника, учествују у одлучивању или сами одлучују о појединим питањима везаним за своју културу, образовање, обавештавање и службену употребу језика и писма, у складу са законом. Ради остварења права на самоуправу у култури, образовању, обавештавању и службеној употреби језика и писма, припадници националних мањина могу изабрати своје националне савете, у складу са законом.⁹⁸ Права припадника националних мањина, зајемчена Уставом, односе се на: забрану дискриминације, равноправност у вођењу јавних послова, забрану насилне асимилације, право на очување посебности, право на удруживање и сарадњу са сународницима и развијање духа толеранције.

Дерогације и ограничења

124. Људска и мањинска права зајемчена Уставом могу законом бити ограничена ако ограничење допушта Устав, у сврхе ради којих га Устав допушта, у обиму неопходном да се уставна сврха ограничења задовољи у демократском друштву и без задирања у суштину зајемченог права. Устав прописује да се достигнути ниво људских и мањинских права не може се смањити. При ограничавању људских и мањинских права, сви државни органи, а нарочито судови, дужни су да воде рачуна о суштини права која

⁹⁶ Устав РС, чланови 23-74.

⁹⁷ Устав РС, чланови 75-81.

⁹⁸ Устав РС, члан 75.

се ограничавају, важности сврхе ограничења, природи и обиму ограничења, односу ограничења са сврхом ограничења и о томе да ли постоји начин да се сврха ограничења постигне мањим ограничењем права.⁹⁹

125. У случају проглашења ванредног или ратног стања, дозвољена су одступања од људских и мањинских права зајемчених Уставом, и то само у обиму у којем је то неопходно. Према Уставу, ванредно и ратно стање проглашава Народна скупштина, која том приликом може прописати мере којима се одступа од људских и мањинских права зајемчених Уставом.¹⁰⁰ Народна скупштина проглашава ванредно стање онда када „јавна опасност угрожава опстанак државе или грађана”.¹⁰¹ Одлука о проглашењу ванредног стања важи најдуже 90 дана, после чега се може продужити за још 90 дана.¹⁰² Мере којима се одступа од људских и мањинских права могу се примењивати најдуже 90 дана после чега се могу „обновити под истим условима”.¹⁰³ Мере одступања не смеју да доведу до разликовања на основу расе, пола, језика, вероисповести, националне припадности или друштвеног порекла. Мере одступања од људских и мањинских права престају да важе престанком ванредног или ратног стања. Мере одступања ни у ком случају нису дозвољене у погледу права зајемчених чл. 23 (достојанство и слободан развој личности), 24 (право на живот), 25 (неповредивост физичког и психичког интегритета), 26 (забрана ропства, положаја сличног ропству и принудног рада), 28 (поступање с лицем лишним слободе), 32 (право на правично суђење), 34 (правна сигурност у казненом праву), 37 (право на правну личност), 38 (право на држављанство), 43 (слобода мисли, савести и вероисповести), 45 (приговор савести), 47 (слобода изражавања националне припадности), 49 (забрана изазивања расне, националне и верске мржње), 62 (право на закључење брака и равноправност супружника), 63 (слобода одлучивања о рађању), 64 (права детета) и чл. 78 (забрана насилне асимилације) Устава.¹⁰⁴

126. У Републици Србији велики број закона и других прописа у одређеним сегментима уређују људска права, као на пример:

- Закон о забрани дискриминације¹⁰⁵
- Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом¹⁰⁶
- Закон о раду (осим права на рад и поводом рада, гарантује посебну заштиту од дискриминацијена раду)¹⁰⁷
- Закон о спречавању злостављања на раду (мобинг)¹⁰⁸
- Закон о заштити права на суђење у разумном року¹⁰⁹
- Закон о извршењу и обезбеђењу¹¹⁰
- Породични закон¹¹¹
- Кривични законик¹¹²

⁹⁹ Устав РС, члан 20.

¹⁰⁰ Устав РС, члан 201.

¹⁰¹ Устав РС, члан 200. став 1.

¹⁰² Устав РС, члан 200. став 2.

¹⁰³ Устав РС, члан 200. став 7.

¹⁰⁴ Устав РС, члан 202.

¹⁰⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 22/09 и 52/21

¹⁰⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 33/06 и 13/16

¹⁰⁷ „Сл. гласник РС”, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - одлука УС, 113/17 и 95/18 - аутентично тумачење

¹⁰⁸ „Сл. гласник РС”, бр. 36/10

¹⁰⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 40/15

¹¹⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 106/15, 106/16 - аутентично тумачење, 113/17 - аутентично тумачење и 54/19

¹¹¹ „Сл. гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 - др. закон и 6/15

- Законик о кривичном поступку¹¹³
- Закон о азилу и привременој заштити¹¹⁴
- Закон о спречавању насиља у породици¹¹⁵
- Закон о бесплатној правној помоћи¹¹⁶
- Закон о заштити података о личности¹¹⁷
- Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера¹¹⁸
- Закон о заштити права и слобода националних мањина¹¹⁹
- Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица¹²⁰
- Закон о заштитнику грађана¹²¹
- Закон о јавном окупљању¹²²
- Закон о родној равноправности¹²³
- Закон о заштити животне средине¹²⁴
- Закона о финансијској подршци породици са децом¹²⁵
- Закон о социјалној заштити¹²⁶
- Закон о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити¹²⁷
- Закон о социјалној карти¹²⁸
- Закон о правима бораца, војних инвалида, цивилних инвалида рата и чланова њихових породица¹²⁹
- Закон о здравственој заштити¹³⁰
- Закон о здравственом осигурању¹³¹
- Закон о правима пацијената¹³²
- Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама¹³³
- Закон о основама система образовања и васпитања¹³⁴
- Закон о предшколском васпитању и образовању¹³⁵
- Закон о основном образовању и васпитању¹³⁶
- Закон о о средњем образовању и васпитању¹³⁷

¹¹² „Сл. гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19

¹¹³ „Сл. гласник РС”, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 - одлука УС и 62/21 - одлука УС

¹¹⁴ „Сл. гласник РС”, бр. 24/18

¹¹⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 94/16

¹¹⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 87/18

¹¹⁷ „Сл. гласник РС”, бр. 87/18

¹¹⁸ „Сл. гласник РС”, бр. 55/14 и 87/18

¹¹⁹ „Сл. лист СРЈ”, бр. 11/02, „Сл. лист СЦГ”, бр. 1/03 - Уставна повеља и „Сл. гласник РС”, бр. 72/09 - др. закон, 97/13 - одлука УС и 47/18

¹²⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 85/05

¹²¹ „Сл. гласник РС”, бр. 105/21

¹²² „Сл. гласник РС”, бр. 6/16

¹²³ „Сл. гласник РС”, бр. 52/21

¹²⁴ „Сл. гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09 - др. закон, 72/09 - др. закон, 43/11 - одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18 - др. закон и 95/18 - др. закон

¹²⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 113/17, 50/18, 46/21 - одлука УС, 51/21 - одлука УС, 53/21 - одлука УС, 66/21 и 130/21

¹²⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 24/11

¹²⁷ „Сл. гласник РС”, бр. 126/21

¹²⁸ „Сл. гласник РС”, бр. 14/21

¹²⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 18/20

¹³⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 25/19

¹³¹ „Сл. гласник РС”, бр. 25/19

¹³² „Сл. гласник РС”, бр. 45/13 и 25/19 - др. закон

¹³³ „Сл. гласник РС”, бр. 87/18

¹³⁴ „Сл. гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 - др. закон, 10/19, 27/18 - др. закон, 6/20 и 129/21

¹³⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 18/10, 101/17, 113/17 - др. закон, 95/18 - др. закон, 10/19, 86/19 - др. закон, 157/20 - др. закон, 123/21 - др. закон и 129/21

¹³⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 10/19, 27/18 - др. закон и 129/21

¹³⁷ „Сл. гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 - др. закон, 6/20, 52/21, 129/21 и 129/21 - др. закон

- Закон о о високом образовању¹³⁸
- Закон о странцима¹³⁹
- Закон о заштити података о личности¹⁴⁰
- Закон о националним саветима националних мањина¹⁴¹
- Закон о матичним књигама¹⁴²
- Закон о ванпарничном поступку¹⁴³
- Закон о парничном поступку¹⁴⁴
- Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом¹⁴⁵
- Закон о пензијском и инвалидском осигурању¹⁴⁶
- Закон о буџетском систему¹⁴⁷
- Закон о удружењима¹⁴⁸
- Закон о информационој безбедности¹⁴⁹
- Закон о општем управном поступку¹⁵⁰
- други закони који у појединим својим сегментима пружају заштиту за повреду људских права.

127. Влада Републике Србије усвојила је бројне стратегије релевантне за заштиту и унапређење људских права: Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период од 2022–2030. године; Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године.; Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024; Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период 2020. до 2023. године са акционим планом за њено спровођење; Стратегија подстицања рађања; Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период 2022. до 2030. године; Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022. до 2030.године; Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период од 2022-2030. године; Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године; Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године; Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021. до 2025. године; Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији од 2017. до 2020. године и нова за за период од 2021. до 2026. године; Стратегија за развој дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020-2024. године; Стратегија развоја правосуђа за период 2020.

¹³⁸ „Сл. гласник РС”, бр. 88/17, 73/18, 27/18 - др. закон, 67/19, 6/20 - др. закони, 11/21 - аутентично тумачење, 67/21 и 67/21 - др. закон

¹³⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 24/18 и 31/19

¹⁴⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 87/18

¹⁴¹ „Сл. гласник РС”, бр. 72/09, 20/14 - одлука УС, 55/14 и 47/18

¹⁴² „Сл. гласник РС”, бр. 20/09, 145/14 и 47/18

¹⁴³ „Сл. гласник РС”, бр. 25/82 и 48/88 и „Сл. гласник РС”, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/12, 45/13 - др. закон, 55/14, 6/15, 106/15 - др. закон и 14/22

¹⁴⁴ „Сл. гласник РС”, бр. 72/11, 49/13 - одлука УС, 74/13 - одлука УС, 55/14, 87/18 и 18/20

¹⁴⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 36/09, 32/13 и 14/22 - др. закон

¹⁴⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 34/03, 64/04 - одлука УСРС, 84/04 - др. закон, 85/05, 101/05 - др. закон, 63/06 - одлука УСРС, 5/09, 107/09, 101/10, 93/12, 62/13, 108/13, 75/14, 142/14, 73/18, 46/19 - одлука УС, 86/19 и 62/21

¹⁴⁷ „Сл. гласник РС”, бр. 54/09, 73/10, 101/10, 101/11, 93/12, 62/13, 63/13 - испр., 108/213, 142/14, 68/15 - др. закон, 103/15, 99/16, 113/17, 95/18, 31/19, 72/19, 149/20 и 118/21

¹⁴⁸ „Сл. гласник РС”, бр. 51/09, 99/11 - др. закони и 44/2018 - др. закон

¹⁴⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 6/16, 94/17 и 77/19

¹⁵⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 18/16 и 95/18 - аутентично тумачење

до 2025. године; Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020. до 2025. године; Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, са акционим планом 2020-2022; Стратегија за борбу против високотехнолошког криминала за период од 2019. до 2023; Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава за период 2017. до 2022. и заштите жртава са акционим планом 2019-2020; Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године са Акционим планом за спровођење 2018-2020. године; Програм о заштити менталног здравља у Републици Србији за период од 2019. до 2026. године; Програм за ретке болести у Републици Србији за период од 2020. до 2022. године Стратегије развоја правосуђа за период 2020-2025. године; Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године; Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020. до 2025. године, са акционим планом 2020. до 2022. године; Стратегија за борбу против високотехнолошког криминала за период 2019. до 2023. године са Акционим планом.

Д.2. Надлежности судских, управних и других органа у погледу људских права

128. Уставом се сваком гарантује право на судску заштиту уколико му је повређено или ускраћено неко људско или мањинско право зајемчено Уставом, као и право на уклањање последица које су повредом настале. Додатно, грађани имају право да се обратe међународним институцијама ради заштите својих слобода и права зајемчених Уставом.¹⁵¹

129. Уставном суду се може изјавити уставна жалба против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.¹⁵²

Д.3. Правни лекови

Системи репарације, компензације или рехабилитације за жртве

130. Законик о кривичном поступку прописује да ће се имовинскоправни захтев који је настао услед извршења кривичног дела или противправног дела које је у закону одређено као кривично дело, расправити на предлог овлашћених лица у кривичном поступку, ако се тиме не би знатно одуговлачио овај поступак. Имовинскоправни захтев може се односити на накнаду штете, повраћај ствари или поништај одређеног правног посла.¹⁵³ Детаљније информације о делотворним правним лековима садржане су у оквиру дела III Заједничког основног документа.

¹⁵¹ Устав РС, члан 22.

¹⁵² Устав РС, члан 170.

¹⁵³ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС”, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 - одлука УС и 62/21 - одлука УС), члан 252.

Д.4. Национални органи/институције са одговорношћу надгледања спровођења људских права

Народна скупштина Републике Србије и скупштине јединица локалне самоуправе

131. Детаљније информације о делотворним правним лековима садржане су у оквиру дела Е.1. Заједничког основног документа.

Тела Владе одговорна за заштиту људских права

132. Влада формира повремена радна тела у виду повремених радних тела - савета и координационих тела, ради разматрања појединих питања из своје надлежности и давања предлога, мишљења и стручних образложења.¹⁵⁴ Ова тела имају саветодавну и надзорну функцију, дају иницијативе за унапређење стратешког и нормативног оквира као и поступања органа у областима за које су основани. Најважнија повремена радна тела Владе су: Савет за праћење примене УН препорука за људска права (2014.г.), Савет за права детета (2002 г.) Савет за сузбијање насиља у породици (2017.г.), Савет за националне мањине (2014), Савет за популациону политику (2018.г.), Савет за питања старости и старења и Савет за унапређење међугенерациске сарадње и солидарности (2017.г.), Савет за социјално укључивање Рома/киња у Републици Србији(2009), Савет за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршење кривичних санкција према малолетницима (2009.г.), Савет за особе са инвалидитетом (2013.г.), Савет за младе (2014.г.), Савет за борбу против трговине људима (2017), Координационо тело за родну равноправност (2014.г.) и Координационо тело за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији (2017.г.).

Државни органи и институције

Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог

133. У складу са Законом о министарствима¹⁵⁵ из 2020. године, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог обавља послове државне управе који се односе на: заштиту и унапређење људских и мањинских права; изразу прописа о људским и мањинским правима; праћење усаглашености домаћих прописа са међународним уговорима и другим међународноправним актима о људским и мањинским правима, као и друге послове одређене законом; општа питања положаја припадника националних мањина; равноправност полова; антидискриминациону политику; сарадње са цивилним друштвом; послове сарадње са надлежним органима у обављању послова који се односе на програмирање и управљање претприступним и другим фондовима Европске уније за подршку цивилном друштву, као и друге послове одређене законом.

¹⁵⁴ Закон о Влади („Сл. гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 - испр., 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 - одлука УС, 72/12, 7/14 - одлука УС, 44/14 и 30/18 - др. закон), члан 33.

¹⁵⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 128/20, члан 12.

134. Заштитом и унапређењем људских права у оквиру својих надлежности баве се и ресори задужени за област правосуђа, државне управе и локалне самоуправе, социјалне здравствене и породично-правне заштите, образовања, унутрашњих послова.

Комесаријат за избеглице и миграције

135. Комесаријат за избеглице и миграције формиран је Законом о избеглицама за обављање стручних и других послова који се односе на збрињавање, повратак и интеграцију избеглица утврђене овим законом и с њима повезане управне послове. У складу са Законом о управљању миграцијама и Законом о азилу и привременој заштити, Комесаријат за избеглице и миграције је посвећен решавању проблема избеглица, интерно расељених лица, повратника по споразуму о реадмисији, тражилаца азила и лица којима је одобрен азил уз примену законских прописа и међународних стандарда. Стручно и одговорно ради на константном унапређивању својих програма и стратешких докумената у циљу стварања ефикасног и одговорног институционалног оквира и имплементационих механизма који крајњим корисницима обезбеђују адекватна решења у процесу интеграције, реинтеграције, приступ правима, као и добровољном повратку у место порекла.

Независни државни органи

Заштитник грађана

136. Положај, надлежност и поступак пред Заштитником грађана као независним државним органом који штити права грађана и контролише рад органа државне управе, надлежног за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, као и других органа и организација, предузећа и установа којима су поверена јавна овлашћења уређује се Законом о заштитнику грађана. Заштитник грађана стара се о заштити и унапређењу људских и мањинских права. Нови Закон о Заштитнику грађана усвојен је 3. новембра 2021. године ¹⁵⁶

137. Заштитник грађана је независан и самосталан у обављању послова утврђених законом и нико нема право да утиче на његов рад и поступање.¹⁵⁷ Народна скупштина бира Заштитника грађана већином гласова свих народних посланика, на предлог одбора надлежног за уставна питања.¹⁵⁸ У складу са тим, Заштитник грађана за свој рад одговара Народној скупштини.¹⁵⁹ Заштитник грађана се бира на време од осам година, без могућности поновног избора на ову функцију.

138. У погледу надлежности, Заштитник грађана овлашћен је да контролише законитост и правилност рада органа управе, ради утврђивања да ли је њиховим актима, радњама или нечињењем дошло до кршења права грађана зајемчених Уставом, потврђеним међународним уговорима, општеприхваћеним правилима међународног права, законима, другим прописима и општим актима Републике Србије. Заштитник

¹⁵⁶ Закон о заштитнику грађана („Сл. гласник РС”, бр. 105/21)

¹⁵⁷ Закон о заштитнику грађана, члан 3.

¹⁵⁸ Закон о заштитнику грађана, члан 6.

¹⁵⁹ Закон о заштитнику грађана, члан 3.

грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, суда и јавних тужилаштава.¹⁶⁰ Заштитник грађана покреће поступак по притужби или по сопственој иницијативи.¹⁶¹

139. Заштитник грађана има до четири заменика који му помажу у обављању послова утврђених законом, у оквиру овлашћења која им он пренесе. Приликом преношења овлашћења заменицима, Заштитник грађана посебно води рачуна о томе да се обезбеди одређена специјализација за обављање послова из надлежности Заштитника грађана, нарочито у погледу заштите права лица лишених слободе, равноправности полова, права детета, права припадника националних мањина и права особа са инвалидитетом.¹⁶² Заштитник грађана подноси редовне извештаје о раду сваке године.

140. Заштитник грађана подноси Народној скупштини редован годишњи извештај о свом раду и стању људских права у Републици Србији, у коме се наводе: подаци о активностима у претходној години, подаци о уоченим недостацима у раду органа управе, препоруке за побољшање праксе и нормативног уређења појединачне области, предлози за унапређење положаја грађана у односу на органе управе, као и подаци о спровођењу препорука и предлога из претходних извештаја. У току године Заштитник грађана може да подноси и посебне извештаје, ако за тим постоји потреба¹⁶³.

141. Заштитник грађана као национална институција за људска права у Србији, акредитован је 2010. године највишим статусом „А“ од стране Глобалне асоцијације националних институција за унапређење и заштиту људских права (GANHRI), а реакредитован 2015. године у истом статусу.

142. Заштитник грађана је у пракси развио врло активну сарадњу у међународном систему људских права и организацијама цивилног друштва. Заштитник грађана у вршењу дужности Националног механизма за превенцију тортуре (NPM) сарађује са удружењима чији је циљ по статуту унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом. Организације цивилног друштва, чланови NPM-а, бирају се након конкурентног јавног позива.

143. Панел младих саветника је саветодавно тело Заштитника грађана које функционише већ 12 година, а чини га 30 деце узраста 13 до 17 година из целе Србије, изабраних уз поштовање начела територијалне заступљености, родне равноправности и учешћа деце из осетљивих група. Средства за активности Панела младих саветника планирају се и пројектују у буџету Заштитника грађана.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман

144. Покрајински омбудсман је институција установљена 2002. године Покрајинском скупштинском одлуком о покрајинском омбудсману. Покрајински заштитник грађана – омбудсман је независан и самосталан орган АП Војводине који штити права грађана и врши надзор над радом покрајинских органа управе, јавних предузећа и установа које врше управна и јавна овлашћења, а чији је оснивач АП Војводина, у вези са њиховим

¹⁶⁰ Закон о заштитнику грађана, члан 19.

¹⁶¹ Закон о заштитнику грађана, члан 27.

¹⁶² Закон о заштитнику грађана, члан 8.

¹⁶³ Закон о заштитнику грађана, члан 39.

поступањем у извршавању одлука и других правних аката АП Војводине.¹⁶⁴ Седиште Омбудсмана је у Новом Саду.¹⁶⁵

145. Омбудсмана бира и разрешава Скупштина Аутономне покрајине Војводине двотрећинском већином гласова од укупног броја посланика. Омбудсман покреће поступак по притужби грађана или по сопственој иницијативи на основу сазнања из других извора, када оцени да постоји или је постојала повреда права грађана од стране органа управе.¹⁶⁶ Редован годишњи извештај у коме се наводе подаци о активностима у претходној години Омбудсман подноси покрајинској Скупштини.¹⁶⁷

146. На основу нове Покрајинске скупштинске одлуке о покрајинском заштитнику грађана - омбудсману, покрајински заштитник грађана - омбудсман има четири заменика од којих се по један бира за области права националних мањина, права детета и равноправност полова.¹⁶⁸

Локални омбудсман

147. Закон о локалној самоуправи прописује да се у јединици локалне самоуправе може установити локални омбудсман који је овлашћен да независно и самостално контролише поштовање права грађана, утврђује повреде учињених актима, радњама или нечињењем органа управе и јавних служби, ако се ради о повреди прописа и општих аката јединица локалне самоуправе.

148. Две или више јединица локалне самоуправе могу донети одлуку о успостављању заједничког локалног омбудсмана. Надлежност и овлашћења, начин поступања и избора и престанка дужности локалног омбудсмана уређује се статутом односно јединице локалне самоуправе и другим општим актом.¹⁶⁹

Повереник за заштиту равноправности

149. Законом о забрани дискриминације из 2009. године успостављен је Повереник за заштиту равноправности као самосталан државни орган, независан у обављању послова утврђених овим законом. У мају 2021. године усвојене су измене и допуне Закона о забрани дискриминације узимајући у обзир препоруке механизма Уједињених нација за људска права и ЕУ, којима је, између осталог оснажена улога Повереника за заштиту равноправности.

150. Лице које сматра да је претрпело дискриминацију подноси Поверенику притужбу писмено или, изузетно, усмено у записник.¹⁷⁰ Повереник за заштиту равноправности потом разматра притужбе због повреда Закона и даје мишљења и препоруке у

¹⁶⁴ Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману („Сл. лист АП Војводине”, бр. 37/14), члан 3.

¹⁶⁵ Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, члан 5.

¹⁶⁶ Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, члан 31.

¹⁶⁷ Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, члан 21.

¹⁶⁸ Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, члан 8.

¹⁶⁹ Закон о локалној самоуправи „Сл. гласник РС”, бр. 129/07, 83/14 - др. закон, 101/16 - др. закон, 47/18 и 111/21 - др. закон), члан 97.

¹⁷⁰ Закон о забрани дискриминације („Сл. гласник РС”, бр. 22/09 и 52/21), члан 35.

конкретним случајевима и изриче мере опомене.¹⁷¹ У надлежности Повереника је да, између осталог, подноси тужбе због повреде права из овог закона, у своје име, а за рачун дискриминисаног лица, уз сагласност тог лица, осим када је у питању група лица уколико поступак пред судом по истој ствари није већ покренут или правноснажно окончан и да подноси захтев за покретање прекршајног поступка због повреде одредаба којима се забрањује дискриминација.¹⁷²

151. Повереника за заштиту равноправности бира Народна скупштина већином гласова свих народних посланика, на предлог одбора надлежног за уставна питања.¹⁷³ Повереник се бира на време од пет година, и исто лице може бити бирано за Повереника највише два пута.¹⁷⁴

152. Повереник подноси годишњи и посебан извештај Народној скупштини о стању у области заштите равноправности, упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације, прати спровођење закона и даје мишљење о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације и одржава сарадњу са органима надлежним за остваривање равноправности и заштиту људских права на територији аутономне покрајине и локалне самоуправе.¹⁷⁵

153. У оквиру ове институције од 2012. године функционише Панел младих Повереника за заштиту равноправности „Истеривачи дискриминације“. Кроз овај формат деци је омогућено да изразе своје мишљење о појави и узроцима дискриминације, као и да предложе превентивне програме и активности, за које сматрају да би постигле највише ефеката код младих.

Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности

154. Повереник за информације од јавног значаја, као самосталан државни орган независан у вршењу своје надлежности, успоставља се Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја 2004. године ради остваривања права на приступ информацијама од јавног значаја којима располажу органи јавне власти. Законом о заштити података о личности из 2018. је потом проширена улога Повереника и на заштиту података о личности.

155. Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности надлежан је да прати поштовање обавеза органа власти утврђених овим законима и да обезбеђује примену поменутих закона у складу са својим овлашћњима.

156. Народна скупштина бира Повереника већином гласова свих народних посланика, на предлог одбора надлежног за државну управу. Повереник се бира на време од осам година, без могућности поновног избора на ову дужност. Седиште Повереника налази се у Београду, иако Повереник може образовати канцеларије и ван свог седишта.¹⁷⁶

¹⁷¹ Закон о забрани дискриминације, члан 33.

¹⁷² Закон о забрани дискриминације, члан 33.

¹⁷³ Закон о забрани дискриминације, члан 28.

¹⁷⁴ Закон о забрани дискриминације, члан 29.

¹⁷⁵ Закон о забрани дискриминације, члан 33.

¹⁷⁶ Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Сл. гласник РС”, бр. 120/04, 54/07, 104/09, 36/10 и 105/21), чланови 29. и 30.

157. Повереник подноси Народној скупштини годишњи извештај о радњама предузетим од стране органа власти у примени закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, као и о својим радњама и издацима. Поред годишњег извештаја Повереник подноси Народној скупштини и друге извештаје, када оцени да је то потребно.¹⁷⁷

Регионални суд за људска права

158. Учлањењем у Савет Европе 3. априла 2003. године и ступањем на снагу Европске конвенције о људским правима 3. марта 2004. године, Република Србија прихватила је надлежност Европског суда за људска права, чиме су се стекли услови да се против ње подносе појединачне представке. Од ступања на снагу Конвенције, закључно са 2020. годином, Европски суд за људска права донео је укупно 221 пресуду у односу на Републику Србију, од тога 5 пресуда у 2020. години.¹⁷⁸

159. Државно правобранилаштво заступа Републику Србију пред Европским судом за људска права, у складу са Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода и додатним протоколима уз ову конвенцију. Послове заступања обавља заменик државног правобраниоца.¹⁷⁹

Е. ОКВИР У КОМЕ СЕ ЉУДСКА ПРАВА УНАПРЕЂУЈУ НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ

Е.1. Национална, покрајинске и општинске скупштине

Народна скупштина

160. Народна скупштина у склопу својих надлежности има доношење и мењање Устава, потврђивање међународних уговоре кад је законом предвиђена обавеза њиховог потврђивања, доношење закона и других општих аката из надлежности. Народна скупштина, између осталог, доноси закон, пословник, стратегије, декларације, резолуције, препоруке, одлуке, закључке, и аутентична тумачења закона. Народна скупштина, односно народни посланици разматрају представке и предлоге грађана, одржавају састанке са грађанима у Народној скупштини и у канцеларијама Народне скупштине ван седишта Народне скупштине.¹⁸⁰

161. Одбори се образују за разматрање предлога закона и других аката поднетих Народној скупштини, праћење спровођења политике коју води Влада, праћење извршавања закона и других аката, разматрање плана рада и извештаја надлежног министарства и другог државног органа, организације и тела. Одбор даје сагласност на акте државних органа, организација и тела који ове акте, у складу са законом, подносе Народној скупштини на сагласност, покреће иницијативе и подноси предлоге Народној

¹⁷⁷ Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Сл. гласник РС”, бр. 120/04, 54/07, 104/09, 36/2010 и 105/21), члан 36.

¹⁷⁸ Податак са сајта Европског суда за људска права

¹⁷⁹ Закон о правобранилаштву („Сл. гласник РС”, бр. 55/14), члан 13.

¹⁸⁰ Закон о Народној скупштини, члан 15.

скупштини, у складу са законом и овим пословником, разматра иницијативе, петиције, представке и предлоге из свог делокруга.¹⁸¹

162. Народна скупштина има 20 одбора. Међу њима су:

- одбор за људска и мањинска права и равноправност полова (разматра предлог закона и другог општег акта и друга питања из, између осталог, остваривања и заштите људских права и слобода и права детета; спровођења потврђених међународних уговора који уређују заштиту људских права; остваривања слободе вероисповести; положаја црква и верских заједница; остваривања права националних мањина и међунационалних односа у Републици Србији; одбор сарађује са националним саветима националних мањина; разматра предлог закона и другог општег акта са становишта унапређивања и постизања равноправности (родне једнакости) полова)
- одбор за рад, социјална питања, друштвену укљученост и смањење сиромаштва (разматра предлог закона и другог општег акта и друга питања из, између осталог, радних односа и права из рада, безбедности и здравља на раду; запошљавања; права на штрајк и синдикално организовање; система социјалне заштите; система пензијског и инвалидског осигурања, социјалног осигурања и заштите војних осигураника; заштите бораца, војних инвалида, цивилних инвалида и жртава рата, чланова њихових породица и чланова породица лица на обавезној војној служби; одбор разматра предлог закона и другог општег акта са становишта социјалног укључивања и надзире процес доношења одлука и расподелу буџета у области социјалног укључивања; даје сугестије, примедбе и оцене у вези са реализацијом политика; гради партнерске односе на свим нивоима ради ефикасне, рационалне и благовремене реализације процеса друштвеног укључивања у циљу достизања европског стандарда и пуне друштвене укључености свих грађана и маргинализованих група; ангажује се на институционализацији и учешћу представника грађана у процесу доношења одлука)
- одбор за образовање, науку, технолошки развој и информатичко друштво (разматра предлог закона и другог општег акта и друга питања из, између осталог, предшколског, основног и средњег образовања и васпитања; вишег и високог образовања; ученичког и студентског стандарда; положаја омладине и заштите интереса младих)
- одбор за здравље и породицу (разматра предлог закона и другог општег акта и друга питања из, између осталог, здравствене заштите, система и организације здравствене делатности; система здравственог осигурања; породично-правне заштите, брака, планирања породице и друштвене бриге о породици; друга питања из области здравства којима се обезбеђују потребни правни услови за уређивање система заштите, очувања и унапређења здравља становништва)
- одбор за права детета (образује се као посебно стално радно тело и разматра предлог закона с аспекта заштите права детета; прати спровођење и примену закона и других аката који уређују положај и заштиту права детета; врши проверу усклађивања националног законодавства с међународним стандардима права детета; сарађује са националним и међународним институцијама и телима, као и локалним органима власти; иницира измене и допуне прописа и предлаже

¹⁸¹ Пословник Народне скупштине („Сл. гласник РС”, бр. 20/12-3), члан 44.

доношење одређених аката и предузимање мера заштите права детета; промовише права детета; разматра и друга питања од значаја за права детета)

- одбор за правосуђе, државну управу и локалну самоуправу (разматра предлог закона и другог општег акта и друга питања из, између осталог, области контроле извршења кривичних санкција и увођења националних механизма за превенцију тортуре, сурових, нељудских и понижавајућих казни и поступака; међународне правне помоћи и екстрадиције; амнестије и помиловања; организације удруживања грађана)
- одбор за европске интеграције.¹⁸²

163. Народна скупштина, на захтев Уставног суда, доставља одговор, односно мишљење на предлог, иницијативу и решење о покретању поступка за оцену уставности, односно законитости закона и другог општег акта који је донела Народна скупштина. Народна скупштина разматра обавештења Уставног суда о стању и проблемима остваривања уставности и законитости, мишљења и указивања Уставног суда на потребу доношења и измена закона као и о мерама које треба предузети ради њихове заштите, као и предлоге и иницијативе за покретање поступка за оцену уставности закона и другог општег акта који је донела Народна скупштина.¹⁸³

164. Народна скупштина остварује међународну сарадњу у оквирима својих надлежности у циљу очувања и развоја мира, добросуседских односа и равноправне сарадње са свим народима и државама света. Народна скупштина остварује парламентарну сарадњу са представничким телима других држава.¹⁸⁴

Скупштина аутономне покрајине Војводине

165. АП Војводина, преко својих органа, у области предшколског, основног и средњег образовања и васпитања, у складу са законом, између осталог, даје сагласност за реализацију наставе и остваривање школског програма на језицима националних мањина за мање од 15 ученика у установама на територији АП Војводине; доноси наставне програме за језике националних мањина; одобрава уџбенике и наставна средства за језике националних мањина; споразумно са надлежним министром доноси наставне планове и програме из појединих предмета од интереса за националне мањине и утврђује услове и начин организовања наставе на језицима националних мањина; споразумно са надлежним министром одобрава уџбенике и наставна средства за поједине предмете од интереса за националне мањине. Такође, ближе уређује питања која се односе на организовано и институционално образовање изван школског система ради стручног оспособљавања и обуке одраслих на територији АП Војводине, као питања од покрајинског значаја. АП Војводина ближе уређује и обезбеђује остваривање права националних мањина на територији АП Војводине на образовање на матерњем језику, на свим нивоима образовања, у складу са законом. АП Војводина преко својих органа, у складу са законима којима се уређује систем у области здравства, обавља, између осталих, посао друштвене бриге за здравље на нивоу АП Војводине која обухвата мере за обезбеђивање и спровођење здравствене заштите од

¹⁸² Пословник Народне скупштине, члан 46, 47, 51, 52, 61, 62, 67.

¹⁸³ Закон о Народној скупштини, члан 57.

¹⁸⁴ Закон о Народној скупштини, члан 59.

интереса за грађане на територији АП Војводине, док Здравствени савет Војводине предлаже Здравственом савету Србије мере за равномерно остваривање здравствене заштите свих грађана у АП Војводини као и мере за унапређење здравствене заштите угрожених популација. АП Војводина, преко својих органа, у области социјалне заштите, у складу са законом оснива покрајински завод за социјалну заштиту; доноси програм унапређења социјалне заштите у АП Војводини; уређује, у складу са материјалним могућностима, повољније услове за остварење социјалне заштите ако је претходно у свом буџету за то обезбедила средства; оснива установе социјалне заштите за смештај корисника на територији АП Војводине осим установа које оснива локална самоуправа у складу са мрежом установа социјалне заштите за смештај корисника коју утврђује Република Србија. У области правне заштите породице и старатељства, у складу са законом решава по жалби против решења органа старатељства на територији АП Војводине; врши надзор над радом органа старатељства и надзор над стручним радом органа старатељства на територији АП Војводине. Поред наведеног регулише и друштвену бригу о деци, посебну заштиту мајек и детета, пензијско осигурање, борачку и инвалидску заштиту, заштиту цивилних инвалида рата, успоставља Покрајинску службу за запошљавање.¹⁸⁵

166. У раду Скупштине, поред српског језика и ћириличног писма, у равноправној службеној употреби јесу и мађарски, словачки, хрватски, румунски и русински језик и њихова писма, у складу са законом.¹⁸⁶

167. На покрајинском нивоу успостављени су, измеђ осталих, секретаријати за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама, за социјалну политику, демографију и равноправност полова, за здравство, као и за спорт и омладину.¹⁸⁷

Скупштина општине

168. У оквиру својих надлежности, између осталих, има доношење прописа и других општих аката, бирање и разрешавање локалног омбудсмана, расписивање општинског референдума и референдума на делу територије општине, изјашњавање о предлозима садржаним у грађанској иницијативи.¹⁸⁸

Скупштина града

169. Савети и комисије су радна тела Скупштине града. Савети су усмерени ка областима као што су праћење примене етичког кодекса, родна равноправности, млади, здравље; становништво, породица и деца, питања старења и старости, људска и мањинска права; здравствена заштита, социјална заштита и брига о деци и породици, особе са инвалидитетом. Комисије ка темама као што су прописи, друштвена делатност, родну равноправност, представке и притужбе, решавање притужби због повреде права

¹⁸⁵ Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине („Сл. гласник РС”, бр. 99/09, 67/12 - одлука УС, 18/20 - др. закон и 111/21 - др. закон), члан 33. и 34; 37; 38; 47. и 48; 53. и 55; 56-61. и 65.

¹⁸⁶ <https://www.skupstinavojvodine.gov.rs/Strana.aspx?s=oskupstini>

¹⁸⁷ <https://www.vojvodina.gov.rs/>

¹⁸⁸ Закон о локалној самоуправи, члан 32.

назаконитим или неправилним поступањем комуналног полицајца; социјална питања, праћење примене етичког кодекса; односи са верским заједницама.¹⁸⁹

Скупштина Града Београда

170. Скупштина доноси: одлуку, програм, стратегију, план, решење, закључак, пословник, декларацију, резолуцију, препоруку, друге акте у складу са законом, Статутом и пословником Скупштине града Београда и доноси аутентично тумачење прописа чији је доносилац. У оквиру скупштине града Београда образовани су, између осталих, савет за образовање, спорт и омладину, за здравство, социјалну и дечију заштиту, борачка и инвалидска питања. Они разматрају предлоге одлука и других општих аката, као и друга питања из ових области. Поред савета, успостављене су и комисије попут комисије за прописе- разматра усклађеност предлога и других општих аката које усваја Скупштина са Уставом, законом, Статутом и другим прописима.¹⁹⁰

Е.2. Подизање свести међу јавним службеницима и осталим запосленима

171. Национална академија за јавну управу је централна институција система стручног усавршавања у јавној управи Републике Србије, са статусом јавно признатог организатора активности неформалног образовања одраслих. Основана је Законом о Националној академији за јавну управу¹⁹¹, а са радом је почела јануара 2018. године. Академија спровођењем програма обуке унапређује компетенције запослених у јавној управи неопходне за квалитетно обављање посла. Тиме се обезбеђује стално унапређење квалитета услуга које јавна управа пружа грађанима и привредним субјектима. Професионализација и деполитизација управе су кључни принципи реформе, којима Академија даје значајан допринос развијајући и реализујући савремене програме обуке као и праћењем постигнутих резултата.¹⁹² Општи програм обуке државних службеника, општи програм обуке запослених у јединицама локалне самоуправе, програм обуке руководиоца у државним органима, програм обуке руководиоца у јединицама локалне самоуправе.¹⁹³ Неке од обука, анализа ефеката прописа – пут до квалитетних прописа, заштита људских права, права припадника националних мањина, заштита од дискриминације, дискриминација пред органима јавне власти, родна равноправност, заштита података о личности, заштита тајних података, мобинг – спречавање и заштита од злостављања на раду, заштита узбуњивача, интеркултурална комуникација.¹⁹⁴

172. На нивоу АП Војводина основана је сужба за управљање људским ресурсима ради спровођења појединих циљева реформе и развоја покрајинске управе, као што је систем општег стручног усавршавања, додатног образовања и обучавања покрајинских службеника.¹⁹⁵ На покрајинском нивоу, Служба за управљање људским ресурсима,

¹⁸⁹ <https://uzice.rs/radna-tela-skupstine-grad/> (пример града Ужица), <https://www.gu.ni.rs/gradska-uprava/komisije-i-saveti/> (пример Ниш), <https://skupstina.novisad.rs/radna-tela/> (Нови Сад)

¹⁹⁰ Пословник Скупштине града Београда, члан 109, 51, 64.

¹⁹¹ „Сл. гласник РС”, бр. 94/17 од 19.10.2017. године

¹⁹² <https://www.napa.gov.rs/tekst/34/o-nama.php>

¹⁹³ <https://www.napa.gov.rs/tekst/49/godisnji-programi-obuka-naju.php>

¹⁹⁴ <https://www.napa.gov.rs/tekst/1785/razvoj-kompetencija.php>

¹⁹⁵ <http://www.ljudskiresursi.vojvodina.gov.rs/sr>

при покрајинској Влади, спроводи обуке и семинаре.¹⁹⁶ Обуке које се тичу заштите људских права, остваривање права припадника националних мањина, родне равноправности, спречавања злостављања на раду- мобинга, заштите података о личности и тајност података, узбуњивања и заштите узбуњивача, затим обука на тему језици националних мањина.

173. Правосудна академија организује и спроводи почетну и сталну обуку судија и тужилаца, организује и спроводи стручно усавршавање судског и тужилачког особља. Академија је организована јединствено за територију Републике Србије. Посебан одељак у програму сталне обуке чини тема људских права.

174. У оквиру области образовања капацитети запослених се јачају у оквиру две области. Прва, методика рада са децом/ученицима којима је потребна додатна образовна подршка (рад са децом из осетљивих група, децом са сметњама у развоју, мигрантима...) што подразумева, између осталих обука, подршку ученицима са проблемима у школи и у дому ученика и њиховим родитељима, инклузивно образовање и индивидуални образовни план, планирање и реализација додатне образовне подршке ученицима/деци са сметњама у развоју у школи/предшколској установи. Друга, јачање васпитне улоге образовно-васпитне установе кроз развијање програма превенције насиља, дискриминације, злостављања и занемаривања које подразумевају, између осталих, обуку запослених у образовању о превенцији и смањењу родно заснованог насилничког и дискриминаторног понашања у школској средини, о вршњачком насиљу, затим дискриминацији у образовању, о заштити жене и деце у породичном контексту, тема је и подршка ромској деци за успешно школовање, подршка у учењу ученицима са сметњама у развоју, рад са децом из маргинализованих група, инклузивни приступ васпитању и образовању и друго.¹⁹⁷ Сектор за унапређивање људских и мањинских права у образовању у оквиру Министарства надлежног за образовање координира, планира, развија, спроводи и прати активности у вези поштовања људских права у области образовања, образовања припадника националних мањина, деце и ученика са сметњама у развоју, азиланата, миграната, жртава трговине људима и повратника по споразуму о реадмисији и интерно расељених лица и других осетљивих група, као и заштиту од насиља и дискриминације у образовно-васпитним установама. Сектор пружа стручну подршку у изради стратегија и прописа као и координацији спровођења мера у овим областима и припрема извештаје из области поштовања људских права према постојећим конвенцијама, стратегијама и акционим плановима.¹⁹⁸

175. У Каталогу програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника за школску 2018/2019, 2019/2020. и 2020/2021. годину налази се укупно 32 програма који се баве људским правима. У области унапређивања компетенција за грађанске вредности налази се седам програма, а 24 програма имају за циљ унапређивање капацитета наставника и други стручних сарадника за деловање у области заштите од насиља и дискриминације.

¹⁹⁶ <http://www.ljudskiresursi.vojvodina.gov.rs/sr/%d1%81%d1%82%d1%80%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%be%d1%83%d1%81%d0%b0%d0%b2%d1%80%d1%88%d0%b0%d0%b2%d0%b0%d1%9a%d0%b5/>; <http://www.ljudskiresursi.vojvodina.gov.rs/wp-content/uploads/2021/01/Opsti-program-obuke-za-2021.-godinu.pdf>; <http://www.ljudskiresursi.vojvodina.gov.rs/wp-content/uploads/2020/01/Op%C5%A1ti-program-obuke-za-2020.-godinu.pdf>

¹⁹⁷ <http://zuov-katalog.rs/index.php?action=page/catalog/all&poblast=2>; <http://zuovkatalog.rs/index.php?action=page/catalog/all&poblast=4>

¹⁹⁸ <https://mpn.gov.rs/o-ministarstvu/sektori/sektor-za-unapredjivanje-ljudskih-i-manjinskih-prava-u-obrazovanju/>

176. За запослене у систему социјалне заштите омогућен је широк спектар акредитованих програма обуке усмерених ка маргинаизованим групама, одраслим особама и деци са инвалидитетом, деци и младима, породици.¹⁹⁹

177. Промовисање свести о људским правима кроз образовне програме и јавно информисање које спонзорише Влада

178. Устав Републике Србије не прецизира образовање о људским правима, више се оријентише ка прописивању једнакости у образовању, подстицању уважавања разлика које постоје „због посебности етничког, културног, језичког или верског идентитета њених грађана“ и развијању духа толеранције.²⁰⁰ Закон о основном образовању и васпитању прописује да су лица која обављају образовно-васпитни рад дужна да нарочито промовишу једнакост међу свим ученицима и активно се супротстављају свим врстама дискриминације и насиља.²⁰¹ Као опште принципе образовања и васпитања Закон о основама система образовања и васпитања уређује једнакост и доступност права на образовање и васпитање без дискриминације и уз поштовање људских права и права сваког детета, а као циљеве дефинише развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву, као и развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и старосне равноправности, толеранције и уважавање различитости.²⁰²

Е.3. Улога цивилног друштва, укључујући и невладине организације

179. Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог спроводи активности у правцу обезбеђивања повољног амбијента за развој и деловање цивилног друштва кроз развој институционалних механизма за сарадњу органа јавне управе са цивилним друштвом, припрему прописа којима се уређује положај удружења и других организација цивилног друштва, иницирање дијалога са цивилним друштвом о питањима од заједничког интереса, припрему и спровођење стратешких докумената који се односе на стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва, с циљем даљег развоја сарадње јавног, приватног и цивилног сектора.²⁰³ Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог отпочело је са активностима „Отворених врата“ чији је циљ да се пружи могућност организацијама цивилног друштва да министарству представе проблеме са којима се суочавају у раду, дају сугестије и предлоге и питања из делокруга Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог. Организују се и састанци са организацијама цивилног друштва које делују у различитим секторима. Састанци су из различитих тематских области у којима делују организације цивилног друштва, једна од њих је и владавина права.²⁰⁴

180. Влада Републике Србије усвојила је Стратегију за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период 2022–2030.

¹⁹⁹ <http://www.zavodsz.gov.rs/sr/akreditacija/katalog-akreditovanih-programa-obuke/>

²⁰⁰ Устав РС, члан 81.

²⁰¹ Закон о основном образовању и васпитању („Сл. гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 10/19, 27/18 - др. закон и 129/21)

²⁰² Закон о основама система образовања и васпитања („Сл. гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 - др. закон, 10/19, 27/18 - др. закон, 6/20 и 129/21), члан 7. и члан 8. ст.1. т. 14. и 15.

²⁰³ <https://www.minljudskipr.org.rs/lat/institucionalni-okvir.php>

²⁰⁴ <https://www.minljudskipr.org.rs/sektorski-sastanci.php>

године, којом се обезбеђује правни и институционални оквир неопходан организацијама цивилног друштва, како би деловале независно и несметано и биле подстакнуте за веће учешће у реформским процесима. Предвиђено је образовање Савета за развој и сарадњу са цивилним друштвом Владе Републике Србије, који ће бити задужен за праћење спровођења Стратегије и начина извештавања о постигнутим резултатима.²⁰⁵

181. На свим нивоима, републичком, покрајинском и локалном подржавају се пројекти и програми удружења који имају за циљ унапређења стања људских права у Србији, као и положаја осетљивих друштвених група.

Е.4. Буџетска издвајања и трендови

182. Буџетски расходи и издаци у области Људска права и грађанско друштво за 2022. годину чине 0,24% БДП-а.²⁰⁶

Е.5. Развојна сарадња и помоћ

183. У оквиру процеса евроинтеграција, Република Србија је била корисница средстава Инструмента за предприступну помоћ I и ИПА II који се користе за финансирање развојних пројеката и у области Владавина права и основна права. Република Србија учествује у развојним пројектима које подржава УН. О томе сведочи и потписан „Оквир сарадње Уједињених нација за одрживи развој са Републиком Србијом 2021-2025“ у фебруару 2022. године. Овај документ представља основ за сарадњу и подршку система УН усмерену на подстицање и унапређење свеукупног економског, социјалног и еколошког развоја РС.²⁰⁷ Канцеларију Савета Европе у Београду ради у блиској сарадњи са Владом и релевантним институцијама Републике Србије како би успешније усмерила и ефикасније спровела програме стручне подршке Савета Европе реформским процесима. Главне активности Савета Европе усмерене су ка унапређењу демократије, заштите људских права и владавине права.²⁰⁸ Институције Владе РС сарађују и са ОЕБС-ом у областима владавине права и људских права, родне равноправности.²⁰⁹ Развојна сарадња и помоћ успостављени су и са Агенцијом САД за међународни развој, Немачком организацијом за међународну сарадњу, Светском банком и различитим билатералним партнерима.

Ф. ПРОЦЕС ИЗВЕШТАВАЊА НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ

Ф.1. Информације о процесу којим се припремају оба дела извештаја

184. Република Србија редовно доставља извештаје Савету за људска права Уједињених нација и учествује у процесу Универзалног периодичног прегледа. До сада је наша држава прошла кроз три циклуса УПР, а 2021. Године је Савету за људска

²⁰⁵ <https://www.srbija.gov.rs/vest/609292/usvojena-strategija-za-razvoj-civilnog-drustva.php>

²⁰⁶ https://www.mfin.gov.rs/upload/media/XhuXUy_61ced86c7e83c.pdf

²⁰⁷ <https://www.mfa.gov.rs/mediji/vesti/potpisan-okvir-saradnje-un-za-odrzivi-razvoj-sa-srbijom-2021-2025>

²⁰⁸ https://www.coe.int/sr_RS/web/belgrade/about-us

²⁰⁹ <https://www.osce.org/sr/mission-to-serbia/what-we-do>

права УН-а достављен по први пут и добровољни средњорочни извештај у оквиру трећег циклуса УПР-а.

185. Такође, редовно доставља и извештаје надлежним уговорним телима УН о примени следећих основних докумената о заштити људских права насталих под окриљем УН: Међународног пакта о грађанским и политичким правима, Међународног пакта о економским социјалним и културним правима, Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака, Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, Конвенције о правима детета, Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације, Међународне конвенције о заштити свих лица од присилних нестанака, и Конвенције о правима особа са инвалидитетом.

186. Од 2005. године наша држава има има отворен позив специјалним процедурама УН-а. Да Србија своје обавезе ка УН испуњава благовремено и на посвећен начин, доказује и чињеница да је наша држава одговорила на све специјалне процедуре, у року који дат (којих је више од 350).

Ф.2. Праћење закључних запажања уговорних тела за људска права

187. Процес извештавања и праћења УН препорука је у многоме олакшан успостављањем националног механизма за праћење УН препорука у области људских права. Поступајући по добијеној препоруци у оквиру II циклуса Универзалног периодичног прегледа (2013.године), али и како би додатно унапредила сарадњу са механизмима Уједињених нација за људска права Влада Републике Србије је 19. децембра 2014. године образовала Савет за праћење примене препорука Уједињених нација за људска права²¹⁰. Задаци Савета су да разматра и прати примену препорука које Република Србија добија у процесу Универзалног периодичног прегледа Савета за људска права Уједињених нација и препорука уговорних тела Уједињених нација за људска права; предлаже мере за примену добијених препорука; даје мишљења о напретку људских права у извештајном периоду и даје стручна објашњења о стању људских права и резултатима који су остварени применом препорука. Саветом председава министар за људска и мањинска права и друштвени дијалог, а има 11 чланова из реда функционера или државних службеника на положају из ресора задужених за реализацију препорука.

188. Рад Савета заснива се на принципима инклузивности и транспарентности. Инклузивност подразумева да су у рад Савета укључени поред органа извршне власти и представници Парламента, независних тела, организација цивилног друштва, и других релевантних актера. Рад Савета је јаван, а у прилог транспарентности говори и чињеница да Савет заједно са цивилним друштвом и скупштинским одборима организује јавна слушања и конференције посвећене примени препорука које Србија добија од УН-а.

189. Уважавајући улогу цивилног друштва и њихов допринос у ширењу идеје људских права и владавине права у Републици Србији, Савет је укључио организације

²¹⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 140/14

цивилног друштва у свој рад кроз креирање и закључивање меморандума о сарадњи, чиме се још једном указује на заједнички интерес свих актера за процес унапређења стања људских права у Републици Србији (меморандуме потписало 14 организација цивилног друштва). Платформа организација за сарадњу са УН механизмима за људска права има своја два стална представника у Савету (платформу чини 17 ОЦД). Укљученост организација цивилног друштва у рад Савета не омета њихову независност и могућност подношења извештаја из сенке механизмима за људска права. Савет Платформу види као партнера за сарадњу са механизмима УН за људска права и наставља, уз ОХЦХР у Србији, да пружа подршку у раду.

190. Савет је развио посебан План за испуњавање препорука, који тренутно садржи 400 добијене и прихваћене препоруке механизма УН за људска права и на чијој реализацији радимо. План садржи текст сваке препоруке, надлежни орган/институцију за испуњавање препорука, временски рок, статус препоруке, индикаторе праћења успешности испуњавања препорука, повезаност са Циљевима одрживог развоја. Специфичност Плана препорука је да се резултати испуњености препорука мере кроз индикаторе. На развијању индикатора заједно раде Влада и организације цивилног друштва. На унапређењу ефикасности овог Плана ће се и даље радити, уз спремност да се ово искуство подели и са другим државама.

191. Савет одржава и тематске седнице на иницијативу организација цивилног друштва, као и питањима од значаја у вези са остваривањем људских права на основу ратификованих међународних уговора о људским правима.

192. Република Србија је механизмима УН за људска права у претходном периоду доставила:

Универзални периодични преглед

Република Србија је прошла три циклуса Универзалног периодичног прегледа (Трећи циклус 24.1.2018.године). Средњорочни извештај Влада Републике Србије је доставила Савету за људска права у фебруару у 2020. године.

Комитет за елиминацију дискриминације жена

Четврти периодични извештај о примени Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена разматран је 28. 2. 2019. године. Извештај о приоритетним препорукама 12а, 26а, 44 и 48г достављен је у априлу 2021. године.

Комитет за присилне нестанке

Други периодични извештај о примени Међународне Конвенција о заштити свих лица од присилних нестанака Влада Републике Србије усвојила је 11. јула 2021. године.

Комитет за права особа са инвалидитетом

Иницијални извештај о примени Конвенције о правима особа са инвалидитетом разматран је на 15. заседању Комитета за права особа са инвалидитетом у периоду од 5. до 6. априла 2016. године у Женеви. Извештај о примени препорука 34. и 54. Влада Србије је усвојила на седници 11. маја 2017.године.

Комитет за укидање расне дискриминације

Шести до девети периодични извештај о примени Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације Влада Републике Србије је усвојила 12. јуна 2020. године.

Комитет против тортуре

Трећи периодични извештај Републике Србије о примени Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака Влада Србије је усвојила на седници одржаној 28. марта 2019. године. Извештај је разматран у периоду од 24. до 25. новембра 2021. године.

Комитет за људска права

Четврти периодични извештај о примени Међународног пакта о грађанским и политичким правима Влада Републике Србије је усвојила 9. јула 2021. године.

Комитет за економска, социјална и културна права

Трећи периодични извештај о примени Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима Влада Србије је разматран је у периоду од 21. до 23. фебруара 2022. године.

Комитет за права детета

Четврти и пети периодични извештај о примени Конвенције о правима детета Влада Републике Србије је усвојила 19. маја 2022. године.

193. Уједињене нације су на самиту одржаном септембра 2015. године усвојиле резолуцију А/RES/70/1 – *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*- Агенда УН о одрживом развоју до 2030. године. Влада Републике Србије је директно учествовала у развоју и писању Агенде одрживог развоја кроз укључивање грађана у процес путем консултација о развојној агенди после 2015. и директним учешћем представника државе на глобалним форумима на којима су дефинисани циљеви одрживог развоја.²¹¹ Влада Републике Србије је 30. децембра 2015. године формирала Међуресорну радну групу за спровођење Агенде УН о одрживом развоју до 2030. године (у даљем тексту: МРРГ). Чине је представници 26 релевантних органа. Задаци МРРГ су: праћење спровођења Агенде 2030 у сарадњи са надлежним министарствима, координирање и обједињавање ставова и активности свих надлежних министарстава поводом Агенде 2030, предлагање процеса усвајања националне стратегије одрживог развоја и начина њеног финансирања, којом би се објединиле све појединачне стратегије и хармонизовало остварење циљева Агенде 2030 са условима које Република Србија треба да оствари како би испунила своје друге међународне обавезе и успешно привела крају приступне преговоре са Европском унијом, затим предлагање основа за статистичко праћење циљева и домета као и

²¹¹ <https://sdg.indikatori.rs/sr-Cyrl/o-ciljevima>

припремање периодичних извештаја о спровођењу Агенде 2030.²¹² На основу извештаја МАПС мисије (Mainstreaming, Acceleration and Policy Support) израђен је Добровољни национални извештај Републике Србије о спровођењу Агенде 2030 за одрживи развој (ДНИ), који је представљен у Њујорку 2019. године на заседању Политичког форума на високом нивоу, који је одржан под покровитељством ECOSOC. Све препоруке које Република Србија добија од УН механизма за људска права су повезане са Циљевима одрживог развоја из Агенде 2030 УН-а. Саставни су део Плана препорука које води Савет Владе за праћење примен препорука УН за људска права.

III ИНФОРМАЦИЈЕ О НЕДИСКРИМИНАЦИЈИ И ЈЕДНАКОСТИ И ДЕЛОТВОРНИМ ПРАВНИМ ЛЕКОВИМА

1. Недискриминација и једнакост

Устав, дефиниција и законске основе за забрану дискриминације:

194. Уставом Републике Србије прописано је да су пред Уставом и законом сви једнаки и да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације. Изричито је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима не сматрају се дискриминацијом.²¹³

195. Законом о забрани дискриминације уређује се општа забрана дискриминације, облици и случајеви дискриминације, као и поступци заштите од дискриминације. Додатно, овим Законом установљава се, као самосталан и независан државни орган, Повереник за заштиту равноправности.

196. Начелом једнакости, садржаном у Закону о забрани дискриминације, гарантује се једнакост и уживање једнаког положаја и једнаке правне заштите, без обзира на лична својства. Свако је дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације.²¹⁴ Облици дискриминације препознати овим Законом су непосредна и посредна дискриминација, као и повреда начела једнаких права и обавеза, позивање на одговорност, удруживање ради вршења дискриминације, говор мржње, узнемиравање, понижавајуће поступање и полно и родно узнемиравање и навођење на дискриминацију.²¹⁵ Поред опште забране дискриминације, Закон уређује и посебне случајеве дискриминације и то: Дискриминацију у поступцима пред органима јавне власти; Дискриминацију у области рада; Дискриминацију у пружању јавних услуга и коришћењу објеката и површина; Верску дискриминацију; Дискриминацију у области

²¹² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/odluka/2019/8/8>

²¹³ Устав РС, члан 21.

²¹⁴ Закон о забрани дискриминације, члан 4.

²¹⁵ Закон о забрани дискриминације, члан 5.

образовања и стручног оспособљавања; Дискриминацију на основу пола, рода и родног идентитета; Дискриминацију на основу сексуалне оријентације; Дискриминацију деце; Дискриминацију на основу старосног доба; Дискриминацију националних мањина; Дискриминацију због политичке и синдикалне припадности; Дискриминацију особа са инвалидитетом; Дискриминацију с обзиром на здравствено стање; Дискриминацију у области становања.²¹⁶

197. У мају 2021. године усвојене су измене и допуне Закона о забрани дискриминације узимајући у обзир препоруке механизма Уједињених нација за људска права и ЕУ, којима је, између осталог оснажена улога Повереника за заштиту равноправности. Изменама и допунама закона је појам посредне дискриминације потпуно усклађен са законодавством ЕУ, а као облик дискриминације уведено навођење на дискриминацију. Сегрегација је дефинисана као „сваки акт којим физичко или правно лице раздваја без објективног и разумног оправдања друга лица или групу лица на основу личног својства“. У циљу унапређења евиденција, изменама и допунама закона о забрани дискриминације из 2021. године прописана је обавеза судова да воде евиденцију о правноснажним пресудама и одлукама донетим у парницама за заштиту од дискриминације, о правноснажним пресудама и одлукама донетим у прекршајним поступцима због повреда одредаба којима се забрањује дискриминација и о правноснажним пресудама и одлукама донетим у кривичним поступцима за кривична дела која су у вези са дискриминацијом и повредом начела равноправности, као и да их анонимизоване доставе Поверенику за заштиту равноправности.

198. Свако има право да га надлежни судови и други органи јавне власти Републике Србије ефикасно штите од свих облика дискриминације.²¹⁷ Свако лице које сматра да је претрпело дискриминацију може поднети Поверенику за заштиту равноправности притужбу и доказе о претрпљеном акту дискриминације. Такође, свако ко је повређен дискриминаторским поступањем има право да поднесе тужбу суду и Законом је прописано да ће се односни поступак сматрати хитним.²¹⁸ Тужбом се, у смислу овог Закона, може тражити: забрана извршења радње од које прети дискриминација, забрана даљег вршења радње дискриминације, односно забрана понављања радње дискриминације; утврђење да је тужени дискриминаторски поступао према тужиоцу или другоме; извршење радње ради уклањања последица дискриминаторског поступања; накнада материјалне и нематеријалне штете; објављивање пресуде донете поводом неке од претходно поменутих врста тужби.²¹⁹

199. У погледу кривично-правне заштите од дискриминације, најпре је одредбом члана 54а Кривичног законика прописана посебна околност за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње, те је тако одређено да ако је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела.²²⁰ У свим апелационим, вишим и основним јавним тужилаштвима воде се посебне евиденције за кривична дела учињена из мржње које, између осталог, садрже и

²¹⁶ Закон о забрани дискриминације, члан 15-27а.

²¹⁷ Закон о забрани дискриминације, члан 3.

²¹⁸ Закон о забрани дискриминације, члан 41.

²¹⁹ Закон о забрани дискриминације, члан 43.

²²⁰ Кривични законик, члан 54а.

податке о побудама за извршење кривичног дела.²²¹ Општим обавезним упутством Републичког јавног тужиоца предвиђено је да се у свим тужилаштвима одреде контакт особе за кривична дела учињена из мржње, у смислу одредбе члана 54а Кривичног законика.²²²

200. Кривичним закоником прописана је казна затвора до три године за свакога ко другоме због националне или етничке припадности, припадности раси или вероисповести или због одсуства те припадности или због разлика у погледу политичког или другог убеђења, пола, инвалидитета, сексуалне оријентације, родног идентитета, језика, образовања, друштвеног положаја, социјалног порекла, имовног стања или неког другог личног својства, ускрати или ограничи права човека и грађанина утврђена Уставом, законима или другим прописима или општим актима или потврђеним међународним уговорима или му на основу ове разлике даје повластице или погодности. Ако то дело учини службено лице у вршењу службе казниће се затвором од три месеца до пет година.²²³

201. Према одредбама Кривичног законика, свако ко изазива или распирује националну, расну или верску мржњу, или нетрпељивост међу народима или етничким заједницама које живе у Републици Србији, казниће се затвором од шест месеци до пет година. Ако је то дело учињено принудом, злостављањем, угрожавањем сигурности, излагањем порузи националних, етничких или верских симбола, оштећењем туђих ствари, скрнављењем споменика, спомен-обележја или гробова учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година. У случају да је то дело извршено злоупотребом положаја или овлашћења или ако је услед тих дела дошло до нереди, насиља или других тешких последица за заједнички живот народа, националних мањина или етничких група које живе у Републици Србији прописана је казна затвора од једне до осам година, односно казна затвора од две до десет година.²²⁴

202. Одредбама Кривичног законика прописано је да свако ко на основу разлике у раси, боје коже, националности, етничком пореклу или неком другом личном својству крши основна људска права и слободе зајемчене општеприхваћеним правилима међународног права и ратификованим међународним уговорима казниће се затвором од шест месеци до пет година. Истом казном казниће се свако ко врши прогањање организација или појединаца због њиховог залагања за равноправност људи. Ко шири идеје о супериорности једне расе над другом или пропагира расну мржњу или подстиче на расну дискриминацију, односно ко шири или на други начин учини јавно доступним текстове, слике или свако друго представљање идеја или теорија које заговарају или подстрекавају мржњу, дискриминацију или насиље, против било којег лица или групе лица, заснованих на раси, боје коже, верској припадности, националности, етничком пореклу или неком другом личном својству казниће се затвором од три месеца до три године. Даље је прописано да ће се свако ко јавно одобрава, негира постојање или значајно умањује тежину геноцида, злочина против човечности и ратних злочина учињених против групе лица или члана групе која је одређена на основу расе, боје коже, вере, порекла, државне, националне или етничке

²²¹ Обавезно упутство Републичког јавног тужиоца, бр. 802/15 од 22. децембра 2015. године

²²² Обавезно упутство Републичког јавног тужиоца, бр. 4/18 од 28. септембра 2018. године

²²³ Кривични законик, члан 128.

²²⁴ Кривични законик, члан 317.

припадности, на начин који може довести до насиља или изазивања мржње према таквој групи лица или члану те групе, уколико су та кривична дела утврђена правоснажном пресудом суда у Србији или Међународног кривичног суда, казнити затвором од шест месеци до пет година. Затвором од три месеца до три године казниће се свако ко јавно прети да ће, против лица или групе лица због припадности одређеној раси, боје коже, вери, националности, етничком пореклу или због неког другог личног својства, извршити кривично дело за које је запређена казна затвора од четири године.²²⁵

203. Део антидискриминационог права Србије су и антидискриминационе клаузуле садржане у читавом низу закона којима се уређују поједине области друштвених односа, права националних мањина, права особа са инвалидитетом, родна равноправност, област образовања, социјалне заштите, здравља, информисања, правосуђа, унутрашњих послова и други. Правним прописима установљени су компатибилни механизми грађанскоправне, прекршајноправне и кривичноправне заштите од дискриминације, чиме је успостављен целовит систем правне заштите од дискриминације.

Мере за остваривање пуне равноправности за осетљиве друштвене групе

204. *Стратегија превенције и заштите од дискриминације*²²⁶ са пратећим акционим планом примењивала се до 2018. године. Имплементација Акционог плана континуирано се пратила и кроз кварталне извештаје, израђено је укупно шест извештаја. Први пут је за надзор образован Савет Владе, што га је учинило примером добре праксе у спровођењу јавних политика у нашој држави. Савет је пратио напредак у извршењу мера, спровођењу активности, поштовању предвиђених рокова и упозоравао на изазове у извршењу мера у оквиру реализације Акционог плана. Одлуком Савета, креиран је и одржан сет обука у којима су учествовале контакт особе, представници надлежних институција - реализатора мера и организације цивилног друштва. Обуке су се односиле се на извештавање о примени Акционог плана и постизање индикатора који су њиме предвиђени. Имајући у виду да је Стратегијом био предвиђен и процес праћења и оцењивања успешности њене примене, тадашња Канцеларија за људска и мањинска права је у сарадњи са Тимом Уједињених нација за људска права у Србији, израдила Анализу примене Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018. године. Такође, израђене су и Полазне основе за нови стратешки документ. На основу резултата јавних консултација, сачињен је Предлог нове стратегије који је и упућен Влади на усвајање. Фебруара 2022. усвојена је *Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године*²²⁷ која се, иако представља кровну стратегију у овој области, ослања на многе друге планске документе који се односе на групе које су у већем ризику од дискриминације, или се њима унапређује стање у одређеним областима.

²²⁵ Кривични законик, члан 387.

²²⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 60/13

²²⁷ „Сл. гласник РС”, бр. 12/22

205. На републичком, покрајинском и локалном нивоу поржавају се пројекти и програми организација цивилног друштва који су усмерени на спровођење антидискриминационих политика.

Особе са инвалидитетом

206. Резултати Пописа становништва (2011) показују да у Републици Србији живи 571.780 особа са инвалидитетом од укупно 7.186.862 становника, што представља око 8% укупног становништва. Просечна старост особа са инвалидитетом (око 67 година) виша је за готово 25 година од просечне старости укупног становништва (42,2 године). Посматрано према полу, међу особама са инвалидитетом већи је удео жена (58,2%) него мушкараца. Према врсти тешкоћа, највећи проценат је оних који имају тешкоће са мобилношћу, а најмање особа које имају проблеме у комуникацији.

207. У односу на особе са инвалидитетом посебно корпус антидискриминационих закона допуњен усвајањем Закона о употреби знаковног језика и Закона о кретању слепих особа уз помоћ пса водича.

208. Реформа социјалне заштите, започета 2011. године, усмерена је на развијање интегралне социјалне заштите кроз развој услуга, плурализам пружалаца и унапређење квалитета услуга и квалитета стручног рада. У том смислу се улажу напори да се са модела који се у значајној мери ослања на резиденцијалне установе пређе на модел услуга у заједници за појединце и породице (деинституционализација).

209. Прописима о социјалној заштити дефинисани су стандарди квалитета услуга социјалне заштите које се пружају у локалној заједници, али се ове услуге и даље пружају неуједначено широм територије Републике Србије. На евиденцији центара за социјални рад у 2018. години било је 10,857 деце и 60,831 одрасла особа са инвалидитетом. У 2017. години, особе са инвалидитетом чиниле су 11,8% корисника услуга центара за социјални рад (у даљем тексту: ЦСР).

210. Број деце на хранитељском смештају у Србији знатно је већи, 5000 деце (88%) у односу на број деце у установама за смештај којих је 600 (12%), али је мањи када су у питању деца са сметњама у развоју. Деца са сметњама у развоју и инвалидитетом чине преко 70% од укупног броја деце на резиденцијалном смештају и само 14,3% на породичном (хранитељском смештају). Из тог разлога наша држава посебан нагласак ставља на развој специјализованог хранитељства уз интензивну и додатну подршку. Интензивирани су напори на развоју услуге повременог хранитељства која се примењује за децу са развојним или здравственим тешкоћама која живе у биолошкој породици или хранитељској породици и која се смештају у другу породицу на краћи период у циљу предаха и очувања капацитета хранитељске односно биолошке породице за даљу бригу о детету и превенирања кризних ситуација које могу да доведу до издвајања детета из породице и смештаја у институцију. У Републици Србији функционише седам центара за породични смештај и усвојење, односно формирана су два нова центра у Новом Саду и Суботици. Њихов задатак је да пружају подршку хранитељским породицама, врше обуке хранитеља за пружање услуге, извештавају о раду хранитеља и функционисању породица које пружају услугу породичног смештаја и др. У плану је оснивање још једне установе овог типа.

211. Израђене су смернице за: сродничко хранитељство, развој ургентног хранитељства и за повремени породични смештај, које су публиковане и дистрибуиране свим центрима за социјални рад и центрима за породични смештај и усвојење. Циљ смерница је јачање професионалних компетенција запослених у социјалној заштити, информисање и едуковање родитеља, деце и старатеља, информисање и едуковање пружалаца услуге хранитељског смештаја. Реализоване су обуке за примену смерница и менторске посете установама, а исте су представљене на конференцији стручној и широј јавности.

212. У извештајном периоду предузете су и бројне активности на развоју услуга у заједници као што су дневни боравци, становање уз подршку, помоћ у кући, лични пратилац детета, док је смештај у установе (домове) услуга за којом се посеже ако се подршка не може обезбедити у неком облику који је мање рестриктиван. У том смислу велику подршку пружио је и механизам наменских трансфера који је у Србији уведен 2016. године и преко кога се из републичког буџета трансферишу средства оним локалним самоуправама које су на нижем нивоу развијености од републичког просека и самим тим немају довољно средстава у локалним буџетима за успостављање и развој услуга социјалне заштите у својој средини.

213. Кроз процес лиценцирања пружалаца услуга социјалне заштите који се спроводи континуирано и којим се обезбеђује уједначен квалитет пружања услуга, број издатих лиценци показује тенденцију пораста из године у годину (од 54 лиценце издате 2014.години до 700 лиценци издатих до краја 2021.године). Услуга личног пратиоца детета је нарочито имала своју експанзију протеклих година и уз помоћ у кући и дневни боравак спада у најраспрострањеније услуге у Србији. Значајно је да се као пружаоци услуга појављују и удружења особа са инвалидитетом, која су остварила успехе у организовању и пружању услуга у заједници, нарочито дневних боравака, персоналне асистенције, психосоцијалне подршке и саветовања.

214. Стратегијом деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године, предвиђене су мере и активности у циљу остваривања права корисника на живот у заједници кроз процес деинституционализације и социјалне инклузије.

215. Крајем 2021. године усвојен је Закон о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити који је део стратешког решења како ће се спровести прелазак са институционалне заштите корисника на живот у заједници. Закон треба да омогући заштиту права корисника кроз њихово оспособљавање за самосталан живот и социјалну инклузију. Смештај се обезбеђује само као последња могућност односно кориснику коме се не може обезбедити останак у породици, дневне услуге у заједници или услуге подршке за самосталан живот. Законом се обезбеђује адекватна и благовремена целовита заштита и сигурност корисника, са јасно одређеним правима и обавезама корисника, као и правима, обавезама и одговорностима пружаоца услуге, у складу са вољом и жељом корисника, односно најбољим интересом малолетног корисника, уз поштовање његовог физичког и психичког интегритета, безбедности, у складу са зајемченим људским правима и слободама.

216. Закон о социјалној заштити забрањује смештај у домове деци млађој од три године, осим изузетно, ако за то постоје нарочито оправдани разлози, с тим што дете

млађе од три године на смештају не може провести дуже од два месеца, осим на основу сагласности надлежног министарства. Предлог закона о изменама Закона о социјалној заштити предвиђа преиспитивање смештаја детета на свака два месеца.

217. Мере за отклањање неправилности у вршењу послова смештаја деце и омладине у установе социјалне заштите прописују да су центри за социјални рад за сваки смештај детета млађег од 18 година у обавези да прибаве претходно мишљење надлежног министарства, а ако је смештај реализован као ургентни, центар за социјални рад је у обавези да затражи мишљење у року од 3 дана од дана реализованог смештаја.

218. Контрола рада центара за социјални рад и установа у погледу забране смештаја деце у установе социјалне заштите реализује се и кроз функције инспекцијског надзора и надзора над стручним радом центара за социјални рад. Број деце до 18 година која се тренутно налазе на смештају у установама социјалне заштите у Србији је око 600 док их је у хранитељским породицама око 5000. Током 2019. године затворен је један дом за децу без родитељског старања (у Ужицу).

219. Установе социјалне заштите располажу обавезним прописаним процедурама за изјављивање жалби корисника, имају дефинисане обавезне процедуре за примену рестриктивних поступака и мера према корисницима, имају формиран интерни тим запослених задужен за поступање у случајевима насиља над корисницима. Свако одступање и грубо кршење права корисника може водити губитку лиценце пружаоца услуга, којом је добијена дозвола за обављање делатности социјалне заштите. Министарство са циљем контроле и унапређења система врши стручни надзор и инспекцијски надзор а заводи за социјалну заштиту (републички и покрајински) врше супервизијску подршку ради усвајања нових, савременијих концепата и помажу у решавању конкретних, професионално захтевних ситуација у којима може да се нађе установа социјалне заштите.

220. Како би се спречила вишеструка и укрштена дискриминација према женама и девојчицама са инвалидитетом, а посебно у приступу правди и заштити од насиља у породици Закон о бесплатној правној помоћи²²⁸ препознаје жртве породичног насиља и особе са инвалидитетом као ех леге кориснике. Овим је вишеструко дискриминисаним групама значајно олакшан приступ правди.

221. У погледу приступачности објеката, Приступачност, универзални дизајн и отклањање баријера уврштен је у ред обавезних предмета на Факултету техничких наука у Новом Саду и опциони предмет на Архитектонском факултету у Београду. У кампањи „Србија без баријера“ постављено је 109 рампи и хидрауличних платформи у преко 40 локалних самоуправа чиме су, после више деценија постојања и рада први пут од оснивања бројни објекти постали доступни особама са инвалидитетом, а такође је рађено и на повећању приступа саобраћајницама, информацијама и комуникацијама за глуве и слепе особе.

222. Закон о предшколском васпитању и образовању²²⁹ прописује упис деце са сметњама у развоју и инвалидитетом у редовне групе у вртићу или у развојне групе у које се уписују деца са изузетно комплексним сметњама у развоју и инвалидитетом,

²²⁸ „Сл. гласник РС”, бр. 87/18

²²⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 18/10, 101/17, 113/17 - др. закон, 10/19 и 129/21

као и изradу индивидуалног васпитно-образовног плана за децу којој је потребна додатна подршка образовању и васпитању.

223. Ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом остварују право на образовање у оквиру редовних основних школа, одељења за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом при редовним школама и школа за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом. Ученицима се пружа образовна подршка кроз мере додатне образовне подршке (индивидуализација и прилагођавање, *индивидуални образовни план – ИОП* и додатна здравствена и социјална подршка, чију потребу утврђује интерресорна комисија.

224. У школе и одељења за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом ученици се уписују уз сагласност родитеља. Постоји 47 школа за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом у Србији. У школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом примењују се индивидуални образовни планови са измењеним програмом наставе и учења (ИОП2). У периоду од 2017-2021. године поднето је преко 7500 захтева за проценом потреба за додатном подршком је упућено интерресорним комисијама (у 2011. години их је било 1300). Подршку у образовању пружа више од 1000 личних пратилаца и 280 педагошких асистената (до 2018. године било их је 175) у предшколским установама и основним и средњим школама. Преко 2000 ученика који се образују по индивидуалном образовном плану (ИОП) добијају подршку запослених из школа за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом. Право на индивидуални образовни план имају ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом, ученици са тешкоћама у учењу и ученици из других осетљивих група.

Школска година	Бр. ученика који се образује по ИОП1	Бр. ученика који се образује по ИОП2
Основне школе		
2020/21	8.721	6.565
Средње школе		
2020/21	509	1.817
Основне и средње школе за ученике са сметњама у развоју		
2020/21	308	4.613

Табела, Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развоја

225. Ангажовано је 37 саветника, спољних сарадника за област инклузивног образовања. За ученике са развојним сметњама и инвалидитетом који наставу похађају по Индивидуалном образовном плану, кроз Програм Бесплатних уџбеника обезбеђују се уџбеници који су прилагођени одређеним развојним сметњама или инвалидитету. У последње три године акредитовано је 43 акредитована програма стручног усавршавања за наставнике а везано за област превенције напуштања образовања. У извештајном периоду реализовано је 309 обука које су обухватиле 7.983 учесника. Такође,

реализовано је 123 обука са листе обука од јавног интереса које је похађало 3.030 учесника; обука за учитеље редовних школа који имају ученике који користе Брајево писмо.

226. Незапослене особе са инвалидитетом, пријављују се на евиденцију Националне службе за запошљавање (НСЗ) и укључују у мере активне политике запошљавања у складу са одредбама Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености²³⁰ и Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом²³¹.

227. У области социјалне заштите, акредитовани програм „Радно ангажовање и запошљавање особа са интелектуалним тешкоћама на отвореном тржишту рада” од 2017. године до данас је реализован четири пута и похађало га је 63 учесника.

Професионална рехабилитација и подстицање запошљавања особа са инвалидитетом	2018 ОСИ/жене	2019 ОСИ/жене	Јануар-септембар 2020 ОСИ/жене
Мере активне политике запошљавања	10.018 (4.494 жене)	8.899 ОСИ (4.121 жена)	3.273 ОСИ (1.527 жена)
Мере активног тражења посла	6.868 незапослених ОСИ (2.938 жена)	6.157 незапослених ОСИ (2.781 жена),	1.474 ОСИ (640 жена)
Програми додатног образовања и обука	653 незапослених ОСИ (403 жене)	501 незапослених ОСИ (277 жене),	59 ОСИ (32 жене)
Програме субвенција за запошљавање	901 незапослена ОСИ (415 жена)	1.043 незапослена ОСИ (511 жена),	715 ОСИ (303 жене)
Програмом јавних радова	1.596 незапослених ОСИ (738 жена)	1.198 незапослених ОСИ (552 жене)	1.025 ОСИ (508 жена)
Опређена средства /РСД	550 милиона	550 милиона	550 милиона
Напомена: Смањен обухват незапослених лица мерама активне политике запошљавања (укључујући и ОСИ) у 2020. години последица је ограничених могућности за несметану реализацију мера активне политике запошљавања, у складу са епидемиолошким мерама.			

Извор: Министарство за рад, запошљавање, социјална и борачка питања; Национална служба за запошљавање

228. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања сваке године расписује јавне позиве за удружења грађана у циљу унапређења положаја особа са инвалидитетом. Средства за овај конкурс обезбеђују се у оквиру буџета Републике Србије и крећу се у износу од око 200 милиона динара годишње.

229. Министарство културе и информисања за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја намењених особама са инвалидитетом у 2018 и 2019. години за 53 пројеката определило је 24 милиона динара. Такође је подржано 87 програма у области културних делатности особа са инвалидитетом средствима у износу од 20 милиона динара. За реализацију програма Савеза слепих Србије у периоду 2018-2020. године ово министарство је определило 45 милиона динара.

²³⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 38/15, 113/17, 113/17 - др. закон и 49/21

²³¹ „Сл. гласник РС”, бр. 36/09, 32/13 и 14/22 - др. закон

230. У циљу повећања доступности програмског садржаја особама са инвалидитетом Регулаторно тело за електронске медије (РЕМ) је препоручило квоте за титловање, аудио-описе и специфичне одредбе које се односе на доступност особама са инвалидитетом, а усвојен је и подзаконски акт о логичкој нумерацији телевизијских канала. Лако разумљиве и доступне информације у вези са мерама током пандемије на својим интернет страницама делила су министарства и службе владе, укључујући и кампање које су спроводиле организације цивилног друштва у вези са заштитом од вируса.

Жене

231. У Републици Србији упостављен је институционални, нормативни и стратешки оквир у области унапређења положаја жена.

232. Координационо тело за родну равноправност (КТРП), које је успостављено Одлуком Владе 2014. године, на чијем челу је подпредседница Владе, у протеклом периоду је предузело низ кључних активности у погледу унапређења положаја жена и унапређења родне равноправности. Законом о родној равноправности, Координационо тело за родну равноправност дефинисано је као један од органа, који креира, спроводи и унапређује политику за остваривање родне равноправности у Републици Србији.

233. Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог формирано је 2020, године и има надлежност да обавља послове државне управе који се односе на: заштиту и унапређење људских и мањинских права; израду прописа о људским и мањинским правима; праћење усаглашености домаћих прописа са међународним уговорима и другим међународноправним актима о људским и мањинским правима, питања положаја националних мањина; питања родне равноправности; антидискриминациону политику; стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва.

234. Женска парламентарна мрежа функционише као неформална група у којој добровољно учествују све посланице српског парламента, без обзира на страначку припадност и ради на надзору примене постојећих законских решења у области здравља и образовања жена, борбе против насиља над женама и економског оснаживања жена.

235. На територији наше државе постоји више од стотину локалних тела за родну равноправност. У појединим јединицама локалне самоуправе паралелно постоје и тела за родну равноправност и лице задужено за питања родне равноправности. Постоји јасна политичка воља и подршка ефикасном функционисању ових тела и успостављању функционалног хоризонтално и вертикално разгранатог система органа и тела за ефикасну и координирану примену политика једнаких могућности.

236. Усвајањем Закона о родној равноправности²³² 20. маја 2021. године, додатно се у знатној мери унапређује законодавни и институционални оквир у овој области. Приликом избора или именовања сталних делегација које представљају Републику Србију у међународним телима мора се обезбедити најмање 40% представника мање заступљеног пола, као и приликом избора и именовања на одређене функције,

²³² „Сл. гласник РС”, бр. 52/21

образовања радних тела и утврђивања састава званичних делегација. Такође, закон предвиђа да се у управљачким и надзорним телима политичке странке, синдикалне организације и струковног удружења, обезбеди најмање 40% представника мање заступљеног пола. Институт неплаћеног кућног рада уведен је поменутиим Законом. Истовремено, предвиђено је евидентирање података о кућном раду од стране органа јавне власти, који су дужни да те податке на годишњем нивоу објављују као администативне податке у циљу утврђивања његове укупне вредности и учешћанм у бруто друштвено националном доходу.

237. Једна од посебних мера предвиђена Законом о родној равноправности јесте и примена родно осетљивог језика, који су у обавези да примењују органи јавне власти и послодавци који обављају послове у области образовања, васпитања, науке и технолошког развоја, као и средстава јавног инфомисања, док су остали органи јавне власти у обавези да прате његову примену.

238. Република Србија је у протеклом периоду тежила да одржи континуитет стратешких докумената и пратећих акционих планова. Континутет је постигнут пре свега доношењем Националне стратегије за родну равноправност, Националног акционог плана за примену Резолуције СБ УН 1325 – Жене, мир и безбедност и Националне стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава.

239. *Нова Стратегија за родну равноправност* за период од 2021. до 2030.²³³ године је усвојена средином октобра 2021. године.

240. *Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године*²³⁴. Стратегијом су успостављени механизми превенције, заштите, санкционисања и пружања подршке жртвама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, као и за праћење и евалуацију наведене стратегије.

241. Законодавни оквир у Републици Србији, у протеклом периоду, унапређен како изменама и допунама постојећих закона тако и доношењем нових закона. Сви они садрже антидискриминаторне одредбе. Од донетих закона у претходном периоду као најзначајније издвајамо Закон о спречавању насиља у породици и Закон о бесплатној правној помоћи. Значајно је унапређен и Кривични законик увођењем нових кривичних дела и поштравањем казни за учиниоце кривичних дела. Четири кривична дела која предвиђа Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (сакаћење женског полног органа (чл. 121а), прогањање (чл. 138а), полно узнемиравање (чл. 182а), принудно закључење брака (чл. 187а)) интегрисана су у Кривични законик.

242. Законом о финансијској подршци породици са децом проширује се обухват корисника ових права и олакшава се поступак њиховог остваривања. По први пут право на накнаду за рођење, негу и посебну негу детета може остварити и мајка, која је у моменту рођења детата незапослена, односно која самостално обављала делатност

²³³ „Сл. гласник РС”, бр. 103/21

²³⁴ „Сл. гласник РС”, бр. 47/21

или је пољопривредни осигураник. Право на одсуство са рада ради неге детета у договору са мајком може користити и отац детета.

243. Од почетка примене Закона о спречавању насиља у породици²³⁵, односно од јуна 2017. године до 30. априла 2021. године Групе за координацију и сарадњу размотриле 188.286 случајева насиља у породици, и израдиле 59.937 индивидуалних планова заштите. Током сваке године бележи се пораст у изради индивидуалних планова заштите, али и у изреченим и продуженим хитним мерама. Према подацима Министарства унутрашњих послова од почетка примене Закона до краја 2020.г. изречено је 98. 323 хитних мера (30.161 - привремено удаљење учиниоца из стана и 68.162 - привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој). Продужено је 60.851 хитних мера, а број прекршених хитних мера износи 6.449.

244. Правосудна академија континуирано спроводи обуке јавних тужилаца и судија на тему дискриминације и родно заснованог насиља. Министарство правде је паралелно са доношењем Закона о спречавању насиља у породици покренуло кампању и сајт Искључи насиље која којим се руше родне стереотипи и устаљени родни обрасци, утиче на свест јавности о значају родне равноправности, препознаје да је насиље повезано са полом и родом и да увек представља израз моћи.

245. Крајем 2018. године лиценциран је СОС телефон за жене и девојке жртве насиља. Такође, у систему образовања од 2012. године функционише СОС линија. Локални СОС телефони су успели да опстану и чак да прошире своје услуге, у смислу територијалног обухвата на ком пружају услугу, броја корисница којима услуга може бити доступна, увођења нових услуга (психолошких или правних), које пружају не само кроз телефонске консултације, већ и кроз директан рад са жртвама. Законом о родној равноправности²³⁶ предвиђене су специјализоване услуге подршке жртвама насиља (члан 55).

246. Према старосној структури у укупној регистрованој незапослености жена, незапослене жене старосна категорија 15-29 година чине 21% жена, старосне категорије 30-49 са 47%, односно старосне категорије 50-64 са 32%. Према категоријама теже запошљивих жена, у периоду јануар-септембар 2020. године, у мере активне политике запошљавања укључено је: 7.997 жена из категорије младих, 5.454 жена старијих од 50 година, 2.397 жена из категорије вишка запослених, 5.664 жена без квалификација или са ниским нивоом квалификација, 9.732 дугорочно незапослених жена, 1.527 жена са инвалидитетом, 940 незапослених Ромкиња, 1.454 незапослених корисница новчане социјалне помоћи, 682 самохране мајке, 28 мајки деце са инвалидитетом.

	2018	2019	2020 Септембар
Број незапослених лица укључених у мере активног тражења посла	126.654 (69.257 жена)	119.294 (66.384 жене)	32.095 (17.338 жена)
Број незапослених лица укључених у програме додатног образовања и обука	10.225 (6.352 жена)	9.177 (6.000 жена)	4.305 (2.728 жена)

²³⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 94/16

²³⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 52/21

Број незапослених лица укључених у програме субвенција за запошљавање	8.442 (2.259 жена)	8.776 (4.490 жена)	5.726 (2.948 жена)
Број незапослених лица обухваћених програмима јавних радова	7.615 (3.355 жена)	5.293 (2.409 жена)	4.306 незапослених лица (2.001 жена)
Укупан број незапослених лица укључених у мере активне политике запошљавања	152.936 (78.233 жена)	142.540 (79.283 жена)	46.432 (25.015 жена)

Извор: Министарство за рад, запошљавање, социјална и борачка питања; Национална служба за запошљавање

247. Од увођења родно одговорног буџетирања у јавне финансије (2015. године) Влада Србије, уз подршку UN WOMEN, ради континуирано на јачању капацитета буџетских корисника за примену родно одговорних буџета, изради родних анализа и сл. У 2020. години, 48 од 53 буџетских корисника на националном нивоу и свих 26 на покрајинском нивоу увело је родно одговорно буџетирање.

248. Индекс родне равноправности у Републици Србији резултат је сарадње Координационог тела за родну равноправност Владе Републике Србије, Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије, Републичког завода за статистику, Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women), Секонс групе за развојну иницијативу и Европског института за родну равноправност (EIGE). Република Србија је до скоро била једина једина земља изван ЕУ која користи Индекс родне равноправности у шест области: расподела времена, новца, рада, знања, моћи, здравља, и у две подобласти: насиље над женама и међусекторске разлике. Октобра 2021., представљен је трећи Индекс родне равноправности у Републици Србији, који је заснован на подацима из 2018. године. Вредност Индекса родне равноправности у Републици Србији износи 58,0 поена, што представља повећање за 5,6 поена у односу на први Индекс родне равноправности из 2016. године.

Деца и млади

249. У Републици Србији упостављен је институционални, нормативни и стратешки оквир у области унапређења положаја детета.

250. Министарство за бригу о породици и демографију формирано је 2020. године са задатком да обавља послове државне управе који се односе на: систем породично-правне заштите; брак; популациону политику; планирање породице, породицу и децу; унапређење и развој демографске политике, политике наталитета, квалитета живота и продужетка живота, репродуктивног здравља и унутрашњих миграција; израду националних докумената и припрему и спровођење кампања везаних за демографску политику, као и друге послове одређене законом.

251. Народна скупштина Републике Србије спроводи своје активности у области заштите права детета кроз рад посебног Одбора за права детета оид 2010. године, чиме је институционално потврђена опредељеност да се питања права детета нађу у фокусу реформских процеса у Србији. Одбором за права детета увек председава председник Народне скупштине што такође говори о значају који се придаје правима детета у Србији. У сарадњи Владе Србије са одбором организована су тематска јавна слушања у

области права детета и то на теме представљања Закључних запажања Комитета за права детета (2018.г.) и заштите деце од насиља (2019.г.). На јавним слушањима учествовали су поред народних посланика присуствовали представници ресора задужених за спровођење УН Конвенције о правима детета, Заштитника грађана, Повереника за заштиту равноправности, организација цивилног друштва, међународних организација, медија.

252. Координацију активности у области права детета врши Савет за права детета Владе Републике Србије. У раду овог савета учествују представници надлежних министарстава и институција на републичком, покрајинском и локалном нивоу у чијој надлежности су послови у области остваривања права детета, представници независних државних органа, организација цивилног друштва и деце.

253. У Савету за младе једну трећину чланова чине представници младих, а поред њих чланови су представници релевантних државних органа у чијем делокругу рада су млади, стручњаци, представници националних мањина. У нашој држави је поред националног Савета за младе формирано око 80 локалних Савета за младе.

254. Од значаја за спровођење активности у области права детета су и Савет за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршење кривичних санкција према малолетницима (2009.године), Савет за особе са инвалидитетом (2013. године); Савет за праћење примене УН препорука за људска права (2014); Савет за борбу против трговине људима (2017).

255. У општинама и градовима делују локални савети за права детета који су задужени су за праћење стања у области права детета и промоцију права детета, као и локалне канцеларије за младе, основане са циљем да промовишу партиципацију младих и њихово активно учешће у креирању локалних политика. Ефекти рада ових тела у великој мери зависе од подршке власти на локалном нивоу, ресурсима којима тела

256. Националном стратегијом за младе за период од 2015. до 2025. године утврђени су основни принципе за унапређење друштвеног положаја младих и стварање услова за остваривање њихових права и интереса у свим областима.

257. *Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године*²³⁷ има за општи циљ обезбеђен континуирани свеобухватни одговор друштва на насиље према деци, у складу са динамиком изазова, ризика и претњи, кроз унапређен систем превенције, заштите и подршке. Као једна од жељених промена, дефинисан је: континуирани рад на подизању свести и промена друштвених норми, вредности и ставова према насиљу, подстицање ненасилне комуникације, забрана насилног дисциплиновања деце и подстицање родне равноправности и недискриминације. У 2022. години усвојен је Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања. Омогућено је да се случајеви дискриминаторног понашања у области образовања пријављују се и министарству надлежном за образовање на СОС телефон.

258. На иницијативу Координационог тела за родну равноправност и УНИЦЕФ-а у Србији 2019. године формирана је Национална коалиција за окончање дечијих бракова. Општи циљ Коалиције је да се кроз усмерену и координисану акцију релевантних

²³⁷ „Сл. гласник РС”, бр. 80/20

актера допринесе окончању дечјих бракова у Србији, нарочито у ромској популацији, а у складу са циљевима одрживог развоја из Агенде 2030 УН-а. Рад Националне коалиције настављен је у 2020. укључивањем у обележавање кампање „16 дана активизма против насиља над женама“ са поруком „Дечији бракови нису ромска традиција“. Наредне, 2021. године Координационо тело за родну равноправност је доставило предлоге за измене Породичног закона, Кривичног законика и Закона о спречавању насиља у породици, који између осталог промена подразумевају и препознавање малолетничких бракова као облика трговине људима, укидање могућности склапања брака пре навршених 18. година, препознавање малолетничких брачних и ванбрачних заједница као облика насиља у породици Министарству правде и Посебној радној групи за измену и допуну породичног закона. Исте године покренута је медијска кампања „*Детињство, не брак*“, која је за циљ има да скрене пажњу на проблем и распрострањеност дечијих бракова, али и да покаже примере жена и девојака чије су породице увиделе важност образовања девојчица и на тај начин им пружиле подршку у адекватном расту и развоју. Ова кампања је представљена јединицама локалне самоуправе заједно са смерницама за учествовање у кампањи.

259. У оквиру програма „*Бебо добродошла на свет*“ родитељима је доступна електронска услуга, која омогућава да се једноставно, брзо, без трошкова одласка на шалтере, односно из породицишта изврши пријава рођења детета у матичну књигу рођених, пријава пребивалишта, здравственог осигурања, а родитељима документа за дете стижу на кућну адресу. Ово је један од првих пројеката е-Управе у Србији, а ова услуга сврстава Србију међу ретке европске земље које пружају електронске услуге на тако високом нивоу. Од почетка 2019. године ова услуга је проширена и на електронско подношење захтева за родитељски додатак и локална новчана давања.

260. На свим нивоима власти се подржавају програми и пројекти у циљу унапређења положаја деце.

Тражиоци азила, интерно расељена лица и избеглице и мигранти

261. У марту 2018. године усвојен је нови Закон о азилу и привременој заштити²³⁸, који је усклађен са Женевском конвенцијом о статусу избеглица из 1951. године као и Директивама Европске уније које уређују област азила, а нарочито са Директивом 2011/95/EU која прописује стандарде за квалификацију држављана трећих земаља или лица без држављанства за остваривање права на азил, стандарде у циљу постизања јединственог статуса избеглица или лица које испуњавају услове за супсидијарну заштиту, као и стандарде који се односе на садржај (права и обавезе) одобрене заштите, Директивом 2013/32/EU која прописује поступак за признавање и одузимање права на азил, са нагласком да наведене процедуре морају бити једнаке у националним законодавствима, Директивом 2013/33/EU која прописује стандарде за пријем лица која су поднела захтев за азил и Директивом 2001/55/ЕС која прописује минималне стандарде за доделу привремене заштите у случају масовног прилива расељених лица, мере које се примењују у погледу поступка пријема, обавезе за државу која прихвата расељена лица као и права и обавезе лица којима је додељена привремена заштита.

²³⁸ „Сл. гласник РС”, бр. 24/18

262. Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције, Управа граничне полиције – Канцеларија за азил је надлежна за спровођење поступка азила и доношење првостепене одлуке по поднетом захтеву за азил, истраживање земаља порекла као и израду докумената тражиоцима азила и лицима којима је одобрен азил.

263. У периоду од 01.01.2021.-31.12.2021. године, издато је 2.306 потврда о регистрацији странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил у Републици Србији

- поднета су 172 захтева за азил
- обављено је 88 саслушања тражилаца азила
- обављено је 1 додатно саслушање тражиоца азила
- обављено је 1 саслушање сведока
- донете су 303 одлуке, за 291 лице и то:
 - 7 решења о усвајању захтева за азил и додељивању уточишта за 7 лица
 - 7 решења о усвајању захтева за азил и додељивању супсидијарне заштите за 7 лица
 - 4 решења о одбацивању захтева за азил за 4 лица
 - 73 решења о обустави поступка за 73 лица
 - 51 решење којим се одбија захтев за азил за 48 лица
 - 67 решења о одобравању боравка на приватним адресама за 58 лица;
 - остале одлуке - 94 за 94 лица

264. У складу са Законом о азилу и привременој заштити, Комесаријат за избеглице и миграције обезбеђује материјалне услове за прихват тражилаца азила, обезбеђује привремени смештај лицима којима је одобрено право на азил у складу са прописима којима је уређена област управљања миграцијама, спроводи програме добровољног повратка странца у земљу порекла и програме интеграције лица којима је одобрено право на азил у Републици Србији.

265. Република Србија се определила за хуманитарни приступ проблему мешовитих миграционих токова, који подразумева помоћ свим мигрантима без обзира на правни статус. Република Србија је земља која је више година изложена појачаном притиску мешовитих миграционих токова преко њене територије. Највећи број ових лица транзитира преко њене територије, задржавајући се краћи временски период, док само мали број региструје своју намеру и започне азилну процедуру.

266. У Републици Србији има седам центара за азил и 12 прихватних центара. Укупни капацитети су 6.000 постеља, са могућношћу подизања капацитета за још 20% (коришћењем објеката намењених краћем задржавању у случају потребе 10% и пренаменом дела заједничких просторија додатних 10%). Поред материјалних услова прихвата, у свим објектима за смештај су обезбеђене додатне рекреативне и образовне активности, укључујући психосоцијалну и бесплатну правну помоћ. У току 2021. год кроз све центре прошло је 68.308 лица од чега је 4.186 (6%) деце (1.346 без пратње), а 2022. године (до краја априла) кроз центре је прошло 22.668 лица, од чега 1.117 (4,9%) деце (359 деце без пратње).

267. У циљу достизања стандарда смештаја значајна средства су уложена у инфраструктуру (одржавање, реконструкцију и опремање простора). Посебно су опредељени центри за смештај породица (5 центара), малолетних лица без пратње (1 центар), док се у остале центре смештају одрасли мушкарци. У складу са потребама

корисника, прилагођени су услови у центрима. Поред значајног улагања у инфраструктуру, значајне активности су предузете у циљу стандардизације услуга у центрима за азил које пружају различити актери. Услуга исхране се обезбеђује у складу са јеловником који је сачињен у сарадњи са националним институтом за јавно здравље, а контрола се врши како на исправност намирница, тако и на квалитет obroka.

268. Свим лицима смештеним у центре обезбеђена је здравствена заштита преко надлежних домова здравља, укључујући обавезан преглед приликом пријема. Према упуту лекара, лица се упућују на секундарну и терцијарну здравствену заштиту на исти начин као и сви грађани Србије. Србија је једна од првих земаља у свету која је мигрантску популацију укључила у програм редовне имунизације. Током епидемије малих богиња није било забележених случајева обољевања код миграната, и готово целу 2020. годину није било миграната заражених корона вирусом. Заштита менталног здравља и психолошка подршка обезбеђена је од стране психолога присутних у свим центрима у складу са Смерницама за заштиту и унапређење менталног здравља избеглица, тражилаца азила и миграната у Републици Србији које су развијене у сарадњи са Светском здравственом организацијом.

269. О тражиоцима азила и мигрантима с посебним потребама, међу којима су и малолетници води се посебна брига. У складу са начелом најбољег интереса детета, свим малолетним мигрантима без пратње поставља се старатељ, а смештају се одвојено од пунолетних миграната и тражилаца азила. У складу са националним законодавством и уважавајући начело најбољег интереса детета, свим малолетним мигрантима, независно од њиховог правног статуса омогућен је приступ образовању. Законом о азилу и привременој заштити ближе је одређен приступ образовању малолетним тражиоцима азила, који се обезбеђује одмах, а најкасније у року од три месеца од момента изражавања намере за азил. Договором Комесаријата за избеглице и миграције и Министарства просвете, науке и технолошког развоја (МПНТР), установљена је процедура уписа деце у редован систем образовања и васпитања (најкасније у року од месец дана од момента пријема на центар).

270. Програм интеграције у Републици Србији траје једну годину и намењен је лицима којима је у Републици Србији одобрено право на азил и спроводи се континуирано. У оквиру интеграције, Комесаријат за избеглице и миграције, лицима којима је одобрено право на азил, обезбеђује израду индивидуалног плана интеграције, смештај уколико је потребан, часове српског језика и писма, као и часове упознавања са српском културом, историјом и уставним уређењем, али и друге мере предвиђене Уредбом о интеграцији. Значајна сарадња на овим активностима успостављена је са УНХЦР-ом. У периоду од 2018. до 2021. године, 104 лица је добило азилну заштиту у Републици Србији. У истом периоду, Комесаријат за избеглице и миграције израдио је 97 планова интеграције и обезбедио новчану помоћ за смештај свим лицима која су се за исту и обратила (43 решења за 58 лица). Часове српског језика и писма у том периоду је похађало 60 лица.

271. У оквиру процеса асистираниог добровољног повратка, Комесаријат у сарадњи са Међународном организацијом за миграције наставља информативну кампању усмерену на лица којима је одбијена међународна заштита. У периоду од 2017. до 2021. године добровољно се вратило 883 лица у земљу порекла.

272. Сва деца, независно од њиховог правног статуса, укључена су у редовно предшколско и основно образовање која су обавезна у Републици Србији. Превоз до васпитно образовне установе је обезбеђен. Деца имају право и на бесплатно средњошколско образовање. Током пандемије деци су обезбеђени су таблет рачунари и додатна подршка у учењу и изради домаћих задатака. У свим школама које похађају мигранти и избеглице од 2017. године примењује се Стручно упутство за укључивање ученика избеглица у систем образовања и васпитања.

школска година	број ученика миграната у систему образовања	% обухвата
2017/18	574	95%
2018/19	420	95%
2019/20	208	92%
2020/21	162	85%
2021/22	127	87%

Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развој

Избеглице и интерно расељена лица

273. Иако се број избеглица смањује првенствено услед њихове интеграције у Републици Србији, на територији Србије данас борави 25.330 избеглица (17.334 из Хрватске и 7.996 из БиХ) и 196.140 интерно расељених лица (ИРЛ) са КиМ. Преостало је 1 колективни центар у ПЦ Салваторе у Бујановцу (изузев 4 центра на територији Косова и Метохије у којима је 99 интерно расељених и 18 избеглих), где је смештено укупно 69 лица и сви су интерно расељени. Преостала лица која и даље бораве у КЦ Салваторе у Бујановцу су хтела да реше своје питање искључиво у Бујановцу, па је тек по превазилажењу грађевинских и урбанистичких административних препрека дошло до неких решења. Комесаријат и УНХЦР су успели да обезбеде да се општина Бујановац укључи у пројекат изградње станова како би преосталим лицима из КЦ обезбедили станове у новоизграђеној згради.

274. Решеност Републике Србије да обезбеди адекватне услове за живот и проналажење трајних решења за избегла и интерно расељена лица огледа се у издвајању значајних средстава из републичког буџета. Поред тога, значајна финансијска подршка из развојне помоћи је драстично смањена за ове сврхе.

275. Комесаријат за избеглице и миграције на годишњем нивоу доноси уредбе којима се утврђују програми за интеграцију избеглица, за побољшање услова живота ИРЛ и за реинтеграцију повратника по споразуму о реадмисији. Подстицаји, мере и активности се односе на доделу помоћи у грађевинском и другом материјалу, доделу помоћи за куповину сеоске куће и монтажне куће, доделу пакета за економско оснаживање и доделу једнократне новчане помоћи.

276. У периоду 2017 - 2020. године из буџета Републике Србије је опредељено преко 822 милиона РСД за обезбеђивање трајних стамбених решења и економско оснаживање избеглица. На овај начин је подржано 2.211 породица и то: 1.132 доделом пакета грађевинског материјала за завршетак и адаптацију кућа, 288 куповином куће са

окућницом, а 791 доделом пакета за започињање или проширивање доходних активности.

277. Република Србија наставља да реализује одобрене потпројекте у оквиру Регионалног стамбеног програма (РХП) којим се обезбеђује 7.550 стамбених решења за избеглице. До сада, у оквиру РХП-а испоручено је укупно 6.231 стамбено решење.

278. У периоду од 2017. до 2020. године из буџета Републике Србије је опредељено више од две милијарде динара за обезбеђивање трајних стамбених решења и економско оснаживање ИРЛ. На овај начин је подржано 2.397 породица и то: 1.025 доделом грађевинског материјала за завршетак и адаптацију кућа, 547 куповином куће са окућницом, а 825 доделом пакета за започињање или проширивање доходних активности. Поред средстава која се обезбеђују из националног буџета, пројекти намењени решавању стамбених проблема ИРЛ се редовно предлажу и за финансирање из развојне помоћи. Тако је у оквиру пројекта финансираног из средстава ЕУ (ИПА) обезбеђено додатних 234 стамбених решења за ИРЛ и 168 породица је економски оснажено. Поред средстава која се обезбеђују из националног буџета, пројекти намењени решавању стамбених проблема ИРЛ се редовно предлажу и за финансирање из развојне помоћи.

279. Комесаријат наставља да подржава добровољни повратак избеглица у земље порекла, иако су те бројке скромне, подршка у административној процедури, транспорту и подршка за реинтеграцију још увек постоји. На годишњем нивоу, Комесаријат помогне повратак за око 12 породица у Хрватску и БиХ. Број повратника на АП Косово и Метохију изузетно је низак због чињенице да институције још нису обезбедиле одржив повратак, заштиту и реституцију права.

280. Комесаријат за избеглице и миграције у сарадњи са УНХЦР-ом редовно прати стање и потребе ИРЛ у Србији. Према најновијим подацима, у Србији тренутно борави 15.875 интерно расељених домаћинстава у потреби (домаћинства која немају решено стамбено питање и нису у могућности сами да га реше).

ЛГБТИ особе

281. Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог је у фебруару 2021. године покренуло процес израде закона о истополним заједницама. Радна група за израду закона коју су чинили представници извршне, законодавне и судске власти, независних државних органа и организација цивилног друштва је израдила у априлу 2021. године Нацрт закона о истополним заједницама, који је предат Влади Републике Србије на разматрање и усвајање.

282. У области заштите од дискриминације усвојени су 2021. године Закон о измена и допунама закона о забрани дискриминације и Закон о родној равноправности, којима се утиче на унапређења положаја ЛГБТИ особа Унапређењем правног оквира у области матичних књига, односно Законом о изменама и допунама Закона о матичним књигама²³⁹, чија примена је почела 1. јануара 2019. године, омогућено је да се у матичну књигу рођених евидентира податак о промени пола, у складу са Правилником о начину издавања и обрасцу потврде надлежне здравствене установе о промени пола,

²³⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 47/18

што је предуслов за остваривање великог броја других права. Законом је ограничен круг лица која имају право увида у матичну књигу, списе, као и издавања извода из матичних књига за лице које је променило пол. Промена пола о трошку Републичког фонда за здравствено осигурање врши се од 2013. године, и до 2020. године је укупно 60 особа на овај начин променило пол.

283. Изменама и допунама Кривичног законика²⁴⁰ 2016. године, извршене су допуне за кривично дело повреда равноправности тако да се сада ово дело може извршити и ако се неком лицу ограниче или ускрате права човека и грађанина због сексуалне оријентације или родног идентитета (чл. 128).

284. У погледу процесуирања злочина из мржње прва пресуда у којој је примењен члан 54 а Кривичног законика донета је у октобру 2018. године. А у случају мотива мржње због сексуалне оријентације оштећеног. Окривљеном је изречена условна осуда тако што му је утврђена казна затвора у трајању од једне године са роком проверавања од три године, као и мера безбедности забрана приближавања и комуникације са оштећеним.

285. Завод за унапређење образовања и васпитања је, на захтев организације „Лабрис“, покренуо преиспитивање садржине одобрених уџбеника за средњу школу, са циљем утврђивања постојања дискриминаторних садржаја у вези са сексуалним оријентацијом. Утврђено је да седам од осам прегледаних уџбеника садржи недостатке због којих су повучени из Каталога продаје.

286. У оквиру Министарства унутрашњих послова делују посебно обучени официри за везу са ЛГБТИ особама.

287. Министарство културе и информисања издваја значајна средства за суфинансирање пројеката путем конкурса и кроз појединачна давања у области јавног информисања пружајући подршку пројектима намењеним телевизији, радио и интернет медијима, штампаним медијима и сервисима новинских агенција који доприносе подизању свести јавности о правима мањинских група, укључујући и ЛГБТИ заједницу, уважавању различитости, као и развоју дијалога, бољег упознавања и разумевања између припадника мањина и већинског становништва. Једна од приоритетних тема за суфинансирање пројеката је и спречавање дискриминације путем медија. Такође се у континуитету подржава реализација међународног фестивала „Мерлинка“, који већ 12 година настоји да прошири гледалачко искуство за филмове са ЛГБТИ тематиком.

288. Параде поноса и све пратеће манифестације одржавале су се у извештајном периоду без икаквих инцидената. Такође, пропратне манифестације и Међународни дан против хомофобије обележавају се успешно из године у годину не само у Београду, већ и у Нишу, Новом Саду, Новом Пазару, Суботици, Панчеву, Крагујевцу, Краљеву, Зрењанину, Суботици, Шапцу, Нишу и Врању. Услед пандемије корона вируса 2020. године одржавање ових манифестација је прилагођено насталим условима и организоване су online.

²⁴⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19

Националне мањине (укључујући положај Рома/киња)

289. Република Србија је вишенационална, мултикултурална држава, у којој уз већински српски народ, живе и припадници великог броја националних мањина. Једно од наших главних настојања је да подстичемо толеранцију и међукултурни дијалог и да предузимамо мере за унапређење узајамног поштовања, разумевања и сарадње међу свим људима који живе у Републици Србији, без обзира на њихов национални, културни, језички или верски идентитет.

290. Усвајањем Акционог плана за остваривање права националних мањина 2016. године, успостављен је механизам за потпуну имплементацију законодавног оквира, као и мерење реализације активности које су предвиђене овим документом. Кроз инклузиван процес израде овог документа пружена је могућност националним мањинама да преко својих представника обезбеде највећи степен учешћа у обликовању овог документа. Најважнији искорак у области правне регулативе било је доношење Закона о заштити права и слобода националних мањина којим се на једном месту уређују најважнија питања од значаја за очување и развој идентитета националних мањина. Закон предвиђа низ решења којима се уређује начин остваривања индивидуалних и колективних права националних мањина. Унапређењу мањинских права допринеле су измене и допуне прописа усвојене 2018. године, пре свега Закона о заштити права и слобода националних мањина²⁴¹, Закона о националним саветима националних мањина²⁴², којима се јасније дефинишу овлашћења националних савета, смањује прекомерна политизација и обезбеђује транспарентнији рад, затим Закона о службеној употреби језика и писма²⁴³, Закона о матичним књигама²⁴⁴ и Закона о локалној самоуправи.²⁴⁵

291. Уставом Републике Србије утврђено је да припадници националних мањина ради остваривања права на самоуправу у области образовања, културе, информисања и службене употребе језика и писама могу бирати своје националне савете.

292. Национални савети националних мањина представљају облик нетериторијалне самоуправе и бирају се на непосредним изборима што им обезбеђује демократски легитимитет. Правни положај и овлашћења националних савета националних мањина уређен је Законом о националним саветима националних мањина. У Регистар националних савета националних мањина уписане су 23 националне мањине. Припадници 22 мањинске заједнице конституисали су своје националне савете: Буњевци, Бугари, Бошњаци, Мађари, Роми, Румуни, Русини, Словаци, Украјинци, Хрвати, Албанци, Ашкалије, Власи, Грци, Египћани, Немци, Словенци, Чеси, Македонци, Црногорци, Руси, Пољаци. Извршни одбор Савеза јеврејских општина Србије по закону врши функцију националног савета. Рад националног савета је јаван. Средства за финансирање рада националних савета обезбеђују се из буџета Републике Србије, буџета аутономне покрајине и буџета јединице локалне самоуправе, донација и осталих прихода. Из републичког буџета распоређују се средства са 30%, односно 25% из покрајинског буџета у једнаким износима свим регистрованим националним

²⁴¹ „Сл. гласник РС”, бр. 11/02, „Сл. лист СЦП”, бр. 1/03 - Уставна повеља и „Сл. гласник РС”, бр. 72/09 - др. закон, 97/13 - одлука УС и 47/18

²⁴² „Сл. гласник РС”, бр. 72/09, 20/14 - одлука УС, 55/14 и 47/18

²⁴³ „Сл. гласник РС”, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 - др. закон, 30/10, 47/18 и 48/18 – испр.

²⁴⁴ „Сл. гласник РС”, бр. 20/09, 145/14 и 47/18

²⁴⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 129/07, 83/14 - др. закон, 101/16 - др. закон, 47/18 и 111/21 - др. закон

саветима, а остатак средстава сразмерно броју припадника одређене националне мањине коју национални савет представља на територији државе односно покрајине, као и укупном броју установа те националне мањине у области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма и обиму активности тих установа. За рад националних савета националних мањина издвојено је из буџета Републике Србије у 2018. години – 247,9 милиона динара, 2019. године - 255 милиона динара и 2020. године – 227,3 милиона динара.

293. У циљу остваривања пуне инклузивности националних мањина у процесу мониторинга и пуне координације рада државних органа и обезбеђивања највишег нивоа подршке за спровођење планираних активности, праћење реализације активности из Акционог плана поверено је Савету за националне мањине. Радом Савета за националне мањине председава председник Владе, уз учешће ресорних министара који се баве питањима остваривања права националних мањина и председника свих националних савета у Републици Србији. Савет је тело путем кога се на највишем нивоу води дијалог Владе са националним саветима националних мањина о свим питањима која су од интереса за припаднике националних мањина и унапређивање њиховог положаја. На тај начин националним саветима националних мањина омогућено је да активно учествују у креирању мањинске политике и доношењу одлука о свим питањима која их се тичу.

294. У изборним циклусима 2010. и 2014. године национални савети су бирани на непосредним изборима, што Србију сврстава у једну од ретких држава која на овај начин обезбеђује услове националним мањинама да бирају своје представнике. Непосредни избори за националне савете се одржавају по истом моделу као парламентарни избори. Законским изменама од фебруара 2022. године, број потписа подршке за проглашење изборне листе националних мањина смањен је са 10.000 на 5.000 и успостављени су јасни критеријуми према којима РИК утврђује да ли листа испуњава услове статуса листе националне мањине. Четири странке и две коалиције регистровале су листа кандидата са статусом националне мањине за ванредне парламентарне изборе у априлу 2022., од чега две представљају албанску, две бошњачку, једна мађарску, а једна хрватску и русинску заједницу заједно. РИК је одбио статус националне мањине за четири изборне листе које су тврдиле да представљају руску, словачку и влашку заједницу, уз образложење да подносиоци нису у довољној мери могли да докажу да сви кандидати са листе припадају националним мањинама.

295. Законом о запосленима у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе²⁴⁶, Законом о изменама и допунама Закона о јавним агенцијама²⁴⁷ и Законом о изменама и допунама Закона о државним службеницима²⁴⁸, дат је законски основ за предузимање афирмативних мера за подстицање запошљавања свих националних мањина у органима аутономних покрајина, јединица локалне самоуправе, јавним агенцијама и државним органима. Такође, Влада Републике Србије је 2018. године донела Уредбу о интерном и јавном конкурсима за попуњавање радних места у

²⁴⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 21/16, 113/17, 95/18 и 113/17 - др. закон

²⁴⁷ „Сл. гласник РС”, бр. 47/18

²⁴⁸ „Сл. гласник РС”, бр. 95/18

државним органима²⁴⁹, којом се ближе уређује начин давања предности припадницима националних мањина у конкурсном поступку у свим државним органима.

296. Деци која припадају националним мањинама, у основној или средњој школи, омогућена су три модалитета у образовању: Настава на матерњем језику се изводи на осам језика (албанском, босанском, бугарском, мађарском, русинском, румунском, словачком и хрватском језику); двојезична настава - на матерњем и српском језику (изводи се на бугарском и српском језику у основној школи) и настава на српском језику, уз изборни предмет Матерњи језик говор са елементима националне културе. Ученицима који целокупну наставу похађају на једном од осам језика националне мањине, као и ученицима који похађају изборни програм Матерњи језик/говор са елементима националне културе, на располагању је 946 уџбеничких јединица, од којих је 483 објављено по реформисаним програмима наставе и учења. Имајући у виду важност доступности образовања за све, Министарство надлежно за образовање је и за школску 2020/21. годину обезбедило бесплатне уџбенике на језицима националних мањина у програму бесплатних уџбеника. Овим програмом додатно се пружа подршка ученицима из социјално/материјално угрожених породица.

297. У 42 локалне самоуправе у службеној употреби је 11 мањинских језика. Месечно се емитује више од 18.000 сати радио и телевизијског програм за припаднике мањина на 16 језика, а излази и више од 100 штампаних медија.

298. На свим нивоима власти се подржавају програми и пројекти у циљу унапређења положаја националних мањина, промовисању толеранције и њихових права.

Роми/киње

299. Влада Републике Србије у сарадњи са Европском комисијом на сваке две године, почевши од 2011. организује семинаре о социјалном укључивању Рома и Ромкиња ради праћења унапређења положаја ове националне мањине и дефинисања приоритета за наредни период у виду Оперативних закључака. Извештаји о њиховој реализацији се годишње подносе Европској комисији.

300. База података за праћење процеса инклузије Рома, која је оперативна од 2016. године, континуирано се попуњава подацима.

301. Усвојена је ревидирана Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2026. године, која садржи конкретне мере и активности у области унапређења положаја Рома.

302. У локалним самоуправама функционишу мобилни тимови за инклузију Рома, које чине координатор за ромска питања, педагошки асистенти, здравствени медијатори, представници центра за социјални рад и представници Националне службе за запошљавање, а по потреби и други представници ЈЛС. До сада је формирано 56 мобилних тимова у 56 јединица локалне самоуправе, који имају за циљ да олакшају приступ услугама и правима грађанима ромске националности.

²⁴⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 2/19 и 67/21

303. Велики напредак на пољу решавања тзв. правне невидљивости постигнут је кроз унапређење правног оквиру у току реализације Споразума о разумевању између Министарства државне управе и локалне самоуправе, Заштитника грађана и Високог комесаријата УН за избеглице - представништво у Србији (од 2012-2016. године). У октобру 2019. године закључен је нови Споразум о разумевању између истих актера. У току његове реализације процењено је да 0,45% лица која живе у неформалним насељима није уписано у матичну књигу рођених (2010. године било их је 1,8%, а 2015. године 1%).

304. Резултати рада здравствених медијаторки довели су до великог помака у области здравствене заштите Рома и Ромкиња. Њихов рад је оцењен од стране Европске комисије као најуспешнија мера у јавним политикама у области инклузије Рома и Ромкиња. Током 2019. године 85 обучених здравствених медијаторки ангажовано је у оквиру система здравствене заштите, што је значајно повећање броја, имајући у виду да их је у 2017. години било ангажовано 60. Захваљујући ангажовању здравствених медијаторки, Ромкињама је олакшан приступ здравственим услугама, а настављен је тренд спровођења систематских и гинеколошких прегледа. Повећане су контроле здравља трудница и породиља, као и број вакцинисаних жена и деце. За последњих десет година број смртности ромске деце је смањен за више од 50 одсто.

305. Са циљем потпуног елиминисања дроп-оут-а из основног образовања креиран инструмент за препознавање ученика у ризику од раног напуштања школе (EWIS) који се примењује у установама образовања и васпитања.

306. Применом мера афирмативне акције од 2003. године у средње школе уписано је 12.427 ученика ромске националности (56% девојчица), на факултете и високе школе уписано је 1.743 студента ромске националности (51% девојчице) Успостављен је систем праћења редовности похађања и постигнућа ученика. Ромски језик са елементима националне културе у школској 2019/2020 похађало је 2.467 ученика (1163 девојчице и 1304 дечака) у 68 школа. У циљу наставка школовања, за ученике уписане мерама афирмативне акције обезбеђују се и стипендије и систем менторства. У средњим школама је у последњих пет школских година додељено 5.419 стипендија из буџета и донаторских средстава за ромске ученике (65% девојчице). *Измене Правилника о ученичким и студентским кредитима и стипендијама* из 2017. године омогућиле су да ромски ученици, поред особа са инвалидитетом и ученика без оба родитеља без критеријума успеха остварују право на кредите и стипендије. Ангажовано је 200 ментора за пружање подршке ученицима ромске националне мањине. У школској 2020/21. години укупно је ангажовано 281 педагошких асистената, 250 у основним школама и 30 у предшколским установама и један у средњој школи. Они доприносе укључивању и постизању бољих резултата ромских ученика у образовању. Правилник о педагошком и андрагошком асистенту створио је услове за наставак рада на ширењу мреже педагошких асистената. У току је изналажење решења за ангажовање нових 15 педагошког асистента у области пружања помоћи и додатне подршке групи деце и ученика ромске националности за нових 17 основних школа.

307. Настављено је са применом мера подршке за децу која су враћена по споразуму о реадмисији из западно-европских земаља. Током школске 2019/20. године у основне школе на територији Републике Србије уписано је укупно 77 ученика, повратника по реадмисији (32 девојчице и 45 дечака). С обзиром да основне школе афирмативно приступају решавању питања повратника по реадмисији, ови се ученици у већини случајева не региструју посебно, већ се примењују олакшане процедуре уписа и/или враћања у школу, затим се ангажује тим за претходну проверу знања и следи укључивање ученика у редовну наставу. Додатно, уколико се ученик врати током исте школске године, школа га не третира као новоуписаног ђака, већ остаје у истом разреду.

308. Посматрано према нивоу квалификације, 24.973 Рома/Ромкиња је без квалификација или са ниским нивоом квалификација (учешће од 89,3% у укупној регистрованој незапослености Рома/Ромкиња, што је значајно неповољније у односу на удео незапослених без квалификација или са ниским нивоом квалификација у укупној регистрованој незапослености од 33,5%). Средњи ниво квалификација поседује 2.833 незапослених Рома/Ромкиња (удео од 10,1% у укупној регистрованој незапослености Рома/Ромкиња), док је учешће Рома/Ромкиња са вишим нивоом квалификација свега 0,6% (160 лица), што је знатно неповољније у односу на учешће у укупној регистрованој незапослености (15,1%). Неповољна образовна структура регистроване незапослености Рома и Ромкиња један од кључних фактора који отежавају ефикасну и одрживу интеграцију ове категорије незапослених на тржиште рада. Подаци МИКС²⁵⁰ истраживања показују да 27% ромских девојчица похађа средње образовање и 50% ромских средњошколаца, што је повећање у односу на 2015 када је само 15% ромских девојчица похађало средњу школу. У школској 2019/20. године, према подацима министарства надлежног за образовање обухват основним образовањем износи 77% (80% девојчица, 73% дечака), док је одустајање од образовања смањено за 7%. Са циљем потпуног елиминисања drop-out-а из основног образовања креиран је инструмент за препознавање ученика у ризику од раног напуштања школе (EWS) који се примењује у установама образовања и васпитања. Поред афирмативног уписа у предшколске установе и уписа у основну школу без докумената, надлежно министарство за образовање континуирано наставља са мерама подршке ромској заједници кроз стипендије и афирмативну меру уписа у средњу школу и високошколске установе чији оснивач је Република Србија.

309. У школској 2020/21. години изборни предмет ромски језик са елементима националне културе похађала су 2.467 ученика у 68 основних школа у 40 јединица локалне самоуправе.

	2018	2019	2020 септембар
Број незапослених Рома/киња укључених у мере активног тражења посла	4.188 (1.797 жена)	4.685 (2.137 жена)	1.312 (596 жена)
Број незапослених Рома/киња укључених у програме додатног образовања и обука	775 (464 жена)	845 (498 жена)	101 (50 жена)

²⁵⁰ MICS 6, 2019 - Multiple Indicator Cluster Surveys

Број незапослених Рома/киња укључених у програме субвенција за запошљавање	527 (234 жене)	732 (307 жене)	463 (180 жена)
Број незапослених Рома/киња обухваћених програмима јавних радова	649 (266 жена)	340 (111 жена)	330 (105 жена)
Укупан број незапослених Рома/киња укључених у мере активне политике запошљавања	6.139 (2.761 жена)	6.602 (3.053 жена)	2.206 (940 жена)

Извор: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања; Национална служба за запошљавање

310. Према налазима из Ex-post анализе Националне стратегије запошљавања за период 2011. до 2020. године, учешће Рома у укупном броју лица укључених у мере активне политике запошљавања порасло је за 6 % у односу на 2011. годину.

311. Исељавање из неформалних насеља врши се уз поштовање највиших међународних стандарда о људским правима. Законом о становању и одржавању зграда²⁵¹ је прописано када, како и под којим условима се спроводи поступак исељења, правна заштита у том поступку, као и могућност пресељења у одговарајући смештај. У циљу побољшања укупног квалитета живота грађана ромске националности након пресељења обезбеђују се услуге из области здравствене, социјалне заштите, образовања, приступа основним правима и друго. Радно способним станарима у социјалним становима и новоформираним насељима понуђен је одређени број радних места – како у градским комуналним предузећима, тако и у приватним фирмама. За њих су такође организоване мотивационе радионице.

2. Делотворни правни лекови

312. Уставом Републике Србије гарантује се право на судску заштиту ако је одређеном лицу повређено или ускраћено неко људско или мањинско право зајемчено Уставом, као и право на уклањање последица које су том повредом настале.²⁵² Свако има право на једнаку заштиту својих права пред судовима и другим државним органима и свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу.²⁵³

313. Кривични законик²⁵⁴ инкриминише повреду права на подношење правног средства наводећи да ко спречи другог да користи право на подношење молбе, пријаве, тужбе, жалбе, приговора, другог правног средства, као и другог поднеска, казниће се новчаном казном или затвором до једне године, а уколико дело учини службено лице казниће се казном од три месеца до три године.²⁵⁵

314. У кривичном поступку, доступни редовни правни лекови јесу жалба против првостепене пресуде, жалба против другостепене пресуде и жалба против решења органа поступка донесених у првом степену. Против пресуде донесене у првом степену овлашћена лица могу изјавити жалбу у року од 15 дана од дана достављања преписа пресуде. У нарочито сложеним предметима, странке и бранилац могу одмах по објављивању пресуде захтевати продужење рока за изјављивање жалбе. Благовремено

²⁵¹ „Сл. гласник РС”, бр. 104/16 и 9/20 - др. закон

²⁵² Устав РС, члан 22.

²⁵³ Устав РС, члан 36.

²⁵⁴ „Сл. гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19

²⁵⁵ Кривични законик, члан 147.

изјављена и дозвољена жалба против пресуде одлаже извршење пресуде.²⁵⁶ О жалби против другостепене пресуде решава апелациони суд. Жалба се може изјавити само против пресуде којом је другостепени суд преиначио првостепену пресуду којом је оптужени ослобођен од оптужбе и изрекао пресуду којом се оптужени оглашава кривим.²⁵⁷ Ванредни правни лекови доступни у кривичном поступку су захтев за понављање кривичног поступка и захтев за заштиту законитости.

315. У парничном поступку, странка може да изјави жалбу против пресуде донете у првом степену у року од 15 дана од дана достављања преписа пресуде. Благовремено изјављена жалба спречава да пресуда постане правноснажна у делу који се побија жалбом, а о њој одлучује другостепени суд.²⁵⁸ Ванредни правни лекови доступни у парничном поступку су ревизија, захтев за преиспитивање првостепене пресуде и понављање поступка.²⁵⁹

316. У ванпарничном поступку, жалба против решења донесеног у првом степену може се изјавити у року од 15 дана од дана достављања преписа решења, ако овим или другим законом није другачије одређено.²⁶⁰ Жалба, по правилу, није суспензивног карактера осим уколико Законом о ванпарничном поступку или другим законом није другачије одређено, или ако суд другачије не одлучи.²⁶¹

317. У управном поступку, против решења првостепеног органа странка има право на жалбу, под условом да жалба није законом искључена.²⁶² Жалба се, по правилу, подноси у року од 15 дана од обавештавања странке о решењу.²⁶³ Решење се не може извршити док не истекне рок за жалбу, док жалба одлаже извршење решења и док жалилац не буде обавештен о решењу којим је одлучено о жалби, ако законом није другачије прописано.²⁶⁴ Ако првостепени орган не одбаци жалбу, не поништи побијано решење из законом предвиђених разлога, нити удовољи жалбеном захтеву, прослеђује жалбу другостепеном органу.²⁶⁵ Уколико другостепени орган жалбу не одбаци, он је може одбити, поништити решење у целини или делимично и сам одлучити о управној ствари, поништити решење и вратити предмет првостепеном органу на поновни поступак, или га изменити.²⁶⁶ Управни спор се може покренути тужбом против управног акта донетог у другом степену. Предмет управног спора може бити коначни управни акт, ћутање управе или повраћај одузетих ствари и накнада штете.²⁶⁷ Тужба, по правилу, не одлаже извршење управног акта против кога је поднета.²⁶⁸ Управни спор решава се пресудом, којом се тужба уважава или одбија као неоснована.²⁶⁹ Против правноснажне одлуке управног суда доступна су следећа ванредна правна

²⁵⁶ Законик о кривичном поступку, члан 432.

²⁵⁷ Законик о кривичном поступку, члан 463. и 464.

²⁵⁸ Закон о парничном поступку („Сл. гласник РС”, бр. 72/11, 49/13 - одлука УС, 74/13 - одлука УС, 55/14, 87/18 и 18/20), члан 367.

²⁵⁹ Закон о парничном поступку, глава XXVIII – Ванредни правни лекови.

²⁶⁰ Закон о ванпарничном поступку („Сл. гласник СРС”, бр. 25/82 и 48/88 и „Сл. гласник РС”, бр. 46/95 - др. закон, 18/05 - др. закон, 85/12, 45/13 - др. закон, 55/14, 6/15, 106/15 - др. закон и 14/22), члан 19.

²⁶¹ Закон о ванпарничном поступку, члан 20.

²⁶² Закон о општем управном поступку („Сл. гласник РС”, бр. 18/16 и 95/18 - аутентично тумачење), члан 151.

²⁶³ Закон о општем управном поступку, члан 153.

²⁶⁴ Закон о општем управном поступку, члан 154.

²⁶⁵ Закон о општем управном поступку, члан 166.

²⁶⁶ Закон о општем управном поступку, члан 167.

²⁶⁷ Закон о општем управном поступку, члан 14,15 и 16.

²⁶⁸ Закон о општем управном поступку, члан 23.

²⁶⁹ Закон о општем управном поступку, члан 40.

средства: подношење захтева Врховном касационом суду за преиспитивање судске одлуке и понављање поступка.²⁷⁰

318. Уставна жалба је посебан правни лек за заштиту људских права. Уставом Републике Србије утврђено је да се уставна жалба може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.²⁷¹ На овај начин обезбеђена је централизација одлучивања о кршењима људских права и омогућено да Уставни суд представља коначну инстанцу која се мора исцрпети пре обраћања међународним телима. Законом о Уставном суду уређен је поступак по уставној жалби. Уставна жалба се може изјавити у року од 30 дана од дана достављања појединачног акта, односно од дана предузимања радње којом се повређује или ускраћује људско или мањинско право и слобода зајемчена Уставом.²⁷² Уставна жалба, по правилу, не спречава примену појединачног акта или радње против кога је изјављена.²⁷³

Г. ОСТАЛЕ ИНФОРМАЦИЈЕ У ВЕЗИ СА ЉУДСКИМ ПРАВИМА

Г.1. АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА КОСОВО И МЕТОХИЈА (АП КиМ)

319. На основу Резолуције 1244 Савета безбедности Уједињених нација, 1999. године вршење власти у Аутономној покрајини Косово и Метохија предато је Мисији привремене управе УН на АП Косово и Метохија (УНМИК). Накнадно, косовски Албанци су 2008. године једнострано прогласили сецесију. С тим у вези, на тражење Републике Србије, Међународни суд правде је у свом Саветодавном мишљењу о једнострано проглашеној независности тзв. Косова потврдио важење Резолуције 1244 и режим међународне управе за Косово и Метохију; за декларацију, као правни акт, нашао је да није супротна међународном праву и да представља покушај одређења коначног статуса, тиме потврдивши да декларацијом није утврђен коначни статус.

320. Због наведеног, Република Србија није у позицији да о Покрајини извештава у пуном обиму и на основу непосредно прикупљених података. Изузетак су домени образовања, здравства и социјалне заштите у којима функционишу институције и важе закони Републике Србије. Поред тога, имамо одређени посредан увид у стање у Покрајини Косово и Метохија на основу информација добијених од грађана, правника и адвоката који пружају бесплатну правну помоћ Србима у Покрајини, невладиних организација, као и на основу разних тематских и периодичних извештаја међународних мисија на АП Косову и Метохији и извештаја разних међународних тела и организација²⁷⁴. Слика коју ти подаци оцртавају је суморна.

321. Сви припадници невеликих заједница а највише Срби изложени су систематској физичкој и правној небезбедности. небезбедност потврђује око 9.200 напада на живот, телесни интегритет и имовину Срба, припаднике других заједница и свештенство и

²⁷⁰ Закон о општем управном поступку – IX Ванредна правна средства.

²⁷¹ Устав РС, члан 170.

²⁷² Закон о Уставном суду „Сл. гласник РС”, бр. 109/07, 99/11, 18/13 - одлука УС, 103/15 и 40/15 - др. закон), члан 84.

²⁷³ Закон о Уставном суду, члан 86.

²⁷⁴ Погледати генерално извештаје Мисије ОЕБС-а на Косову на тему људских права, права заједница, преварних трансакција, угрожености српских гробља у Покрајини, итд, а нарочито најновији „Извештај о процени права заједница“ из јуна 2021. године.

објекте Српске православне цркве од јуна 1999. године до маја 2022. године. Извршиоци су по правилу непозната лица албанске националности која тек у врло малом броју случајева буду идентификована а у још мањем броју случајева правоснажно осуђена и послата на извршење казне.

322. Само током етнички мотивисаног насиља косовских Албанаца над Србима, Ромима и Ашкалијама од 17. до 19. марта 2004. године убијено је 23 а повређено 954 људи, уништено још 930 стамбених објеката, расељено још 4.000 људи, страдало још 36 православних цркава и уништено и оскрнављено на десетине православних гробаља.

323. Од јуна 1999. године, због екстремне небезбедности и претње по голи живот, око 240.000 Срба и припадника других заједница морало је да напусти своје домове на АП КиМ. Према подацима УНХЦР-а, приликом регистрације 2000. године на подручју централне Србије, ИРЛ пријавила су 33.411 уништених и оштећених стамбених јединица.

324. До јуна 1999. године Срби су живели у укупно 427 насељених места на АП КиМ, а данас у свега 116, што значи да је 311 насеља „етнички очишћено“ од Срба. Једини мултиетнички град на АП КиМ је северни део Косовске Митровице где су већинско становништво Срби, са којима у мирном заједништву живе и Бошњаци, Турци, Роми, Ашкалије и Египћани.

325. Према подацима УНХЦХР, на АП КиМ се до сада вратило мање од 5% интерно расељених лица. Тако мали проценат последица је између осталог и следећег: физичке и правне небезбедности; одсуства реаговања или неадекватног институционалног реаговања на кривична дела против живота и имовине Срба; двоструких стандарда у раду механизма за заштиту и остварење права, укључујући право на слободно уживање имовине и права из радног односа; отежаног приступа јавним службама и ограничене могућности употребе матерњег језика пред тим службама, и друго.

326. Правна небезбедност припадника свих невећинских заједница огледа се у систематској институционалној дискриминацији према Србима и припадницима других заједница, тако што се искривљено тумаче или директно не поштују одредбе међународних инструмената о људским правима, прописа које је донела администрација УНМИК-а па чак ни прописа које су донеле локалне власти у Приштини.

327. Ову етнички одређену дискриминацију налазимо у законодавству (нпр. доношење закона који непосредно погађају српску и друге заједнице без обавезног консултовања заједница); тужилаштву (нпр. подизање оптужница за ратне злочине против Срба само на основу изјава Албанаца који су бесправно заузели имовину Србина којег оптужују); правосуђу (нпр. Албанци оптужени за физичке нападе на Србе бивају осуђени у прекршајном а не у кривичном поступку); извршној власти (нпр. забрана уноса и одузимање школских уџбеника на српском језику, или забрана уласка спортиста из централних делова Србије на утакмице са локалним клубовима у српским срединама на АП КиМ) и још много другог.

328. Посебан проблем је питање непокретне имовине Срба, нарочито интерно расељених лица, коју су бесправно заузели Албанци а често је даље противправно или преварно продавали трећим лицима. И поред постојања одређених правних аката и механизма за заштиту имовинских права, то је проблем чији се почетак истинског решавања ни не назире. Исто се односи и на имовину Српске православне цркве²⁷⁵.

329. Одлуком Генералне скупштине УН из 2012. године, решавање статуса АП Косово и Метохија је поверено посредовању Европске уније и предмет је дијалога у Бриселу. Упркос потписаном Првом споразуму о нормализацији односа из 2013. године, Приштина већ девет година упорно одбија да спроведе главну и најважнију обавезу из Споразума, а то је оснивање Заједнице српских општина као механизма посебне заштите српске заједнице.

330. Временом, ситуација се не побољшава већ постепено радикализује. Почетком 2022. године актуелна извршна власт у Приштини је први пут прекинула праксу да Срби на КиМ у срединама у којима живе гласају на референдуму односно општим и председничким изборима Републике Србије.

331. Важно је рећи да сви грађани са АП Косова и Метохије који себе сматрају држављанима Републике Србије, без обзира на националност или на то да ли су у расељењу или нису, имају сва права као пуноправни држављани Републике Србије и могу да их остваре пред нашим надлежним институцијама.

²⁷⁵ Извештај Стејт департмента „Косово 2021: Извештај о људским правима“